

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

TEISĖS FAKULTETAS

KONSTITUCINĖS TEISĖS KATEDRA

LAURA PRANCKEVIČIŪTĖ

Teisės ir valdymo iššęstinės studijos, identifikacinis numeris: 075025

PARLAMENTO VADOVO KONSTITUCINIS

STATUSAS: ES

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

lekt. I. Pukanasytė

Recenzentas

VILNIUS, 2010

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. PARLAMENTAS – ATSTOVAUJAMOJI TAUTOS INSTITUCIJA EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBĖSE.....	6
1.1. Parlamentas Europos Sąjungos valstybėse.....	7
1.2. Parlamentas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje.....	10
2. PARLAMENTO VADOVO KONSTITUCINIO STATUSO SAMPRATA.....	23
3. PARLAMENTO VADOVO KONSTITUCINIS STATUSAS LIETUVOJE, JUNGTINĖJE KARALYSTĖJE, PRANCŪZIJOJE.....	28
3.1. Parlamento vadovo, kaip žemųjų parlamento rūmų vadovo, konstitucinis statusas.....	30
3.1.1. Parlamento vadovo, kaip parlamento nario, teisės ir pareigos.....	30
3.1.2. Parlamento vadovo įgaliojimai.....	44
3.1.3. Parlamento vadovo veiklos garantijos.....	65
3.2. Parlamento vadovo, kaip aukštųjų parlamento rūmų vadovo, konstitucinis statusas.....	73
3.2.1. Parlamento vadovo, kaip parlamento nario, teisės ir pareigos.....	74
3.2.2. Parlamento vadovo įgaliojimai.....	81
3.2.3. Parlamento vadovo veiklos garantijos.....	89
IŠVADOS.....	94
LITERATŪRA.....	97
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBA.....	105
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	106
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	108
PRIEDAI.....	110
1 priedas. Europos Sąjungos raida: svarbiausios datos.....
2 priedas. Europos Sąjungos valstybių narių parlamentai.....
3 priedas. Valstybės valdymo forma.....
4 priedas. Lietuvos parlamento struktūra ir parlamento vadovas.....
5 priedas. Jungtinės Karalystės parlamento struktūra ir parlamento vadovai.....
6 priedas. Prancūzijos parlamento struktūra ir parlamento vadovai.....
7 priedas. Parlamento vadovo konstitucinio statuso struktūra.....
8 priedas. Lietuvos Respublikos politikų elgesio principai.....
9 priedas. Jungtinės Karalystės parlamento narių elgesio principai.....

IVADAS

Temos aktualumas. Parlamento vadovo konstitucinio statuso Europos Sąjungos valstybėse aktualumą suponuoja akivaizdus kiekvienos šalies parlamento išskirtinumas. Europos Sąjungos valstybėse narėse yra labai nevienodai įvardijamas parlamentas: Švedijoje – Riksdagas, Suomijoje – Eduskunda, Danijoje – Folketingas, Estijoje – Riigikogu, Lietuvoje – Seimas, Jungtinėje Karalystėje – Parlamentas, Latvijoje – Saeimas ir kt. Visuotinai vartojama sąvoka „parlamentas“ yra suprantama, kaip bendrinis žodis įstatymų leidžiamajai institucijai apibūdinti. Pasak Egidijaus Jarašiūno, įstatymų, tai yra aukščiausios teisinės galios norminių aktų, reguliuojančių svarbiausius visuomeninius santykius, priėmimas patikimas parlamentui – valstybės valdžios institucijai, kurią sudaro išrinkti tautos atstovai¹. Ne tik parlamentas, bet ir pati tauta tiesiogiai gali priimti įstatymus, tačiau daugelis įstatymų yra priimti parlamento, laikantis nustatytos įstatymų leidybos procedūros². Tuo pasireiškia parlamento išskirtinumas kiekvienoje Europos Sąjungos valstybėje.

Kiekvienos Europos Sąjungos valstybės narės parlamentas turi savo vadovus. Parlamentų vadovai turi pavaduotojus, kurie vykdo jiems paskirtas atlikti funkcijas.

Europos Sąjungą sudaro dvidešimt septynios valstybės narės³, tad išsamiai aptarti šių valstybių parlamentų vadovų konstitucinius statusus būtų sudėtinga, todėl bus analizuojami trijų Europos Sąjungos valstybių parlamentų vadovų konstituciniai statusai, tai yra Lietuvos, Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos. Šių valstybių parlamentų vadovai yra pasirinkti ne atsitiktinai, tai nulėmė keletas svarbių priežasčių. Pirmieji parlamentai bei jų vadovai atsirado Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje⁴. Būtent nuo šių valstybių pradėjo formuotis parlamento vadovo statusas. Taip pat Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos parlamentų vadovų konstituciniai statusai atspindi du (iš trijų), tai yra Vestminsterio ir Prancūzų Biuro, pagrindinius pirmininkavimo parlamentams modelius. Trečiasis JAV Kongreso modelis⁵ priklauso Jungtinėms Amerikos Valstijoms (toliau JAV), tačiau ši valstybė nėra Europos Sąjungos narė, todėl jos parlamento vadovo konstitucinis statusas nebus analizuojamas. Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos parlamentus sudaro du rūmai, todėl jų parlamentai turi du parlamento vadovus. Lietuva tarp šių valstybių išsiskiria turėdama vieną rūmų parlamentą, kuriam vadovauja vienas parlamento vadovas. Taigi

¹Jarašiūnas E. Valdžių padalijimo principas: samprata ir keletas interpretavimo problemų konstitucinėje jurisprudencijoje / Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 136.

²Ten pat.

³Europos Sąjungos valstybės narės. http://europa.eu/about-eu/member-countries/index_lt.htm [žiūrėta 2010 11 06]

⁴Vitkus V. Europos Sąjunga ir ne tik ji: 99 terminai. – Vilnius: Alora, 2003, p. 109.

⁵National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_wv_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

išskirtinis dėmesys bus skiriamas Lietuvos, Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos parlamentų vadovų konstituciniams statusams.

Nagrinėjant parlamento vadovo konstitucinį statusą Europos Sąjungos valstybėse bus remiamasi autorių – Petro Algimanto Čiočio, Egidijaus Jarašiūno, Gedimino Mesonio, Egidijaus Šileikio, Hilaire Barnett, Oliver Duhamel, Yves Mény ir kitais darbais. Taip pat bus nagrinėjami valstybių nacionaliniai teisės aktai, kurie pateikia pačią naujausią informaciją.

Tyrimo problema. Norima atskleisti kokie yra parlamento vadovo konstitucinio statuso panašumai ir skirtumai su kitais parlamentų vadovais bei parlamentų nariais Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje.

Tyrimo objektas. Parlamento vadovo konstitucinis statusas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje.

Tikslas. Išnagrinėti ir įvertinti parlamento vadovo konstitucinį statusą Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Aptarti parlamentą Europos Sąjungos valstybėse.
2. Apibendrinti parlamento vadovo konstitucinio statuso sampratą.
3. Atskleisti parlamento vadovo, kaip parlamento nario, teises ir pareigas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje.
4. Išanalizuoti parlamento vadovo įgaliojimus Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje.
5. Išnagrinėti parlamento vadovo veiklos garantijas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje.

Tyrimo metodai.

Teoriniai: 1. *Lyginamasis metodas* pasireiškia lyginant Lietuvos, Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos teisinę bazę. Šiuo tyrimo metodu norima atskleisti parlamentų vadovų konstitucinio statuso panašumus ir skirtumus. Taip pat šis metodas bus naudojamas, kiek įmanoma išsamiau, išanalizuoti Lietuvos, Jungtinės Karalystės, Prancūzijos parlamentų vadovų konstitucinius statusus bei apibrėžti jų skirtumus ir panašumus su jų parlamentų nariais. 2. *Loginis metodas* bus būtinas norint atskleisti darbo tikslą, aiškinantis teisės normų turinį. Visa tai pasireiškia nagrinėjant parlamento vadovo konstitucinį statusą Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje. 3. *Sisteminis metodas* padės surinktą teisinę informaciją apie parlamento vadovo konstitucinį statusą susisteminti į magistro baigiamąjį darbą. 4. *Apibendrinimo metodo* pagalba apibendrinamos atskirų autorių nuomonės, teisės aktai, formuluojamos išvados.

Empiriniai: 1. *Dokumentų analizės metodo* pagalba bus nagrinėjama Lietuvos, Jungtinės Karalystės, Prancūzijos mokslinė literatūra bei analizuojami nacionaliniai teisės aktai, kurie padės atskleisti valstybių parlamentus bei jų vadovų konstitucinius statusus. Būtent dokumentai bus pagrindinis informacijos šaltinis atskleidžiant temą.

Magistro baigiamojo darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, trys skyriai: *pirmame* – aptariamas parlamentas, kaip atstovaujamoji tautos institucija Europos Sąjungos valstybėse; *antrame* – apžvelgiama parlamento vadovo konstitucinio statuso samprata; *trečiame* – nagrinėjamas parlamento vadovo konstitucinis statusas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje, tai yra parlamento vadovo, kaip parlamento nario teisės ir pareigos, jo įgaliojimai bei veiklos garantijos. Taip pat darbo struktūrą sudaro išvados, literatūra, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba bei priedai.

1. PARLAMENTAS – ATSTOVAUJAMOJI TAUTOS INSTITUCIJA EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBĖSE

Kiekvienoje Europos Sąjungos (toliau ES) valstybėje yra svarbi valstybės valdžios institucijų sistema. Jos pagalba yra įgyvendinamos individualios valstybės funkcijos. **Valstybės valdžia** – tai valstybės funkcijų įgyvendinimo per valdingus įgaliojimus turinčias institucijas svarbiausias būdas⁶. Svarbiausias demokratinėse valstybėse valdžios organizacijos ir veiklos principas yra valdžių padalijimas. Šio principo paskirtis – garantuoti asmens teises ir laisves, padėti visuomenei išvengti despotizmo. Atsižvelgiant į tai, kad valstybė vykdo tris pagrindines funkcijas (leidžia įstatymus, juos vykdo ir sprendžia iškilusius ginčus), valstybės valdžia dalijama į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę⁷. Išvardytoms valstybės valdžios institucijoms yra būdinga jos paskirtį atitinkanti kompetencija. Kiekvienos demokratinės šalies valstybės valdžios institucijų sistemoje ypatingą vietą užima įstatymų leidžiamoji valdžia – parlamentas.

Pasaulyje šiuolaikinė parlamentinė institucija yra tiesiogiai įtakota Anglijos parlamento, kuris pradėjo egzistuoti XIII amžiuje ir niekada nenustojo palaipsniui didinti savo galios prieš karalių. Parlamentarizmas, kaip valdymo forma, gimė 1782 m. Anglijoje⁸. Šiek tiek vėliau 1789 m. atsirado parlamentas Prancūzijoje. Įtakotas Švietimo amžiaus Prancūzijoje parlamentas tais pačiais metais rugpjūčio mėn. priėmė Žmogaus ir piliečio teisių deklaraciją, kuri paklojo šiuolaikinius Respublikos ir demokratijos pamatus⁹. Taigi pirmieji parlamentai susiformavo Anglijoje ir Prancūzijoje.

Parlamentas [pranc. *parlement* < *parler* – kalbėti] – įstatymų leidimo ir svarbiausias tautos atstovavimo organas, kartais ir aukščiausias valstybės valdžios organas¹⁰. Terminas „parlamentas“ yra kilęs iš prancūziško žodžio *parler* – „kalbėti“. Parlamentas – tai vieta, kur yra kalbama. XIII amžiuje Anglijoje, Prancūzijoje ir kitose šalyse buvo pavadinti pirmieji parlamentai. Atsiradusiuose ir prie karalių veikusiuose dvasininkų bei diduomenės susirinkimuose buvo kalbama labai daug. Parlamentų užduotis buvo patarti vadovui priimti sprendimus dėl lėšų valstybės reikmėms rinkimo. Turtingiausi šalies žmonės, kurie rinkdavo lėšas savo valdose, buvo pagrindiniai lėšų teikėjai karaliui ir valstybei, tad jie geriausiai ir galėdavo nutarti, kaip tai padaryti ir kokios yra jų galimybės. Parlamentas ir karaliai kartais nesutardavo, kadangi negalėjo nuspręsti kas yra viršesnis, taip pat kas ir ko turi klausyti. Dėl šių priežasčių kildavo net

⁶Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2008, p. 87.

⁷Jarašiūnas E. Konstitucinė valstybės valdžios institucijų sistema / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 675.

⁸La démocratie. La naissance des Parlements. <http://www.assemblee-nationale.fr/juniors/parlements.asp> [žiūrėta 2010 10 26]

⁹Histoire de l'Assemblée nationale. Le temps de l'invention (1789 - 1799). La naissance de l'Assemblée nationale. <http://www.assemblee-nationale.fr/histoire/histoire-1789.asp> [žiūrėta 2010 10 26]

¹⁰Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, p. 366.

pilietiniai karai, revoliucijos. Stiprėjant absoliutizmui daugumoje šalių parlamentai buvo nužeminti ir prarado savo reikšmę, tačiau XVIII amžiuje pradėjus silpnėti absoliutizmui ir ypač po Prancūzijos didžiosios revoliucijos parlamentų vaidmuo vėl padidėjo. Nuo šio šimtmečio Europoje buvo imta manyti, kad valdžios šaltinis yra ne Dievas ir karalius, bet tautos valia, kurią ji reiškia arba tiesiogiai balsuodama, arba veikdama per savo išrinktų atstovų susirinkimą. Taigi parlamentas, kaip tokių rinktų atstovų susirinkimas, tapo aukščiausioji valdžios institucija, kuriai visos kitos yra pavaldžios¹¹.

Kiekvienoje Europos Sąjungos valstybėje svarbią vietą užima parlamentas. P. A. Čiočys teigia, kad parlamentas – tai gyventojų renkamas atstovaujamas ir įstatymų leidžiamasis organas¹². Pasak E. Jarašiūno, įstatymų, tai yra aukščiausios teisinės galios norminių aktų, reguliuojančių svarbiausius visuomeninius santykius, priėmimas patikimas parlamentui – valstybės valdžios institucijai, kurią sudaro išrinkti tautos atstovai. Jie išreiškia įvairių socialinių grupių interesus ir tuo pačiu atstovauja visuomenei. Tautos atstovų vykdoma įstatymų leidžiamoji valdžia užtikrina demokratiją ir tautos savivaldą. Ne tik parlamentas, tačiau ir pati tauta tiesiogiai gali priimti įstatymus. Daugelis įstatymų yra priimami parlamento, o ne tautos, laikantis įstatymų nustatytos leidybos procedūros¹³. Apibendrinant autorių nuomones galime daryti išvadą, kad **parlamentas** – tai atstovaujamoji tautos institucija, kuriai yra patikimas įstatymų priėmimas.

1.1. Parlamentas Europos Sąjungos valstybėse

Norint išskirti svarbiausius Europos Sąjungos valstybių parlamentus, jų vadovus reikėtų atkreipti dėmesį bei trumpai aptarti Europos Sąjungą ir jos raidą.

Europos Sąjunga išaugo iš anglių ir plieno bendrijos, Europos atominės energetikos bendrijos ir Europos Bendrijos. Europos Bendrijos pamatus paklojo tuometinis Prancūzijos užsienio reikalų ministras Robertas Šumanas (*Robert Schuman*), kuris savo 1950 m. gegužės 9 d. deklaracijoje išdėstė Europos anglių ir plieno pramonės sujungimo planą, kuris buvo parengtas kartu su Žanu Monė (*Jean Monet*)¹⁴. 1951 m. Paryžiaus sutartimi, kuri įsigaliojo 1952 m., buvo įsteigta Europos anglių ir plieno bendrija. Jos steigėjos buvo šešios valstybės – Belgija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija ir Vokietijos Federacinė Respublika. Šios Bendrijos steigimo tikslas buvo sukurti viršvalstybines institucijas, kurios kontroliuotų buvusių Antrojo pasaulinio karo priešų (Prancūzijos ir Vokietijos) strateginius išteklius -

¹¹Vitkus V. Europos Sąjunga ir ne tik ji: 99 terminai. – Vilnius: Alora, 2003, p. 109.

¹²Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2008, p. 88.

¹³Jarašiūnas E. Valdžių padalijimo principas: samprata ir keletas interpretavimo problemų konstitucinėje jurisprudencijoje / Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 136.

¹⁴Borchardtas K. D. Bendrijos teisės abėcėlė. – Vilnius: Europos Bendrijų oficialių leidimų biuras, 2001, p. 7.

anglių gavybą ir plieno gamybą. Tos pačios šešios valstybės Romoje 1957 m. įsteigė dar dvi Bendrijas – Europos atominės energijos ir Europos ekonominę. Šios sutartys įsigaliojo 1958 m. ir jomis valstybės įsipareigojo įgyvendinti vadinamąsias keturias laisves, tai yra laisvą prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimą. 1965 m. buvo pasirašyta institucijų sujungimo sutartis, kuri įsigaliojo 1967 m. Šia sutartimi visoms trims bendrijoms buvo įsteigtos bendros institucijos, tai yra Europos Parlamentas, Taryba, Komisija ir Teisingumo Teismas, ir jas pradėta vadinti Europos Bendrijomis arba net vienaskaita – Europos Bendrija. 1986 m. (įsigaliojo 1987 m.) buvo pasirašytas Suvestinis Europos aktas. Juo buvo reformuotos Europos Bendrijų steigimo sutartys ir nustatyta iki 1992 m. pabaigos sukurti vidaus rinką be sienų. Iki derybų dėl Europos Sąjungos kūrimo pradžios Europos Bendrijų narių dukart padidėjo¹⁵. 1992 m. vasario 7 d. Nyderlandų mieste Maastrichte buvo pasirašyta Europos Sąjungos sutartis. Ši sutartis įsigaliojo 1993 m. lapkričio 1 d. ir ją pasirašė dvylika valstybių. Europos Sąjungos sutartis sujungė į vieną sutartį skirtingos prigimties bendradarbiavimo formas, tai yra Europos Bendrijas, bendrą užsienio ir saugumo politiką bei bendradarbiavimą teisingumo ir vidaus reikalų srityse¹⁶. Taigi oficiali Europos Sąjungos atsiradimo data yra 1993 m. lapkričio 1 d. Išsamesnė Europos Sąjungos raida ir jos svarbiausios datos yra pateikiamos 1 priede (žr. 1 priedą).

Pasak Evaldo Sinkevičiaus **Europos Sąjunga** (angl. *European Union*, pranc. *Union européenne*, vok. *Europäische Union*) – Europos valstybių asociacija, siekianti platesnės ir gilesnės ekonominės bei politinės joje dalyvaujančių valstybių integracijos¹⁷. Europos Sąjungos įsteigimas vis daugiau valstybių paskatino tapti šios organizacijos narėmis. Šiuo metu Europos Sąjungoje yra dvidešimt septynios valstybės narės, kurios dalį suvereniteto – teisėkūros įgaliojimų – perdavė Europos Sąjungai. Narystės Europos Sąjungoje paraiškas yra pateikusios dar kelios valstybės¹⁸. Taigi apibendrinant galima teigti, kad Europos Sąjunga yra dvidešimt septynių valstybių ekonominė ir politinė bendrija.

Visuotinai vartojama sąvoka „parlamentas“ suprantama, kaip bendrinis žodis įstatymų leidžiamajai institucijai apibūdinti. Europos Sąjungos valstybėse yra skirtingai įvardijamos įstatymų leidžiamosios institucijos: folketingas, riigikogu, parlamentas, saeimas, seimas, susirinkimas, asamblėja, eduskunda, riksdagas ir kt. (žr. 2 priedą). Kiekvieno parlamento narių skaičių, parlamento struktūrą, darbo procedūras nustato kiekvienos šalies konstitucija ir įstatymai, taip pat parlamentų reglamentai (statutai)¹⁹.

¹⁵Sinkevičius E. Europos Sąjunga / Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas / Sudarė: G. Vitkus. – Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 123 – 124.

¹⁶Martikonis R. Maastrichto sutartis / Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas / Sudarė: G. Vitkus. – Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 203.

¹⁷Sinkevičius E. Europos Sąjunga / Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas / Sudarė: G. Vitkus. – Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 122 – 123.

¹⁸Europos Sąjungos valstybės narės. http://europa.eu/about-eu/member-countries/index_lt.htm [žiūrėta 2010 11 06]

¹⁹Jarašiūnas E. Konstitucinė valstybės valdžios institucijų sistema / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 680.

Kaip jau buvo ir minėta (žr. 1 skyrių) pirmieji parlamentai atsirado Anglijoje, Prancūzijoje ir tik vėliau kitose šalyse. Šiose valstybėse parlamentus sudarė prastuomenė ir aukštuomenė, todėl parlamentai istoriškai susiformavo, kaip dveji rūmai. Parlamentus sudarė žemieji ir aukštieji rūmai (sluoksniai). Žemiesiems rūmams priklausė amatininkai, pirkliai, o aukštiesiems kilmingieji asmenys. Žemieji rūmai buvo sudaromi rinkimo būdu, o aukštieji paveldėjimu²⁰. Tik vėliau atsirado vienu rūmų parlamentas.

Atsižvelgiant į konkrečią valstybės santvarkos formą parlamentus gali sudaryti:

- vienu rūmų parlamentai;
- dvejų rūmų parlamentai²¹.

Priklausomai nuo išorinės parlamento struktūros visas Europos Sąjungos valstybes reikėtų skirstyti į dvi grupes, tai yra:

1. valstybės, kurios turi vienu rūmų parlamentus;
2. valstybės, kurios turi dvejų rūmų parlamentus.

Pirmai grupei priklauso: Bulgarija, Danija, Estija, Graikija, Kipras, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Portugalija, Slovakija, Suomija, Švedija, Vengrija. *Antrai grupei* priklauso: Airija, Austrija, Belgija, Čekija, Ispanija, Italija, Jungtinė Karalystė, Lenkija, Nyderlandai, Prancūzija, Rumunija, Slovėnija, Vokietija.

Europos Sąjungos valstybių vienu rūmų parlamentai ir dvejų rūmų parlamentų žemieji rūmai yra formuojami tiesioginių rinkimų būdu. Aukštieji parlamentų rūmai gali būti formuojami įvairiais būdais: rinkimų, skyrimo, paveldėjimo ir mišriu.

Visiems Europos Sąjungos valstybių parlamentams galima būtų priskirti *penkias* pagrindines funkcijas, kurias jie vykdo:

1. atstovavimas tautos nuomonių įvairovei ir daugumos valiai. Tai pagrindinė visų parlamentų funkcija. Paprastai parlamentai būna didelės institucijos, kurios susideda iš keliasdešimties ar net kelių šimtų išrinktų tautos atstovų. Tai yra reikalinga tam, kad būtų atspindėtos pačios įvairiausios tautoje reiškiamos nuomonės ir kad priimami sprendimai būtų plačiai aptariamai;

2. šalies vyriausybės parinkimas. Parlamentas yra per didelė institucija, kuri pati pajėgtų veiksmingai valdyti šalį. Tam reikalui parlamentai parenka kandidatus ir sudaro specialią vykdomosios valdžios instituciją – vyriausybę. Vyriausybės sudėtį paprastai lemia parlamento narių daugumos ir mažumos balsų pasiskirstymas;

3. vykdomosios valdžios kontrolė. Kadangi vyriausybė sudaroma tokia, kokią ją nori matyti dauguma, tai mažuma likę parlamentarai sudaro opoziciją, kuri reguliariai teikia vyriausybei paklausimus

²⁰Petrauskaitė A. Istorija: trumpas istorijos kursas. – Vilnius: Gimtinė, 2005, p. 80.

²¹Čiočys P.A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2008, p. 88.

dėl vienokio ar kitokio jos veiklos aspekto. Be to, vyriausybė turi reguliariai teikti ją paskyrusiam parlamentui savo veiklos ataskaitas;

4. įstatymų leidyba. Tai, galima sakyti, yra pagrindinis, nuolatinis ir kasdienis kiekvieno parlamento darbas. Įstatymų, kuriais remiantis yra valdoma šalis, projektus paprastai teikia vyriausybė, tačiau jie įsigalioja tik tuomet, kai jiems pritaria aukščiausiosios valdžios įgaliojimus turintis parlamentas;

5. valstybės biudžeto tvirtinimas. Iš esmės valstybės biudžetas yra svarstomas parlamente ir tvirtinamas kaip ir bet kuris kitas įstatymas, tačiau atskirai paminėti jį verta dėl jo išskirtinės svarbos. Būtent parlamentams yra tekusi galia spręsti, kur ir kaip bus panaudoti valstybės mokesčių mokėtojų pinigai²².

Atsižvelgiant į tai, kad pagrindinė ir svarbiausia visų Europos Sąjungos valstybių narių parlamentų funkcija yra atstovauti tautai, galime teigti, jog Europos Sąjungos valstybių narių parlamentai yra atstovaujamosios tautos institucijos.

1.2. Parlamentas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje

Europos Sąjungą sudaro dvidešimt septynios valstybės narės, tad išsamiai aptarti visų šių valstybių parlamentus bei jų vadovus būtų sudėtinga. Reikėtų išskirti tris Europos Sąjungos valstybes, tai yra Lietuvą, Jungtinę Karalystę ir Prancūziją. Visos šios valstybės yra pasirinktos ne atsitiktinai, tai nulėmė keletas pagrindinių priežasčių. Kaip jau buvo ir minėta, pirmieji parlamentai bei jų vadovai atsirado Jungtinėje Karalystėje, o šiek tiek vėliau ir Prancūzijoje (žr. 1 skyrių). Būtent nuo šių valstybių pradėjo formotis šiuolaikinė parlamentinė institucija, todėl jos yra svarbios. Lietuvoje parlamento institutas susiformavo daug vėliau. Taip pat Prancūzija ypatingą vietą užima būdama Europos Sąjungos valstybė narė, nes būtent nuo jos pradėjo formotis Europos Sąjunga (žr. 1.1. poskyrį), tad visa tai dar labiau pabrėžia jos išskirtinumą. Jungtinė Karalystė Europos Sąjungos nare tapo vėliau tik 1973 m., o Lietuva 2004 m. (žr. 2 priedą). Taip pat Lietuva, Jungtinė Karalystė ir Prancūzija turi skirtingas valdymo formas, parlamentų struktūras bei jų vadovų išskirtinius bruožus. Apibendrinant galima teigti, kad šios trys Europos Sąjungos valstybės narės turi didelę reikšmę, todėl pagrindinis dėmesys bus skiriamas jų parlamentams bei parlamentų vadovams.

Kiekvienoje valstybėje yra svarbi valdymo forma, kuri turi didelę reikšmę šalies parlamentui. **Valstybės valdymo forma** – tai valstybės valdžios organizacijos forma, kuria nusakomas valstybės valdžios šaltinis, aukščiausiųjų valstybės valdžios institucijų sudarymo tvarka, jų struktūra, teisinė padėtis,

²²Vitkus V. Europos Sąjunga ir ne tik ji: 99 terminai. – Vilnius: Alora, 2003, p. 110.

taip pat šių institucijų tarpusavio santykių principai²³. Pagal tai, koku būdu (paveldėjimu, išrinkimu) yra užimamos valstybės vadovo pareigos, valdymo formos yra skirstomos į monarchijas ir respublikas. Šias valdymo formas galima dar klasifikuoti į tam tikras grupes (žr. 3 priedą)²⁴. Monarchija [gr. *monarchia* – vienvaldystė] – tai tokia valstybės valdymo forma, kai aukščiausioji valdžia bent formaliai priklauso vienam asmeniui monarchui²⁵. Respublika [lot. *res publica* – visuomeninis reikalas; valstybė] – tai tokia valdymo forma, kai visi aukščiausieji valstybės valdymo organai yra arba tiesiogiai renkami, arba sudaromi atstovaujamųjų organų²⁶. Reikėtų išskirti prieš tai minėtų trijų Europos Sąjungos valstybių, tai yra Lietuvos, Jungtinės Karalystės, Prancūzijos valdymo formas.

Lietuvos valdymo forma. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau Konstitucijoje) 1 straipsnyje yra įtvirtinta, kad „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika“. Šioje nuostatoje yra įvardijama valstybės valdymo forma – respublika. Konstitucijos 2 straipsnis įtvirtina valstybės valdžios šaltinį: „Lietuvos valstybę kuria Tauta. Suverenitetas priklauso Tautai“. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad Konstitucijoje nėra įvardijama respublikos rūšis. Dėl Lietuvos valdymo formos yra nuolat diskutuojama. Dalis mokslininkų valstybę priskiria šalims, kuriose egzistuoja mišrus (pusiau prezidentinis) valdymo modelis, tačiau šios nuomonės oponentai tvirtina, kad Lietuvoje yra įtvirtintas parlamentinis valdymo modelis²⁷. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau Konstitucinis Teismas) 1998 m. sausio 10 d. nutarime konstatavo, kad pagal Konstitucijoje nustatytą valdžios institucijų kompetenciją Lietuvos valstybės valdymo modelis yra priskiriamas parlamentinės respublikos valdymo formai, kuriai yra būdingi tam tikri mišrios (pusiau prezidentinės) respublikos ypatumai²⁸. Apibūdinant parlamentinę respubliką yra pabrėžiamas parlamento vaidmuo. Pagrindinis požymis – vyriausybės politinė atsakomybė parlamentui. Pusiau prezidentinei valdymo formai būdinga vyriausybės politinė atsakomybė, kuri siejama ir su parlamentu ir su prezidentu²⁹. Tik aukščiausiųjų valdžios institucijų tarpusavio praktika po ilgesnio laiko parodys kokia respublikos rūšis (parlamentinė ar pusiau prezidentinė) susiformuos Lietuvoje³⁰.

Jungtinės Karalystės valdymo forma. Oficialus valstybės pavadinimas yra Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė. Egzistuoja ir oficialiai vartojamas sutrumpinimas – Jungtinė

²³Jarašiūnas E. Valstybės forma / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 526.

²⁴Ten pat.

²⁵Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, p. 327.

²⁶Ten pat, p. 245.

²⁷Mesonis G. Valstybės valdymo forma konstitucinėje teisėje: Lietuvos Respublika Vidurio ir Rytų Europos kontekste: monografija. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003, p. 146.

²⁸Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Respublikos Vyriausybės programos“ atidėjimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ / Valstybės žinios. 1998, Nr. 5 – 99.

²⁹Jarašiūnas E. Valstybės forma / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 530.

³⁰Ten pat, p. 542.

Karalystė³¹. Jungtinė Karalystė yra parlamentinė monarchija. Ji susiformavo istorijos raidoje ne griauant, bet pertvarkant, pritaikant senas valstybės valdžios institucijas prie naujų istorinės raidos sąlygų. Šioje valdymo formoje suvereni galia priklauso tautai, monarchas – tik įsteigtos valdžios institucija, vykdanči tam tikras konstitucijos nustatytas funkcijas³². Jungtinė Karalystė yra tradicinė ir, ko gero, seniausia parlamentinio valdymo šalis. Britų valdymo modelis pagrįstas parlamento suvereniteto doktrina. Šios doktrinos ištakos siekia „Šlovingosios revoliucijos“ epochą, kai visuomenės mokslai parlamentą, kaip vienintelę tautos atstovybę, pradėjo traktuoti kaip suvereną. Jungtinėje Karalystėje egzistuojančiai valdymo formai būdingas svarbiausias parlamentiniam modeliui būdingas elementas – vyriausybės atskaitomybė parlamentui³³.

Prancūzijos valdymo forma. Dabartinė Prancūzijos Konstitucija, įtvirtino V Respubliką. Ji buvo priimta tautos referendumu 1958 m. rugsėjo 28 d., o įsigaliojo 1958 m. spalio 4 d. Teisinėje literatūroje dažniausiai ji įvardijama kaip V Respublikos Konstitucija arba kaip 1958 m. spalio 4 d. Konstitucija³⁴. 1958 m. Konstitucijos 1 straipsnyje, kuriame skelbiama, kad Prancūzija yra nedaloma, pasaulietinė, demokratinė ir socialinė respublika, įtvirtinta respublikinė šalies valdymo forma. Konstitucijos 89 straipsnyje nustatyta, jog respublikinė valdymo forma negali būti keičiama³⁵. Pasak E. Jarašiūno teisinėje literatūroje pusiau prezidentinės respublikos etalonu laikoma Prancūzijos V Respublikos valdymo forma. Aukščiausiųjų valstybės valdžios institucijų sistemoje prezidentui, kurį nuo 1962 m. tiesiogiai renka tauta, priklauso ištis svarbūs įgaliojimai. Prezidentas formuoja vyriausybę, kuri yra jam atsakinga. Taip pat vyriausybė turi turėti žemutinių parlamento rūmų pasitikėjimą. Tai būdinga ir parlamentinei respublikai. Respublikos prezidentas turi teisę skelbti priešlaikinius žemutinių parlamento rūmų rinkimus³⁶.

Taigi Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje egzistuoja skirtingos valdymo formos, tai yra parlamentinė monarchija bei pusiau prezidentinė respublika. Lietuvoje respublikos rūšis dar nėra galutinai susiformavusi. Kaip teigia E. Jarašiūnas, tik aukščiausiųjų valdžios institucijų tarpusavio praktika po ilgesnio laiko parodys kokia valdymo forma parlamentinė ar pusiau prezidentinė respublika susiformuos Lietuvoje.

³¹Mesonis G. Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės (Didžioji Britanija) konstitucinė sistema / Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, p. 196.

³²Jarašiūnas E. Valstybės forma / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 529.

³³Mesonis G. Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės (Didžioji Britanija) konstitucinė sistema / Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, p. 206.

³⁴Jarašiūnas E. V Prancūzijos Respublikos Konstitucija (Prancūzijos 1958 m. Konstitucija) / Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, p. 54.

³⁵Ten pat, p. 58.

³⁶Jarašiūnas E. Valstybės forma / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 536 – 537.

Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje parlamento vadovo konstitucinį statusą suponuoja kiekvienos valstybės parlamento išskirtinumas. Norint atskleisti šių valstybių parlamentų vadovų konstitucinius statusus reikėtų trumpai aptarti Lietuvos, Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos parlamentus, tai yra jų sampratas, struktūrą, rinkimų tvarką bei kompetenciją.

Parlamentų sampratos Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje.

Lietuvos Seimo samprata. Lietuvos Parlamentas yra įvardijamas, kaip Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalyje pasakyta, kad Seimą sudaro 141 tautos atstovas, tačiau tiesiogiai Seimas neapibūdinamas. Parlamentas, vykdydamas Konstitucijos suteiktus įgaliojimus, vykdo ir Tautos atstovaujамąją funkciją. Kaip atstovaujamoji institucija Seimas tampa Tautos (visų piliečių) valios ir interesų reiškėju. Tautos atstovavimas garantuojamas demokratinės rinkimų sistemos ir principų. Išrinktas Seimo narys yra laisvas balsuodamas bet kuriuo klausimu. Laisvo mandato esmė – Tautos atstovo laisvė įgyvendinti jam suteiktas teises ir pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį iškėlusią partijų ar organizacijų politiniais reikalavimais, nepripažįstant teisės atšaukti Seimo narį³⁷. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra detalizavęs, kad Seimas – valstybinės bendruomenės atstovybė, parlamentas, kad „kiekvienas parlamento narys atstovauja tautai, visi parlamento nariai yra tautos atstovybė“³⁸.

Teisiniu požiūriu Seimas: 1) *nėra pagrindinė ar svarbiausioji valstybės institucija, t.y. yra ne aukščiausioji, bet viena iš aukščiausiųjų valstybės valdžios institucijų*, nurodytą Konstitucijos nuostatoje „Valstybės valdžią vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas“ (5 str. 1 d.); 2) *yra vienintelė institucija, turinti įgaliojimą leisti įstatymus* (Konstitucijos 67 str. 2 p.) – norminius teisės aktus, kurie, nors ir būdami, pagal teisinę galią, palyginti su Konstitucija, žemesnio lygio (Konstitucijos 7 str. 1 d.), yra tiesiogiai ar netiesiogiai numatyti Konstitucijoje kaip aktai, kuriais leidžiama detalizuoti esminius jos nuostatų klausimus ir riboti tam tikras žmogaus teises ir laisves; 3) *yra vienintelė institucija, turinti įgaliojimą nustatyti (įstatymu) mokesčius* (Konstitucijos 127 str. 3 d.) ir *tvirtinti (taip pat įstatymu) valstybės biudžetą* (131 str.); 4) yra tiesiogiai renkama ir atstovaujamoji valstybės valdžios institucija, pagal legitimaciją (t.y. demokratinį įgaliojimų atsiradimą iš valstybės bendruomenės suvereniteto) galinti būti gretinama tik su Respublikos Prezidentu³⁹.

Jungtinės Karalystės Parlamento (angl. *Parliament*) **samprata.** Jungtinės Karalystės teisės doktrinoje sąvoka „parlamentas“ turi šiek tiek kitokį turinį (prasme) negu Europos kontinento valstybėse. Čia sąvoka „parlamentas“ apima kelias reikšmingas institucijas:

³⁷Mesonis G. Lietuvos Respublikos Seimas / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 702.

³⁸Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimas „Dėl Respublikos Seimo statuto II dalies 5 skirsnio 25 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ / Valstybės žinios. 1993, Nr. 66 – 1260.

³⁹Šileikis E. Konstitucinė teisė / Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004, p. 103.

1. Bendruomenių Rūmus (angl. *House of Commons*);
2. Lordų Rūmus (angl. *House of Lords*);
3. Monarchą (angl. *Sovereign*)⁴⁰.

Parlamentas – tai pagrindinė demokratinė Jungtinės Karalystės institucija. **Bendruomenių Rūmai** yra akivaizdus demokratinio dėmesio centras, nes visi jų nariai į Bendruomenių Rūmus yra renkami. Tačiau tiek Bendruomenių, tiek Lordų Rūmai parlamentiniame procese vaidina atskirą vaidmenį ir prie jo prisideda labai individualiai. Demokratinis Bendruomenių Rūmų mandatas suteikia keletą privilegijų, palyginti su Lordų Rūmais, pavyzdžiui teisę leisti įstatymus finansų klausimais. Remdamiesi 1911 m. ir 1949 m. Parlamento aktais, Bendruomenių Rūmai turi teisę pareikšti galutinį sprendimą dėl leidžiamų įstatymų. Bendruomenių Rūmų mandatas yra demokratinis, kadangi visi Jungtinės Karalystės piliečiai, sulaukę 18 metų, turi teisę balsuoti Parlamento rinkimuose⁴¹. Atsižvelgiant į tai, kad Bendruomenių Rūmų nariai yra renkami Jungtinės Karalystės piliečių, galime teigti, jog Bendruomenių Rūmai, kaip ir Lietuvos Respublikos Seimas, vykdo tautos atstovaujамąją funkciją. Bendruomenių Rūmai tampa tautos (visų piliečių) valios ir interesų reiškėju. Bendruomenių Rūmų nariui demokratinis mandatas suteikia, kaip tautos atstovui, įgyvendinti jam patikėtas funkcijas.

Lordų Rūmai – Jungtinės Karalystės Parlamento sudedamoji dalis. Tai institucija, kuri savo istoriją kildina iš normandiškojo Anglijos raidos laikotarpio, kai prie monarcho veikė Didžioji taryba (*Magnum Concilium*), kuri atstovavo įtakingiausiems ir kilmingiausiems šalies žmonėms. Būtent ši taryba ilgainiui virto Lordų Rūmais⁴².

Monarchas – tai valstybės vadovas, kuris simbolizuoja nacijos vienybę, yra suverenios valdžios šaltinis. Jungtinėje Karalystėje veikia kastiliškoji sosto paveldėjimo sistema. Sosto atsisakiusio arba mirusio monarcho vietą užima vyriausiasis karališkosios šeimos sūnus, o jeigu jo nėra, šį postą gali užimti vyriausioji dukra. Nors monarchas šioje šalyje „tik karaliauja, bet nevaldo“, jis turi pakankamai įgaliojimų įvairiose srityse. Formaliai monarchas laikomas vykdomosios grandies dalimi⁴³.

⁴⁰Mesonis G. Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės (Didžioji Britanija) konstitucinė sistema / Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, p. 206.

⁴¹House of Commons Information Office. The House of Commons and the right to vote. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/g01.pdf> [žiūrėta 2010 10 20]

⁴²Mesonis G. Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės (Didžioji Britanija) konstitucinė sistema / Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, p. 211.

⁴³Ten pat, p. 208.

Jungtinės Karalystės Parlamentas – tai pagrindinė demokratinės šalies institucija ir esminė politikos dalis, kurio pagrindinės užduotys yra tikrinti ir svarstyti vyriausybės darbą (kontrolė), diskutuoti ir priimti visus įstatymus (įstatymų leidyba) ir suteikti vyriausybei teisę rinkti mokesčius⁴⁴.

Prancūzijos Parlamento (pranc. *Parlement*) **samprata.** Prancūzijos Respublikos Konstitucijos 24 straipsnyje nustatyta, kad parlamentą sudaro dveji rūmai:

1. Nacionalinė Asamblėja (pranc. *Assemblée nationale*);
2. Senatas (pranc. *Sénat*).

Pagal Prancūzijos Respublikos Konstitucijos 3 straipsnį „Nacionalinis suverenitetas priklauso tautai, kuri jį įgyvendina per savo atstovus arba referendumo būdu“. Jokia tautos grupė nei joks asmuo negali sau priskirti jo vykdymo. Suverenitetas gali būti perduotas, kai suvereni tauta išrenka savo deputatus ir taip jiems suteikia įgaliojimą atstovauti. Parlamentas atstovauja tautai, todėl suverenitetas yra nacionalinis. Tautos nacionalinis suverenitetas gali būti perduodamas. Perduoto suvereniteto sąvoka apima situaciją, kai valdomieji (tauta) suteikia įgaliojimą valdantiesiems (deputatams), kuriuos jie išrenka, kad pastarieji veiktų jų vietoje, jų vardu ir jiems kontroliuojant. Išrinktas deputatas turi teisę nepaklusti vieno ar kito rinkėjo nurodymams, kadangi jis atstovauja visą tautą, be jokių apribojimų ar suvaržymų. Suprantama, atstovaujamoji demokratija nėra tiesioginė demokratija. Tačiau tiesioginė demokratija Prancūzijoje nėra išnykusi, net jei ją nėra lengva įgyvendinti demokratinėje šalyje. Referendumas, kaip numatyta Prancūzijos Respublikos Konstitucijos 11 straipsnyje, leidžia tam tikromis sąlygomis tautai tiesiogiai pateikti vieną ar kitą įstatymą. Tiesioginė demokratija turi akivaizdžių pranašumų, suteikdama piliečiams galimybę tiesiogiai įtakoti kai kuriuos sprendimus ir priimti atsakomybę. Tačiau labai dažnai priimami sprendimai yra sudėtingi, diskusijos techninės, duomenys, į kuriuos reikia atsižvelgti, daugialypiai. Taigi žmonių balsavimas ir visuomenės diskusijos nebūtinai prisideda prie takaus ir subalansuoto sprendimo. Todėl atstovaujamoji demokratija Prancūzijoje yra būtinybė⁴⁵.

Pagal Prancūzijos Respublikos Konstitucijos 24 straipsnį Prancūzijos Parlamentas - tai institucija, kuri turi įgaliojimus priimti teisės aktus, kontroliuoti Vyriausybės veiklą ir įvertinti viešąją strategiją.

Parlamentų struktūra ir rinkimų tvarka Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje.

Lietuvos Seimo struktūra ir rinkimų tvarka. Lietuvos Respublikos Seimas yra *vienų rūmų* parlamentas (žr. 3 priedą).

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnyje įtvirtinta, kad „Seimą sudaro Tautos atstovai - 141 Seimo narys, kurie renkami ketveriems metams remiantis visuotine, lygia, tiesiogine rinkimų teise ir

⁴⁴About Parliament. How Parliament works, Parliament's role. <http://www.parliament.uk/about/how/role/> [žiūrėta 2010 10 20]

⁴⁵La démocratie. La naissance des Parlements. <http://www.assemblee-nationale.fr/juniors/parlements.asp> [žiūrėta 2010 10 26]

slaptu balsavimu. Seimas laikomas išrinktu, kai yra išrinkta ne mažiau kaip 3/5 Seimo narių“. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 2 straipsnyje nurodyta, kad visuotinę rinkimų teisę turi Lietuvos Respublikos piliečiai, kuriems rinkimų dieną yra sukakę 18 metų. Rinkimuose negali dalyvauti asmenys, kurie yra teismo pripažinti neveiksniais. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas numato mišrią rinkimų sistemą. Vienmandatėse rinkimų apygardose (atsižvelgiant į administracinę teritorinę Lietuvos Respublikos padalijimą ir gyventojų skaičių) mažoritarinės rinkimų sistemos pagrindu išrenkamas 71 Seimo narys, o proporcinės – likusieji 70 parlamento narių.

Rinkimus rengia trijų pakopų rinkimų komisijų sistema: Vyriausioji rinkimų komisija, Apygardų rinkimų komisijos ir Apylinkių rinkimų komisijos. Įstatyme yra numatytas demokratinis rinkimų komisijų sudarymo principas. Vienmandatėse ir daugiamandatėse rinkimų apygardose kandidatus į Seimo narius turi teisę kelti visos politinės partijos, įregistruotos įstatymų numatyta tvarka⁴⁶.

Paskutiniai Lietuvoje visuotiniai Seimo rinkimai vyko 2008 m. spalio 12 d., o pakartotiniai 2008 m. spalio 26 d.⁴⁷. Ateinantys Seimo rinkimai yra numatomi 2012 m.

Jungtinės Karalystės Parlamento struktūra ir rinkimų tvarka. Jungtinės Karalystės Parlamentą sudaro *dveji rūmai*: Bendruomenių Rūmai ir Lordų Rūmai (žr. 4 priedą).

Bendruomenių Rūmai – tai Jungtinės Karalystės Parlamento *žemieji rūmai*. Bendruomenių rūmus sudaro 650 Parlamento narių, kurie atstovauja savo rinkimų apygardas⁴⁸. Šiuo metu Jungtinė Karalystė yra suskirstyta į 650 parlamentinių apygardų ir kiekvienai iš jų Bendruomenių Rūmuose atstovauja vienas Parlamento narys. Šiuo metu Anglijoje yra 533, Škotijoje - 59, Velse – 40 ir Šiaurės Airijoje – 18 rinkiminių apygardų⁴⁹. Paskutiniai visuotiniai rinkimai vyko 2010 m. liepos 5 d. tarp 650 rinkimų apygardų. Kiti rinkimai yra numatomi 2015 m.⁵⁰

Bendruomenių Rūmai renkami tiesioginiuose ir laisvuose rinkimuose penkerių metų kadencijai taikant santykinės daugumos mažoritarinę rinkimų sistemą (*the first past the post*)⁵¹.

Lordų Rūmai – tai Jungtinės Karalystės Parlamento *aukštieji rūmai*. Jų nariai yra perai. Yra pasikeitusi Lordų Rūmų narių skyrimo tvarka, todėl yra svarbūs du dalykai:

⁴⁶Mesonis G. Lietuvos Respublikos Seimas / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 702 – 703.

⁴⁷2008 m. spalio 12 d. rinkimai į Lietuvos Respublikos Seimą ir Referendumas dėl Ignalinos atominės elektrinės darbo pratęsimo. http://www.vrk.lt/2008_seimo_rinkimai/output_lt/rinkimu_diena/index.html [žiūrėta 2010 11 10]

⁴⁸House of Commons Information Office. You and Your MP. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m01.pdf> [žiūrėta 2010 10 22]

⁴⁹About Parliament. How Parliament works, Elections and voting, Parliamentary constituencies. <http://www.parliament.uk/about/how/elections-and-voting/constituencies/> [žiūrėta 2010 10 22]

⁵⁰House of Commons Information Office. Parliamentary Elections. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m07.pdf> [žiūrėta 2010 10 22]

⁵¹Mesonis G. Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės (Didžioji Britanija) konstitucinė sistema / Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, p. 210.

1) 1999 m. priimtas Lordų Rūmų aktas, kuriuo buvo panaikinta paveldimo titulo perų teisė perduoti narystę šeimos nariams;

2) 2000 m. įsteigta Lordų Rūmų Teikimo komisija⁵².

Šiuo metu Lordų Rūmų nariu galima tapti keliais būdais. Svarbų vaidmenį atlieka Lordų Rūmų Teikimo komisija. Ji yra nepriklausoma visuomeninė institucija, kuri rekomenduoja skirti asmenis nepartinės politikos nepaveldimo titulo perais ir siekia užtikrinti aukščiausius nuosavybės standartus tikrindama kandidatus į nepaveldimo titulo perus. Perų titulas gali būti suteikiamas visų partijų Parlamento nariams, kai pasibaigia Parlamento kadencija ir jie palieka Bendruomenių Rūmus. Taip pat pero titulą gali rekomenduoti atsistatydindami Ministrai Pirmininkai savo kolegoms politikams, politiniams patarėjams ar kitiems juos palaikiusiems. Gali būti skiriami „dirbantys perai“ (angl. *working Peer*) siekiant sustiprinti trijų pagrindinių partijų pozicijas. Reikalaujama, kad jie reguliariai dalyvautų Lordų Rūmų posėdžiuose, paprastai priekinėse suolų eilėse kaip delegatai ar partijos parlamentiniai organizatoriai. Žiniasklaida šiuos narius praminė „dirbančiais perais“. Perų titulas taip pat gali būti tradiciškai suteikiamas buvusiems Bendruomenių Rūmų vadovams⁵³.

Lordų Rūmai šiuo metu turi 740 narių. Skirtingai nuo Bendruomenių Rūmų visuomenė Lordų Rūmų nerenka. Daugumą jų skiria Karalienė Ministro Pirmininko arba Lordų Rūmų Teikimo komisijos teikimu. Lordų Rūmų nariai yra trijų skirtingų tipų:

1. nepaveldimo titulo perai (angl. *life Peers*). Jie skiriami visam jų gyvenimui, tačiau šie lordų titulai yra neperduodami jų vaikams. Nepaveldimo titulo perus patariama Ministro Pirmininko skiria Karalienė;

2. arkivyskupai ir vyskupai (angl. *bishops*). Anglijos Bažnyčios arkivyskupų ir vyskupų skaičius Lordų Rūmuose yra ribotas. Jų yra 26 nariai, kurie pasitraukdami iš pareigų narystę perduoda kitam vyriausiam vyskupui. Katerberio ir Jorko arkivyskupai atsistatydindami tradiciškai gauna nepaveldimą pero titulą;

3. išrinkti paveldimo titulo perai (angl. *elected hereditary Peers*). Paveldimo titulo perų teisė posėdžiauti ir balsuoti Lordų Rūmuose panaikinta 1999 m. Lordų Rūmų aktu, tačiau vidaus balsavimu yra išrinkti 92 nariai, kurie liks iki kito Lordų Rūmų reformų proceso etapo⁵⁴.

Reikėtų būtinai paminėti **Teisės Lordus** (angl. *Law Lords*). Teisės Lordai – tai aukštos kvalifikacijos visą darbo dieną dirbantys teisėjai, kurie iki 2009 m. liepos 30 d. atlikdavo Lordų Rūmų

⁵²About About Parliament. About MPs, Lords & officers, House of Lords, How do you become a Member of the House of Lords? <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/about-lords/lords-appointment/> [žiūrėta 2010 10 25]

⁵³Ten pat.

⁵⁴About Parliament. About MPs, Lords & officers, House of Lords, Different types of Lords. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/about-lords/lords-types/> [žiūrėta 2010 10 24]

teismo funkcija. Paskutiniai apeliacinių skundų svarstymai ir nuosprendžiai Lordų Rūmuose buvo priimti 2009 m. liepos 30 d. Lordų Rūmų vaidmuo, kaip Aukščiausiojo apeliacinio teismo, Jungtinėje Karalystėje buvo panaikintas. Nuo 2009 m. spalio 1 d. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo jurisdikcijai buvo perduotos visos Jungtinės Karalystės civilinės teisės bylos ir visos baudžiamosios bylos Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje. Aukščiausiojo Teismo Teisėjai (angl. *Justice of the Supreme Court*) yra 12 nuolatinių Aukščiausiojo apeliacinio teismo Teisės Lordai, kurie yra pirmieji 12 Aukščiausiojo Teismo nariai. Jie neturi teisės posėdžiauti ar balsuoti Lordų Rūmuose. Pasitraukę iš pareigų Aukščiausiame Teisme jie gali grįžti į Lordų Rūmus, kaip visateisiai nariai, bet naujai paskirti Aukščiausiojo Teismo Teisėjai neturės vietų Lordų Rūmuose⁵⁵.

Prancūzijos Parlamento struktūra ir rinkimų tvarka. Prancūzijos Parlamentą sudaro *dveji rūmai*: Nacionalinė Asamblėja ir Senatas (žr. 5 priedą). Nacionalinė Asamblėja yra renkama visuotiniu tiesioginiu balsavimu ir atstovauja visus piliečius, o Senatas yra renkamas *netiesioginiu* visuotiniu balsavimu ir atstovauja Respublikos teritorines bendruomenes⁵⁶.

Nacionalinė Asamblėja – tai Prancūzijos Parlamento *žemieji rūmai*. Prancūzijos Respublikos Konstitucijos 24 straipsnyje įtvirtinta, kad „Nacionalinės Asamblėjos deputatai, kurių skaičius negali viršyti 577, yra renkami tiesiogiai“. Taigi Nacionalinėje Asamblėjoje yra 577 (22 renkami užjūryje) deputatai, kurie yra renkami visuotiniu tiesioginiu balsavimu penkerių metų kadencijai, tai yra visų piliečių, kurie yra ne jaunesni nei 18 metų. Paskutinių visuotinių rinkimų pirmas turas vyko 2007 m. liepos 10 d., o antras turas 2007 m. liepos 17 d. Kiti rinkimai yra numatomi 2012 m. Kiekvienas deputatas yra renkamas vienoje apygardoje (iš viso yra 577 apygardos). Tam, kad kandidatas į deputatus būtų išrinktas, jis turi surinkti absoliučią balsų daugumą (daugiau nei pusę balsų) pirmame ture arba sąlyginę balsų daugumą (didesniąją balsų dalį) antrame ture⁵⁷.

Senatas – tai Prancūzijos Parlamento *aukštieji rūmai*. 2003 m. liepos 30 d. buvo priimtas organinis įstatymas Nr. 2003 – 696 (OL 175, liepa 31, 2003), kuris sumažino senatorių įgaliojimo trukmę ir reformavo Senato sudėtį tam, kad geriau būtų atstovaujama demografinė padėtis ir vietos valdžios institucijos. 2003 m. reforma (papildyta 2007 m.) numatė laipsniškai didinti senatorių skaičių, kuris prieš 2003 m. reformą padidėjo nuo 321 iki:

- **331** vietų po 2004 m. atnaujinimo;
- **343** vietų po 2008 m. atnaujinimo;

⁵⁵About Parliament. About MPs, Lords & officers, House of Lords, Different types of Lords, Law Lords. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/about-lords/lords-types/law-lords/> [žiūrėta 2010 10 24]

⁵⁶L'Assemblée nationale et le Sénat - Caractères généraux du Parlement. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_4.asp [žiūrėta 2010 10 26]

⁵⁷L'Assemblée nationale expliquée aux jeunes. <http://www.assemblee-nationale.fr/juniors/presentation-jeunes.asp> [žiūrėta 2010 10 26]

- **348** vietų atnaujinimas po 2011 m. atnaujinimo⁵⁸.

Paskutiniai Senato rinkimai vyko 2008 m. rugsėjo 21 d. Nuo tada Senatą sudaro 343 senatoriai (kurių 18 yra renkami užjūryje, 10 užjūrio departamentuose, 8 užjūrio bendruomenėse ir 12 prancūzų, kurie yra įsikūrę už Prancūzijos ribų). Senatoriai renkami netiesioginiu visuotiniu balsavimu, specialiųjų rinkiminių kolegijų, susidedančių iš asmenų, kurie patys yra išrinkti visuotiniu balsavimu (vietos patarėjai, generaliniai patarėjai, miesto tarybos delegatai ir kt.). Į Senatą yra du rinkimo būdai: asmenys gali būti išrinkti iš mažųjų departamentų daugumos balsavimu arba didžiųjų departamentų proporcinio atstovavimo⁵⁹. Iki 2003 m. priimtos reformos senatoriai buvo renkami devyneriems metams. Po šios reformos senatoriai yra renkami rinkimų kolegijos šešerių metų kadencijai dalinai atnaujinant kas trejus metus. Senatas negali būti paleistas skirtingai nei Nacionalinė Asamblėja⁶⁰.

Apibendrinant Lietuvos, Jungtinės Karalystės, Prancūzijos parlamentų struktūras bei jų rinkimų tvarką ir atsižvelgiant į tai, kad Lietuva turi vieną rūmų parlamentą, o Jungtinė Karalystė ir Prancūzija dvejų rūmų parlamentus, galime teigti, kad taip pasireiškia Lietuvos išskirtinumas kitų dviejų valstybių atžvelgiu. Nepriklausomai nuo to, kad Jungtinė Karalystė ir Prancūzija turi dvejų rūmų parlamentą, tačiau jų formavimo ir rinkimo tvarka skiriasi. Šių visų trijų valstybių parlamentų rinkimų išskirtiniai bruožai turės įtakos ir jų parlamentų vadovų konstituciniam statusui.

Parlamentų kompetencija Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje.

Lietuvos Seimo kompetencija. *Seimo kompetencija* – tai įgaliojimų visuma, per kurią atsiskleidžia šios valstybės valdžios institucijos pagrindinės funkcijos⁶¹. Konstitucinių Seimo įgaliojimų sąrašas yra pateiktas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 67 straipsnyje, kuris susideda iš 20 punktų, tai yra Seimas svarsto ir priima Konstitucijos pataisas, leidžia įstatymus, priima nutarimus dėl referendumų, skiria Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimus, steigia įstatymo numatytas valstybės institucijas bei skiria ir atleidžia jų vadovus, pritaria ar nepitaria Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai ir kt.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 67 straipsnyje ar kituose straipsniuose (pvz., 106 str.) įtvirtintus įgaliojimus galima sugrupuoti:

1. Įgaliojimai, susiję su įstatymų leidyba. Į šią grupę įeina mokesčių nustatymas, valstybės biudžeto tvirtinimas, ministerijų steigimas ar panaikinimas, amnestijos paskelbimas, tarptautinių sutarčių

⁵⁸Mode d'élection des sénateurs. <http://www.senat.fr/role/senate.html> [žiūrėta 2010 10 27]

⁵⁹L'Assemblée nationale, le Sénat et le Congrès. <http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/parlement.asp> [žiūrėta 2010 10 26]

⁶⁰Mode d'élection des sénateurs. <http://www.senat.fr/role/senate.html> [žiūrėta 2010 10 27]

⁶¹Mesonis G. Lietuvos Respublikos Seimas / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 717.

ratifikavimas ar valstybės teritorijos administracinių vienetų (savivaldybių ir „aukštesniųjų administracinių vienetų“, dabar vadinamų apskritimis) nustatymas.

2. Įgaliojimai, susiję su valdymu ir atitinkamų Seimo nutarimų priėmimu. Į šią grupę įeina valstybės kontrolieriaus ir Lietuvos banko valdybos pirmininko skyrimas, Vyriausiosios rinkimų komisijos sudarymas, Respublikos Prezidento ir savivaldybių tarybų rinkimų ir referendumų datos nustatymas, parlamentinės kontrolės vykdymas nutarimais, kuriais, pavyzdžiui, pritariama ar nepitariama Vyriausybės narių atsakymams į interpeliaciją arba pareiškiamas nepasitikėjimas Seimo skirtu ar rinktu pareigūnu.

3. Įgaliojimai, rodantys ypatingus konstitucinius santykius su Respublikos Prezidentu, Vyriausybe, teismais. Seimo kompetencijai priklauso kreipimasis (nutarimu) į Konstitucinį Teismą dėl visų jo jurisdikcijai priskirtų aktų konstitucingumo įvertinimo, trijų teismų teisėjų – Konstitucinio Teismo, Aukščiausiojo Teismo ir Apeliacinio teismo teisėjų – skyrimas (nutarimais), užsienio politikos klausimų svarstymas, pritarimas ar nepritarimas (nutarimu) Respublikos Prezidento teikiamai kandidatūrai, Vyriausybės programos svarstymas ir pritarimas jai (nutarimu), nepasitikėjimo Ministru Pirmininku ar Vyriausybe pareiškimas (nutarimas).

4. Įgaliojimai, susiję su valstybės apsauga ir gynyba. Seimo kompetencijai priklauso karo ir nepaprastosios padėties įvedimas, mobilizacijos skelbimas, sprendimas panaudoti ginkluotąsias pajėgas. Visa tai detalizuota Karo padėties įstatyme, Nepaprastosios padėties įstatyme ir Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme⁶².

Jungtinės Karalystės Parlamento kompetencija. Parlamento veikla vyksta dvejuose rūmuose: Bendruomenių Rūmuose ir Lordų Rūmuose. Jų darbas yra panašus: įstatymų kūrimas (leidyba), Vyriausybės darbo kontrolė ir diskusijos aktualiais klausimais. Be to, Bendruomenių Rūmai yra atsakingi už lėšų skyrimą Vyriausybei ir tai įgyvendina pritardami mokesčių rinkimo biliams (įstatymams). Iš esmės sprendimams, kurie priimami vienuose rūmuose, turi pritarti kiti rūmai. Tokiu būdu dvinarė sistema veikia abiejų rūmų tikrinimo ir pusiausvyros principu⁶³.

Bendruomenių Rūmai turi keturis pagrindinius vaidmenis:

1. Vyriausybės kontrolė. Bendruomenių Rūmai turi įvairių būdų, kaip užtikrinti, kad Vyriausybė dirbtų šalies labui. Parlamento nariai gali teikti klausimus Vyriausybės ministrams. Kiekvienas Vyriausybės departamentas reguliariai siunčia ministrus į Bendruomenių Rūmus atsakyti į Parlamento narių klausimus. Bendruomenių Rūmai turi daugybės sričių komitetų, kurie taip pat kontroliuoja Vyriausybės darbą. Vyriausybė yra įsipareigojusi kaip įrodymus teikti dokumentus šiems komitetams bei

⁶²Šileikis E. Konstitucinė teisė / Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004, p. 104.

⁶³About Parliament. How Parliament works, Parliament's role, The two – House system. <http://www.parliament.uk/about/how/role/system/> [žiūrėta 2010 10 20]

reaguoti į rekomendacijas komitetų ataskaitose. Labiausiai įprasta, kad Vyriausybę Parlamento nariai kontroliuoja svarstydami rūmų diskusijų salėse ginčytinus klausimus ir klausinėdami ministrų, kai jie rūmams teikia oficialias ataskaitas.

2. Įstatymų teikimas ir pataisos. Visus naujus įstatymus turi patvirtinti Bendruomenių ir Lordų Rūmai. Bendruomenių Rūmai įstatymų siūlymus (bilijus) prieš juos tvirtindami arba atmesdami patikrina keletą kartų. Rūmams bilį gali pateikti Vyriausybė arba atskiras Parlamento narys. Bendruomenių ir Lordų Rūmai privalo pritarti tekstui prieš pateikiant bilį Karalienei tvirtinti. Po Karalienės sankcijos bilis tampa Parlamento aktu.

3. Atstovavimas žmonėms. Demokratinė Jungtinės Karalystės sistema suteikia piliečiams galimybę išrinkti atstovus (Parlamento narius) į Bendruomenių Rūmus. Visi apygardos gyventojai gali kreiptis į Parlamento narį dėl jiems rūpimų problemų arba Parlamentui teikiamų svarstyti klausimų;

4. Mokesčiai. Bendruomenių Rūmai turi teisę rinkti mokesčius iš gyvenančiųjų Jungtinėje Karalystėje žmonių. Mokesčiai renkami siekiant garantuoti, kad Vyriausybė turės pakankamai pinigų įgyvendinti politikai, kurią jie ketina vykdyti⁶⁴.

Antroji Jungtinės Karalystės Parlamento dalis, tai yra Lordų Rūmai, gali kurti įstatymus, turi teisę reikalauti vyriausybės atsiskaityti už savo veiklą, taip pat tirti politinius klausimus. Jų nariai yra daugelio sričių specialistai, todėl jie pagerina Bendruomenių Rūmų darbą⁶⁵.

Prancūzijos Parlamento kompetencija. Prancūzijos Parlamento kompetencija kaip ir daugelyje kitų valstybių parlamentų, kurie yra sudaryti iš dvejų rūmų, yra nevienoda. Nacionalinė Asamblėja turi daug didesnę valdžią nei Senatas:

1. tik Nacionalinė Asamblėja gali užginčyti Vyriausybės atsakomybę pareikšdama jai nepasitikėjimą arba balsuoti siūlymą pareikšti nepasitikėjimą (tuo pačiu tik Nacionalinė Asamblėja gali būti paleista Respublikos Prezidento);

2. kilus nesutarimams su Senatu Vyriausybė gali nuspręsti duoti Nacionalinei Asamblėjai „paskutinį žodį“ teisėkūros procese (išskyrus konstitucinius įstatymus ir organinius įstatymus, kurie yra susiję su Senatu);

3. Prancūzijos Respublikos Konstitucija suteikia Nacionalinei Asamblėjai pirmaujančią vietą rengti biudžeto projekto įstatymą ir įstatymo projektą dėl socialinės apsaugos finansavimo⁶⁶.

Visose kitose srityse Nacionalinė Asamblėja ir Senatas turi tuos pačius įgaliojimus.

⁶⁴House of Commons Information Office. The House of Commons and the right to vote. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/g01.pdf> [žiūrėta 2010 10 20]

⁶⁵About Parliament. How Parliament works, Parliament's role, The two – House system. <http://www.parliament.uk/about/how/role/system/> [žiūrėta 2010 10 24]

⁶⁶L'Assemblée nationale et le Sénat – Caractères généraux du Parlement. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_4.asp [žiūrėta 2010 10 26]

Pirmasis Senato bruožas būtų jo pastovumas. Skirtingai nei Nacionalinė Asamblėja jis negali būti paleistas. Senato specifinis bruožas yra vietos valdžios institucijų atstovavimo vaidmuo, kurį jam suteikia Prancūzijos Respublikos Konstitucijos 24 straipsnis. Prieš 2008 m. liepos 23 d. Konstitucijos pataisą tik Senatas turėjo pirmenybės teisę svarstyti įstatymų projektus, kurie susiję su institucijomis atstovaujančiomis prancūzus gyvenančius už Prancūzijos ribų. Po 2008 m. liepos 23 d. Konstitucijos pataisos prancūzai gyvenantys už Prancūzijos ribų yra atstovaujami tiek Nacionalinės Asamblėjos, tiek Senato, todėl Senatui yra pašalinta pirmumo teisė svarstyti šių įstatymų projektus⁶⁷.

Taigi Lietuva, Jungtinė Karalystė, Prancūzija turi skirtingas valdymo formas, parlamentų struktūras, rinkimų tvarką, individualias kiekvienų rūmų kompetencijas ir visa tai daro įtaką jų parlamentų vadovų konstituciniam statusui.

Apibendrinant galima teigti, kad visų Europos Sąjungos valstybių narių, tarp kurių Lietuva, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, pagrindinė parlamentų funkcija yra atstovauti tautai. Kiekvienoje valstybėje parlamentas užima ypatingą vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje.

⁶⁷L'Assemblée nationale et le Sénat – Caractères généraux du Parlement. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_4.asp [žiūrėta 2010 10 26]

2. PARLAMENTO VADOVO KONSTITUCINIO STATUSO SAMPRATA

Kiekvienas Europos Sąjungos valstybės narės parlamentas turi savo vadovus. Greta kiekvieno Europos Sąjungos valstybės narės parlamento vadovo būna jų pavaduotojai, kurie vykdo jiems paskirtas atlikti funkcijas. Žodis „vadovas“ yra apibūdinamas, kaip tas, kuris vadovauja, veda⁶⁸. Taigi **parlamento vadovas** – tai parlamentaras, kuris vadovauja valstybės valdžios institucijai, tai yra parlamentui. Parlamento vadovas turi tik šiai pareigybei būdingų įgaliojimų. Vykdydamas savo pareigas jis turi vadovauti visam parlamentui, o ne jo daliai⁶⁹.

Pirmieji parlamentai atsirado Jungtinėje Karalystėje, o šiek tiek vėliau ir Prancūzijoje (žr. 1 skyrių), todėl galime teigti, kad pirmiausia parlamento vadovo institutas susiformavo šiose Europos Sąjungos valstybėse. Jungtinės Karalystės Parlamento, tai yra Bendruomenių Rūmų, vadovas yra įvardijamas Spikeriu (angl. *Speaker*). Spikerio pareigos dabartiniu pavadinimu egzistuoja nuo 1377 m., kai juo buvo paskirtas seras Thomas Hungerford. Lygiareikšmiai pirmininkaujantys pareigūnai iki to laiko buvo vadinami „parlour“ arba „prolocutor“ (pirmininku). Juos galima atsekti iki 1258 m., kai yra sakoma, kad tais metais Oksfordo mieste vykusiam „Beprotiškajam Parlamentui“ pirmininkavo Peter de Montford. Iki XVII amžiaus Spikeris dažnai būdavo Karaliaus (angl. *King*) atstovas, nors tam pačiam Spikeriui dažniausiai suversdavo visą kaltę už Karaliui nepatikdavusias Parlamento siunčiamas žinias. Dėl to daugelis spikerių patekdavo į bėdą, o keliems netgi įvykdyta mirties bausmė. Pilietinio karo metais kova tarp Karaliaus ir Parlamento atsispindėjo ir Bendruomenių Rūmų Spikerio požiūryje į Karalių. Kai 1642 m. Charles I atvyko į Parlamentą suimti penkis Bendruomenių Rūmų narius už išdavystę, Spikeris Lenthall pateikė tokį atsakymą:

„Meldžiu Jūsų Didenybės, čia neturiu nei akių, nei balso, darau tik tai, ką man paliepia rūmai, kurių tarnas čia esu, ir nuolankiai prašau Jūsų Didenybės atleidimo, kadangi negaliu pateikti jokio kito atsakymo į šį klausimą, nei tas, kurį Jūsų Didenybė norėtų iš manęs išgirsti“⁷⁰.

Po monarchijos atkūrimo 1660 m. Spikeris dažnai turėdavo politinių ryšių ir kartais užimdavo postus Vyriausybėje. Spikeris Arthur Onslow (Spikeriu buvo 1828 – 1761 m.) buvo atsakingas už tai, kad Spikerio vaidmuo būtų atitolintas nuo Vyriausybės ir nustatė nemažai šiandien su Spikeriu siejamų

⁶⁸Dabartinės lietuvių kalbos žodynas / Redaktoriai: J. Kruopas (atsakingasis) ir kt. – Vilnius: Mintis, 1972, p. 908.

⁶⁹Mesonis G. Lietuvos Respublikos Seimas / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 708.

⁷⁰House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

praktikų. Iki XIX amžiaus vidurio atsirado norma, kuri apibrėžė, kad Spikeris negali priklausyti jokiai partijai⁷¹.

Parlamentas Prancūzijoje atsirado 1789 m. Parlamentą sudarė dveji rūmai ir kiekvienas iš jų turėjo savo vadovą arba kitaip – pirmininką. Tam tikrais istorijos periodais Nacionalinės Asamblėjos Pirmininką (pranc. *Président de l'Assemblée nationale*) skirdavo valstybės vadovas, tačiau visa tai pasikeitė. Dabar yra susiformavusi kita rinkimų tvarka. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko rinkimų tvarka yra tapusi kitu Europos Sąjungos valstybių narių parlamentų vadovų rinkimo taisykle. Prancūzijoje ilgą laiką pirmininkų veikla nebuvo pasitikima, todėl jų kadencijos laikotarpiai buvo labai trumpi⁷². Visa tai nulėmė keletas priešasčių. Nuo 1789 m. audringą Prancūzijos demokratijos istoriją charakterizavo nuolatinė kova dėl valdžios tarp monarchijos ir įstatymų leidžiamojo organo. 1875 m. panaikinus monarchiją Prancūzija tapo respublika. Tačiau kova dėl valdžios tarp Respublikos Prezidento ir Prancūzijos Parlamento persekiojo Prancūzijos demokratiją iki pat 1958 m. Alžyro krizės, kadangi nebuvo aiškaus valdžių padalijimo. Vadovaujant generolui Charles de Gaulle buvo parengtas naujas Prancūzijos Respublikos Konstitucijos projektas, kaip atsakas į įstatymų leidžiamojo organo nesugebėjimą veiksmingai susitvarkyti su Alžyro krize. Naujoji Prancūzijos Respublikos Konstitucija signalizavo Penktosios Respublikos pradžia. Penktosios Respublikos Konstitucijoje buvo ištaisyti ankstesnės Konstitucijos trūkumai. Pastaroji kentėjo dėl silpnos vykdomosios valdžios. Naujoji Konstitucija užtikrino aukščiausią politinę galią populiariai išrinktam Respublikos Prezidentui. Joje buvo sustiprinta Respublikos Prezidento valdžia ir susilpnintas įstatymų leidžiamojo organo bei politinių partijų vaidmuo⁷³. Nors įstatymų leidžiamasis organas buvo labai silpnas, tačiau tai nesumažino parlamento vadovų ypatingumo. Jau nuo pat istorijos pradžios 1789 m. yra išlikę daug žymių žmonių pavardžių, kurie patvirtino pirmininkų svarbą Prancūzijoje, tai yra: Bailly, Mounier, Talleyrand, Sieyès, Dupont de Nemours, Mirabeau, Danton, Robespierre⁷⁴ ir kt.

Taigi parlamento vadovo institutas pirmiausia susiformavo Jungtinėje Karalystėje, o šiek tiek vėliau ir Prancūzijoje. Šios dvi Europos Sąjungos valstybės narės turėjo didžiausią įtaką formuojantis kitų valstybių narių parlamentams bei jų vadovų konstituciniam statusui.

Kiekvienoje Europos Sąjungos valstybėje narėje parlamento vadovai yra renkami iš parlamentarų. Parlamentaras [pranc. *parlementaire* < *parler* – kalbėti] – tai parlamento narys⁷⁵. Kai kuriose valstybėse parlamentaras yra apibūdinamas, kaip deputatas (pavyzdžiui: Rumunijoje), senatorius (pavyzdžiui:

⁷¹House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

⁷²Duhamel O., Mény Y. Dictionnaire constitutionnel. – Paris: Presses Universitaires de France, 1992, p. 800.

⁷³National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

⁷⁴Duhamel O., Mény Y. Dictionnaire constitutionnel. – Paris: Presses Universitaires de France, 1992, p. 800.

⁷⁵Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, p. 366.

Prancūzijoje) ar peras (pavyzdžiui: Jungtinėje Karalystėje). Europos Sąjungos valstybių narių parlamentarai – tai teisinių santykių dalyviai, kuriems konstitucinės teisės normos nustato tam tikras teises ir pareigas. Teisinių santykių dalyviais yra tik tie asmenys, kuriems teisės normos nustato tam tikras asmens savybes, kurios leidžia turėti ir įgyti subjektines teises ir pareigas⁷⁶. Teisės literatūroje yra pareikšta įvairių nuomonių dėl to, ar atstovaujamosios valdžios institucijų nariai (deputatai) gali būti išskirti kaip savarankiška konstitucinės teisės subjektų grupė. Nemažai tyrinėtojų priskiria atstovaujamosios valdžios institucijų narius prie piliečių, turinčių ypatingą teisinį statusą. Kitų nuomone, būtent šis ypatingas teisinis subjektiškumas yra pakankamas pagrindas išskirti juos į atskirą konstitucinės teisės subjektų grupę⁷⁷. Taigi galime teigti, kad Europos Sąjungos valstybių narių parlamentarai ir iš jų išrinkti parlamento vadovai yra konstitucinės teisės subjektai, kurie turi ypatingą teisinį statusą.

Žodis „statusas“ [lot. *status* – padėtis, būklė] – tai asmens teisinė padėtis⁷⁸. Parlamento nario statusas – tai Konstitucijos, įstatymų ir kitų įstatų nustatyta parlamentaro teisinė padėtis, reguliuojanti nario mandato atsiradimą, nutrūkimą bei veikimo laiką, nario teises ir pareigas, taip pat veiklos garantijas⁷⁹. Parlamento vadovas yra renkamas iš parlamento narių, todėl jis yra konstitucinės teisės subjektas. Kiekvienoje Europos Sąjungos valstybėje narėje parlamento vadovas yra paskirtas vadovauti visam parlamentui. Jis turi tik šiai pareigybei būdingų ypatingų įgaliojimų. Taigi **parlamento vadovo konstitucinis statusas** – tai Konstitucijos, įstatymų ir įstatų nustatyta parlamento vadovo teisinė padėtis, reguliuojanti jo mandato atsiradimą, nutrūkimą bei veikimo laiką, nario teises ir pareigas, taip pat veiklos garantijas⁸⁰. Europos Sąjungos valstybių narių parlamentų vadovų konstitucinio statuso struktūra yra pateikiama 7 priede.

Sąvoka „parlamento vadovas“ yra suprantama, kaip bendrinis žodžių junginys apibūdinantis parlamentarą, kuris vadovauja valstybės valdžios institucijai – parlamentui. Kiekvienoje Europos Sąjungos valstybėje parlamentų vadovai yra įvardijami skirtingai. Visa tai priklauso, kaip valstybėje yra pavadintas parlamentas, pavyzdžiui: Bundestago Pirmininkas, Bundesrato Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris, Lordų Rūmų Lordas Spikeris, Senato Pirmininkas, Eduskundos Pirmininkas, Seimo Pirmininkas, Riksdago Talmanas, Folketingo Pirmininkas, Riigikogu Pirmininkas, Saeimos Pirmininkas ir kt. Dažniausiai Europos Sąjungos valstybės savo parlamentų vadovus įvardija pirmininkais. Pirmininkas – tai asmuo, kuris vadovauja⁸¹ parlamentui.

⁷⁶Vaitiekienė E., Vidrinskienė S. Lietuvos konstitucinės teisės įvadas. – Vilnius: Justitia, 2001, p. 32.

⁷⁷Ten pat, p. 34 – 35.

⁷⁸Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, p. 463.

⁷⁹Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2008, p. 91.

⁸⁰Ten pat.

⁸¹Dabartinės lietuvių kalbos žodynas / Redaktoriai: J. Kruopas (atsakingasis) ir kt. – Vilnius: Mintis, 1972, p. 567.

Europos Sąjungos valstybių narių parlamentai gali turėti vieną arba du parlamentų vadovus. Visa tai priklauso nuo kiekvieno parlamento struktūros (žr. 1.1. poskyrį). Visas Europos Sąjungos valstybes nares galime suskirstyti į dvi grupes:

1. valstybės, kurios turi vieną parlamento vadovą;
2. valstybės, kurios turi du parlamento vadovus.

Pirmai grupei yra priskiriamos tos valstybės, kurios turi vienų rūmų parlamentą: Bulgarija, Danija, Estija, Graikija, Kipras, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Portugalija, Slovakija, Suomija, Švedija, Vengrija. *Antrai grupei* yra priskiriamos tos valstybės, kurios turi dvejų rūmų parlamentą: Airija, Austrija, Belgija, Čekija, Ispanija, Italija, Jungtinė Karalystė, Lenkija, Nyderlandai, Prancūzija, Rumunija, Slovėnija, Vokietija.

Europos Sąjungos valstybių narių parlamentų vadovų konstitucinį statusą apibrėžia kiekvienos valstybės Konstitucija, įstatymai, įstatatai ir kiti teisės aktai. Išsamiai aptarti visų valstybių narių parlamentų vadovus būtų sudėtinga, todėl analizuojami bus tik trijų Europos Sąjungos valstybių, tai yra Lietuvos, Jungtinės Karalystės, Prancūzijos, parlamentų vadovų konstituciniai statusai.

Europos Sąjungos valstybių narių įstatymų leidžiamieji organai suteikia galią pirmininkaujančiam asmeniui, kurio svarbiausia pareiga yra prižiūrėti ir reguliuoti plenarinius debatus. Skirtinguose parlamentuose pirmininkų pareigų pavadinimai ir pareigos skiriasi, tačiau tyrimai rodo, jog yra trys bendri pagrindiniai pirmininkavimo parlamentui modeliai:

1. **Vestminsterio modelis** (angl. *Westminster Model*). Bendruomenių Rūmų Pirmininkas (Spikeris) veikia, kaip nepartinis valdininkas, kuris kontroliuoja debatus;
2. **JAV Kongreso modelis** (angl. U. S. *Congress Model*). Pirmininkas (Spikeris) ne tik kontroliuoja debatus, bet ir yra daugumos partijos lyderis;
3. **Prancūzų Biuro modelis** (angl. *French Bureau Model*). Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas kontroliuoja debatus, bet jam padeda prezidiumas arba deputatų komitetas, kuris vykdo kitas administracines užduotis⁸².

Taigi Jungtinės Karalystės, JAV ir Prancūzijos parlamentų vadovų statusas atspindi tris pagrindinius pirmininkavimo parlamentams modelius. Vienas pirmininkavimo parlamentui modelis priklauso JAV, tačiau ši valstybė nėra Europos Sąjungos valstybė narė, todėl jos parlamento vadovo konstitucinis statusas nebus analizuojamas. Kiti du pirmininkavimo modeliai priklauso Jungtinei Karalystei ir Prancūzijai, kurios yra Europos Sąjungos narės, todėl šių valstybių parlamentų vadovai bus išsamiai nagrinėjami.

⁸²National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_w_w_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

Kartu su Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos parlamentų vadovais bus aptartas ir Lietuvos parlamento vadovo konstitucinis statusas.

Parlamentų vadovų teisės ir pareigos priklauso nuo kiekvienos valstybės parlamentų istorijos, tradicijų ir raidos. Vienuose parlamentuose parlamento vadovo teisės ir pareigos yra įtvirtintos Konstitucijoje, o kituose (pavyzdžiui: Bendruomenių Rūmų Spikerio) tarnyba vystėsi ir neturi aiškaus teisinio pagrindo. Prancūzų Biuro modelis, su Prancūzijos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta įstatymų leidybos institucija, yra paremtas Prancūzijos Nacionaline Asamblėja. Jungtinėje Karalystėje, kur Parlamentas sudaro Vestminsterio modelio pagrindą, Spikerio pareigos vystėsi, tačiau jam galių nesuteikia Konstitucija ar kitas konkretus teisės aktas, kadangi Jungtinė Karalystė neturi rašytinės Konstitucijos⁸³. Lietuvoje Seimo vadovo teisės ir pareigos yra paremtos Seimu, kurį įtvirtina Lietuvos Respublikos Konstitucija, kaip įstatymų leidžiamąją instituciją.

Apibendrinant galime teigti, kad kiekvienos Europos Sąjungos valstybės narės parlamente svarbus asmuo yra parlamento vadovas, kuris turi ypatingą konstitucinį statusą. Išskirtinis dėmesys bus skiriamas trijų Europos Sąjungos valstybių parlamentų vadovų konstituciniams statusams, tai yra Lietuvos, Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos.

⁸³National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

3. PARLAMENTO VADOVO KONSTITUCINIS STATUSAS LIETUVOJE, JUNG TINĖJE KARALYSTĖJE, PRANCŪZIJOJE

Parlamentas Lietuvoje yra sudarytas iš vienu rūmų, tad jam vadovauja vienas parlamento vadovas. Kitų dviejų Europos Sąjungos valstybių narių, tai yra Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos, parlamentus sudaro dveji rūmai, todėl šių valstybių parlamentai turi du parlamento vadovus.

Lietuvos Respublikos Seimui vadovauja Lietuvos Respublikos **Seimo Pirmininkas** (toliau Seimo Pirmininkas). Tai parlamento vadovas, kuris turi tik šiai pareigybei būdingų įgaliojimų. Seimo Pirmininkas yra renkamas iš Seimo narių. Išrinktas Seimo Pirmininku arba laikinai einantis jo pareigas turi sustabdyti savo veiklą Seimo narių frakcijoje. Šiuo reikalavimu norima pabrėžti, jog asmuo, vykdydamas Seimo Pirmininko pareigas, turi vadovauti visam parlamentui, o ne daliai⁸⁴.

Bendruomenių Rūmai – tai Jungtinės Karalystės Parlamento *žemieji rūmai* (žr. 1.2. poskyrį). Bendruomenių Rūmams vadovauja **Bendruomenių Rūmų Spikeris** (angl. *Speaker*) – tai Jungtinės Karalystės Bendruomenių Rūmų Pirmininkas. Sunku įsivaizduoti, kaip atrodytų Bendruomenių Rūmai, jei pirmininkavimas nebūtų išsirutuliojęs iki dabartinės formos. Pagal Bendruomenių Rūmų Spikerio nurodytą kryptį ir vadovavimą sukasi visas Bendruomenių Rūmų gyvenimas⁸⁵. Bendruomenių Rūmų Spikeris – tai Jungtinės Karalystės Parlamento narys. Pirmininku yra renkamas per debatus Bendruomenių Rūmuose. Jis (arba ji) yra atsakingas už tai, kad būtų laikomasi Bendruomenių Rūmuose priimtų procedūros taisyklių. Spikeris kviečia Parlamento narius kalbėti ir palaiko tvarką. Jį (arba ją) renka Bendruomenių Rūmų nariai. Išrinktas Spikeris negali dalyvauti partijos veikloje⁸⁶.

Lordų Rūmai – tai Jungtinės Karalystės Parlamento *aukštieji rūmai* (žr. 1.2. poskyrį). Lordų Rūmams vadovauja **Lordas Spikeris** (angl. *Lord Speaker*). Lordas Spikeris yra Lordų Rūmų narys, kuris yra renkamas pirmininkauti procesiniams veiksams. Lordas Spikeris pradeda kiekvieną Lordų Rūmų posėdį ir pirmininkauja debatams sėdėdamas ant vilnų pagalvės. Lordų Rūmuose tvarka yra palaikoma savaime, todėl Lordas Spikeris negali drausminti Lordų Rūmų narių, taip pat nustatyti, kuris kalbės toliau ar parinkti pakeitimus. Lordas Spikeris yra renkamas iš Lordų Rūmų narių. Po rinkimų jis (arba ji) tampa nepriklausomu nuo partijos politikos, negali balsuoti, net jei balsai pasiskirsto po lygiai (Lordų Rūmuose yra nustatytos taisyklės, kaip išspręsti lygybę). Lordo Spikerio postas buvo numatytas 2005 m.

⁸⁴Mesonis G. Lietuvos Respublikos Seimas / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 708.

⁸⁵House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

⁸⁶Parliament home page. Site information, Glossary, Speaker (The). <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/speaker-the/> [žiūrėta 2010 10 21]

Konstitucinės reformos akte. Iki 2005 m. Lordų Rūmų debatams pirmininkavo Lordas Kancleris (angl. *Lord Chancellor*)⁸⁷. Lordas Kancleris yra viena seniausių valstybės tarnybų, įkurtų prieš kelis šimtmečius. Jį skiria Karalienė Ministro Pirmininko teikimu ir jis yra vyriausias kabineto narys. Jis vadovauja Teisingumo ministerijai, kaip Teisingumo ministerijos valstybės sekretorius. Anksčiau Lordas Kancleris taip pat eidavo Lordų Rūmų Spikerio pirmininkavimo pareigas ir sėdėdavo ant vilnų pagalvės. Jis taip pat vadovavo teismų sistemai, buvo Lordų Rūmų, kaip teisinio organo, vyresnysis teisėjas pagal savo teisėjo kompetenciją. Tačiau 2005 m., priėmus Konstitucinės reformos aktą, Lordas Kancleris nebėra renkamas Lordų Rūmų Spikeriu, nes jį pakeitė Lordas Spikeris. Be to, dabar teismų sistemai vadovauja Lordas Vyriausiasis Teisėjas, o Lordas Kancleris neužima teisėjo pareigų⁸⁸. Lordų Rūmų nariai nusprendė rinkti savo Lordą Spikerį, kurio pirmieji rinkimai įvyko 2006 m. liepos 4 d⁸⁹.

Nacionalinė Asamblėja – tai Prancūzijos Parlamento *žemieji rūmai* (žr. 1.2. poskyrį). Nacionalinei Asamblėjai vadovauja **Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas** (pranc. *Président de l'Assemblée nationale*). Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas vadovauja debatams posėdžių salėje, prižiūri Nacionalinės Asamblėjos funkcionavimą bei atsinaujinimą. Jis yra renkamas iš Nacionalinės Asamblėjos narių⁹⁰. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas yra ketvirtas pagal svarbą valstybės valdyme asmuo. Jis užima svarbią vietą Prancūzijos politiniame gyvenime ir turi daugybę prerogatyvų⁹¹.

Senatas – tai Prancūzijos Parlamento *aukštieji rūmai* (žr. 1.2. poskyrį). Senatui vadovauja **Senato Pirmininkas** (pranc. *Président du Sénat*). Senato Pirmininkas yra renkamas iš Senato narių. Jis atlieka pagrindinį vaidmenį šioje institucijoje⁹². Senato Pirmininkas yra antras pagal svarbą valstybės valdyme asmuo⁹³.

Analizuojant Lietuvos, Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos vadovų konstitucinį statusą yra svarbūs **penki** parlamentų vadovai:

1. Seimo Pirmininkas;
2. Bendruomenių Rūmų Spikeris;
3. Lordas Spikeris;
4. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas;

⁸⁷Parliament home page. Site information, Glossary, Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]

⁸⁸Parliament home page. Site information, Glossary, Lord Chancellor. <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/lord-chancellor/> [žiūrėta 2010 10 21]

⁸⁹Parliament home page. Site information, Glossary, Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]

⁹⁰Le Président de L'Assemblée nationale. <http://www.assemblee-nationale.fr/presidence/> [žiūrėta 2010 10 27]

⁹¹Le Président de l'Assemblée nationale. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_19.asp [žiūrėta 2010 10 20]

⁹²La Présidence du Sénat. <http://www.senat.fr/presidence/index.html> [žiūrėta 2010 10 27]

⁹³Le Bureau du Sénat. <http://www.senat.fr/role/fiche/bur.html> [žiūrėta 2010 11 02]

5. Senato Pirmininkas.

Jungtinės Karalystės Bendruomenių Rūmų Spikeris ir Prancūzijos Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas vadovauja žemesiems parlamento rūmams. Žemieji parlamento rūmai yra formuojami tiesioginių rinkimų būdu, kaip ir vieneri parlamento rūmai – Lietuvos Seimas. Todėl prie Bendruomenių Rūmų Spikerio, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko reikėtų priskirti ir Seimo Pirmininką. Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų Lordas Spikeris ir Prancūzijos Senato Pirmininkas vadovauja aukštesiems parlamento rūmams, kurių formavimo tvarka skiriasi nuo žemųjų parlamento rūmų. Lietuvos, Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos parlamentų struktūra bei jų vadovai yra pateikiami 4, 5, 6 prieduose.

Taigi apibendrinant reikėtų paminėti parlamento vadovo konstitucinį statusą – tai Konstitucijos, įstatymų ir įstatų nustatyta parlamento vadovo teisinė padėtis, reguliuojanti jo mandato atsiradimą, nutrūkimą bei veikimo laiką, nario teises ir pareigas, taip pat veiklos garantijas⁹⁴.

3.1. Parlamento vadovo, kaip žemųjų parlamento rūmų vadovo, konstitucinis statusas

Jungtinės Karalystės Bendruomenių Rūmų Spikeris ir Prancūzijos Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas vadovauja žemesiems parlamento rūmams. Prie šių parlamentų vadovų reikėtų priskirti Lietuvos Seimo Pirmininką (žr. 3 skyrių). Kiekvienas parlamento vadovas savo valstybės parlamente turi ypatingą konstitucinį statusą, kuris pasireiškia panašumais bei skirtumais tarp kitų likusių valstybių parlamentų vadovų. Visa tai bus nagrinėjama 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3. skyreliuose.

3.1.1. Parlamento vadovo, kaip parlamento nario, teisės ir pareigos

Lietuvos Seimo Pirmininkas, Jungtinės Karalystės Bendruomenių Rūmų Spikeris ir Prancūzijos Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas yra renkami iš parlamentų narių. Taigi norint būti išrinktam parlamento vadovu pirmiausia reikia būti parlamento nariu.

Reikalavimai kandidatams į parlamentų narius. Reikalavimus kandidatams į parlamentų narius nustato Lietuvos, Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos teisės aktai.

Reikalavimai kandidatams į Seimo narius Lietuvoje. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 56 straipsnis nustato:

⁹⁴Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2008, p. 91.

„Seimo nariu gali būti renkamas Lietuvos Respublikos pilietis, kuris nesusijęs priesaika ar pasižadėjimu užsienio valstybei ir rinkimų dieną yra ne jaunesnis kaip 25 metų bei nuolat gyvena Lietuvoje.

Seimo nariais negali būti renkami asmenys, nebaigę atlikti bausmės pagal teismo paskirtą nuosprendį, taip pat asmenys, teismo pripažinti neveiksniais.“

Pagal Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymą Seimo nariais taip pat negali būti renkami asmenys, teismo pripažinti nepakaltinamais⁹⁵ (2 str. 3 d.). Į Seimą taip pat negali būti renkami teisėjai, kol eina šias pareigas, taip pat asmenys, rinkimų dieną atliekantys privalomąją karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, taip pat likus 65 dienoms iki rinkimų neišėję į atsargą profesinės karo tarnybos kariai arba statutinės institucijos ir įstaigos pareigūnai ar asmenys, kurie pagal specialius įstatymus ar statutus negali dalyvauti politinių partijų veikloje (2 str. 4 d.).

Reikalavimai kandidatams į Bendruomenių Rūmų narius Jungtinėje Karalystėje. Bendruomenių Rūmų nariais gali būti renkami Didžiosios Britanijos, Britų Tautų sandraugos arba Airijos Respublikos piliečiai, kuriems yra suėję 18 metų. Juos turi iškelti dešimt parlamento rinkėjų toje apygardoje, kuriai kandidatas pageidauja atstovauti. Būtina turėti įgaliojimą atstovauti konkrečiai partijai, kitu atveju kandidatai yra laikomi nepriklausomais arba neturinčiais apibūdinimo. Siekiant paskatinti kelti tik rimtus kandidatus, pateikiant kandidatų iškėlimo dokumentus, būtina įnešti 500 svarų užstatą, kuris yra gražinamas, jeigu kandidatas surenka daugiau nei penkis procentus visų balsų⁹⁶.

Bendruomenių Rūmų nariu negali būti renkami: 1. asmenys, kurie serga psichinėmis ligomis; 2. asmenys, kurie yra Lordų Rūmų nariai, pavyzdžiui: arkivyskupai, vyskupai ir kiti perai; 3. asmenys, kurie yra nuteisti už valstybės išdavimą; 4. asmenys, kurie yra kalti dėl bankroto; 5. asmenys, kurie yra kalti dėl rinkimu metu papirkinėjimo ir neteisėtų veiksmų; 6. asmenys, kurie yra padarę kitus nusikaltimus⁹⁷.

Reikalavimai kandidatams į Nacionalinės Asamblėjos narius Prancūzijoje. Nacionalinės Asamblėjos nariais gali būti renkami Prancūzijos Respublikos piliečiai, kurie yra ne jaunesni kaip 23 metų ir atitinka kitus Prancūzijos teisės aktuose numatytus reikalavimus. Nacionalinės Asamblėjos nariais negali būti renkami asmenys: 1. kurie yra teismo pripažinti neveiksniais ir jiems yra paskirta globa; 2. kuriems teismas yra paskiręs nuosprendį baudžiamosiose bylose; 3. kurie pažeidė Nacionalinės Asamblėjos rinkimus reglamentuojančius įstatymus; 4. kurie nepateikė turto deklaracijos prieš rinkimus;

⁹⁵Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / Redaktorius: K. Jovaišas (atsakingasis). – Vilnius: Teisės institutas, d. 2, 2002, p. 10.

⁹⁶About Parliament. About MPs, Lords & officers, MPs, How MPs are elected, Who can stand as an MP? <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/members/electing-mps/candidates/> [žiūrėta 2010 10 21]

⁹⁷Hood Phillips O. et al. Constitutional and Administrative Law / 8th ed., Jackson P., Leopold P. editors. – London: Sweet & Maxwell, 2001, p. 202 – 203.

5. kurie yra pripažinti kalti dėl bankroto; 6. kurie užima vadovaujančias pareigas regioninėse institucijose (t.y. sąlyginis nerenkamumas)⁹⁸ ir kt.

Taigi visi išvardyti reikalavimai galioja Lietuvos Seimo Pirmininkui, Jungtinės Karalystės Bendruomenių Rūmų Spikeriui ir Prancūzijos Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui, nes visi šie parlamentų vadovai yra renkami iš parlamentų narių.

Lietuvos, Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos teisės aktai sukonkretina reikalavimus asmenims, kurie nori tapti parlamentų nariais. Kiekviena valstybė nustatydamas reikalavimus kandidatams į parlamentų narius turi panašumų ir skirtumų su kitų valstybių reikalavimais į parlamentų narius. Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje norint būti kandidatu į parlamentų narius reikia būti tos valstybės piliečiu, tačiau kiekviena valstybė nustato skirtingą amžiaus cenzą: Lietuvoje kandidatas negali būti jaunesnis nei 25 metų, Jungtinėje Karalystėje 18 metų, o Prancūzijoje 23 metų asmuo. Taigi Lietuvoje kandidatų amžiaus cenzas yra didžiausias, o Jungtinėje Karalystėje mažiausias. Taip pat visos trys valstybės nustato kokius asmenys negali būti renkami parlamentų nariais, tai yra tie asmenys, kurie teismo yra pripažinti neveiksniais arba jei jiems teismas yra paskiręs nuosprendį dėl tam tikrų nusikalstamų veikų ir kt.

Parlamentų narių įgaliojimų pradžia. Nuo įgaliojimų suteikimo pradžios momento visi parlamentų nariai, o taip pat jų vadovai įgyja visas teises ir pareigas.

Seimo narių įgaliojimų pradžia Lietuvoje. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 59 straipsnis nustato: „Seimo narių įgaliojimų laikas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kurią naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį. Nuo šio posėdžio pradžios baigiasi anksčiau išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas. Išrinktas Seimo narys visas Tautos atstovo teises įgyja tik po to, kai Seime jis prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai. Seimo narys, įstatymo nustatyta tvarka nepriesiekęs arba priesiekęs lygtinai, netenka Seimo nario mandato. Dėl to Seimas priima nutarimą.“

Seimo narys prisiekia skaitydamas Lietuvos Respublikos Seimo statuto 3 straipsnyje nustatytą tekstą, kuriame iš prisiekiančiojo reikalaujama ne tik lojalumo ir ištikimybės Lietuvos valstybei, bet „<...> visomis išgalėmis stiprinti Lietuvos nepriklausomybę, sąžiningai tarnauti tėvynei, demokratijai, Lietuvos žmonių gerovei“⁹⁹. Lietuvos Respublikos Seimo statuto 4 straipsnis įtvirtina Seimo nario priesaikos tvarką: „Seimo nario priesaiką priima Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau - Konstitucinio Teismo) pirmininkas, o jei jo nėra arba jei jis laikinai negali eiti šių pareigų, - laikinai einantis jo pareigas Konstitucinio Teismo teisėjas. Seimo narys prisiekia stovėdamas priešais priimančią priesaiką asmenį,

⁹⁸France Assemblée nationale. Système électoral. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1113_B.htm [žiūrėta 2010 10 27]

⁹⁹Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / Redaktorius: K. Jovaišas (atsakingasis). – Vilnius: Teisės institutas, d. 2, 2002, p. 19.

skaito priesaiką padėjęs ranką ant Konstitucijos. Baigęs skaityti priesaiką, Seimo narys pasirašo vardini priesaikos lapą“. Seimo nario priesaika – tai objektyvus ir politiškai bei teisiškai nuoseklus konstitucinis institutas. Prisiekęs Seimo narys įgyja visus Tautos atstovo įgaliojimus¹⁰⁰, Seimo nario teises, naudojasi Lietuvos Respublikos Seimo statute nustatytu jo veiklos aprūpinimu, garantijomis bei gauna Seimo nario atlyginimą. Lietuvos Respublikos Seimo statuto 4 straipsnyje septintoje dalyje yra nurodyta, kad „Seimo narys turi prisiekti pirmajame naujai išrinkto Seimo posėdyje. Seimo narys, negalintis atvykti į pirmąjį naujai išrinkto Seimo posėdį dėl ypač svarbios pateisinamos priežasties, prisiekia kitame, artimiausiame, Seimo posėdyje, kai tik išnyksta ši ypač svarbi pateisinama priežastis. Seimo narys, išrinktas vėliau, prisiekia artimiausiame Seimo posėdyje“.

Bendruomenių Rūmų narių įgaliojimų pradžia Jungtinėje Karalystėje. Kaip nustato įstatymas, prieš posėdžiaudami Jungtinės Karalystės Parlamente, pasibaigus visuotiniams rinkimams, papildomiems rinkimams arba po monarcho mirties, Bendruomenių ir Lordų Rūmų nariai duoda ištikimybės priesaiką. Bet kuris Bendruomenių arba Lordų Rūmų narys, kuris nesutinka priimti priesaikos, vietoje jos gali pateikti iškilmingą pareiškimą. Iki priesaikos arba pareiškimo davimo Bendruomenių Rūmų nariai negali gauti atlyginimo, posėdžiauti, pasisakyti diskusijose ar balsuoti. Jeigu jie bando tai daryti, gali būti skiriama 500 svarų bauda arba dar svarbiau – jų vietos gali būti skelbiamos laisvomis. Po visuotinių rinkimų Lordų Rūmuose naujai išrinktą Jungtinės Karalystės Parlamentą atidaro Karališkoji Komisija. Atidaryme dalyvauja abiejų, tai yra Bendruomenių ir Lordų Rūmų nariai. Po ceremonijos Bendruomenių Rūmai imasi rinkti Bendruomenių Rūmų Spikerį, o Lordų Rūmai pradeda priesaikos priėmimą¹⁰¹.

Pradedant dirbti naujai išrinktiems Bendruomenių Rūmams visi Bendruomenių Rūmų nariai (nepriklausomai nuo to, ar anksčiau jie buvo Bendruomenių Rūmų nariais, ar ne) privalo priimti ištikimybės priesaiką arba pateikti iškilmingą pažadą. Pirmiausia prisiekia Bendruomenių Rūmų Spikeris ir tik vėliau kiti Bendruomenių Rūmų nariai duoda priesaiką, prieidami prie „kelioninės dėžės“. Bendruomenių Rūmų nariai duoda priesaiką / pažadą pagal vyresnumą: vyriausiasis Bendruomenių Rūmų narys, ministrų kabineto nariai, „šešėlinio“ ministrų kabineto nariai ir kiti nariai pagal vyresnumą. Sekretoriato vadovas prie „kelioninės dėžės“ duoda korteles su pareiškimo ar priesaikos tekstu, kurį reikia perskaityti. Jeigu Bendruomenių Rūmų narys nori prisiekti ant šventojo rašto, jam turi būti suteikta tokia galimybė¹⁰². Bendruomenių Rūmų nariai po priesaikos arba pažado davimo turi pasirašyti pergamentinę knygą „Test Roll“, kurią visada laiko Bendruomenių Rūmų Sekretorius. Galiausiai Bendruomenių Rūmų

¹⁰⁰Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / Redaktorius: K. Jovaišas (atsakingasis). – Vilnius: Teisės institutas, d. 2, 2002, p. 20.

¹⁰¹About Parliament. How Parliament works, Elections and voting, Swearing in and the parliamentary oath. <http://www.parliament.uk/about/how/elections-and-voting/swearingin/> [žiūrėta 2010 10 21]

¹⁰²Ten pat.

Sekretorius pristato narius Bendruomenių Rūmų Spikeriui, kadangi Spikeris privalo priesaiką priimti pirmas prieš kitus visus likusius Bendruomenių Rūmų narius. Pasibaigus pradinei prisaikdinimo procedūrai dauguma Bendruomenių ir Lordų Rūmų narių gali posėdžiauti ir balsuoti Bendruomenių ir Lordų Rūmuose. Visi likę nariai gali prisiekti vėlesnių posėdžių metu. Prisaikdinus daugumą narių Bendruomenių ir Lordų Rūmai yra pasirengę išklausti Karalienės kalbą oficialaus Jungtinės Karalystės Parlamento sesijos atidarymo proga¹⁰³.

Nacionalinės Asamblėjos narių įgaliojimų pradžia Prancūzijoje. Nacionalinės Asamblėjos narių įgaliojimų pradžia yra laikoma po jų paskyrimo į Nacionalinę Asamblėją, kuris įvyksta tuoj pat po naujų rinkimų rezultatų paskelbimo. Paskelbus naujų rinkimų rezultatus senų Nacionalinės Asamblėjos narių įgaliojimai yra sustabdomi ir taip prasideda naujai išrinktų narių įgaliojimų pradžia. Specialaus įgaliojimų suteikimo patvirtinimo nėra išskyrus ginčytinus atvejus¹⁰⁴.

Kitą dieną po rinkimų rezultatų paskelbimo išrinkti Nacionalinės Asamblėjos nariai privalo atvykti į Burbonų Rūmus (pranc. *Palais Bourbon*) dėl narių priėmimo. Nacionalinės Asamblėjos narių procedūros yra skirtingos. Visa tai priklauso nuo to ar asmuo yra perrinktas iš naujo, ar asmuo yra pirmą kartą išrinktas Nacionalinės Asamblėjos nariu. Nacionalinės Asamblėjos nariams, kurie yra perrinkti ir žino Nacionalinės Asamblėjos funkcionavimą, administracinė su jais susijusi informacija yra tik atnaujinama, o Nacionalinės Asamblėjos nariams, kurie yra pirmą kartą išrinkti į Nacionalinę Asamblėją, priėmimo procedūra yra šiek tiek sudėtingesnė. Jeigu nariai yra pirmą kartą išrinkti į Nacionalinę Asamblėją, jie privalo užpildyti specialų jiems pateiktą informacijos lapą bei jį pasirašyti. Tada jiems yra pasiūloma bendrauti su pareigūnais „specialistais“, kurie gali suteikti išsamesnės informacijos apie narių pareigas, teises, garantijas ir pan. Vėliau Nacionalinės Asamblėjos nariai tiek perrinkti, tiek pirmą kartą išrinkti yra fotografuojami. Jiems yra įteikiama: veikalas – deputato praktinis vadovas, kuris suteikia informaciją apie Nacionalinę Asamblėją, USB raktas, trispalvis šalikas, ženklelis, nario asmens tapatybės kortelė¹⁰⁵ ir kt.

Seimo, Bendruomenių Rūmų ir Nacionalinės Asamblėjos narių įgaliojimų pradžia turi panašumų ir skirtumų. Seime ir Bendruomenių Rūmuose yra svarbi priesaikos davimo procedūra, kadangi nariams tik nuo to momento, kai jie prisiekia, yra suteikiami įgaliojimai. Seime turi prisiekti visi Seimo nariai ir tik paskui iš jų visų yra renkamas Seimo Pirmininkas. Bendruomenių Rūmuose pirmiausia yra išrenkamas Bendruomenių Rūmų Spikeris, kuris privalo prisiekti, o tik vėliau prisiekia likusieji Bendruomenių Rūmų

¹⁰³About Parliament. How Parliament works, Elections and voting, Swearing in and the parliamentary oath. <http://www.parliament.uk/about/how/elections-and-voting/swearingin/> [žiūrėta 2010 10 21]

¹⁰⁴France Assemblée nationale. Mandat Parlementaire. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1113_D.htm [žiūrėta 2010 10 29]

¹⁰⁵L'accueil des deputes. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_18.asp [žiūrėta 2010 11 02]

nariai. Nacionalinėje Asamblėjoje priesaikos davimo procedūros nėra. Jos nariams įgaliojimai yra suteikiami iš karto po jų paskyrimo į Nacionalinę Asamblėją, o tai įvyksta po rinkimų rezultatų paskelbimo. Nacionalinės Asamblėjos perrinktų ir naujai išrinktų narių skiriasi priėmimo procedūra, kuri yra taikoma ir vėliau renkamam Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui.

Parlamentų vadovų ir jų pavaduotojų rinkimo tvarka. Svarbi yra Seimo Pirmininko, Bendruomenių Rūmų Spikerio ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko bei jų pavaduotojų rinkimų tvarka.

Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojų rinkimų tvarka Lietuvoje. Lietuvos Respublikos Seimo statute (toliau Seimo statute) 24 straipsnyje nustatyta, kad „Seimo posėdžiams vadovauja Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas. Seimo Pirmininko pavaduotojų yra ne daugiau kaip šeši“. Seimo Pirmininkas ir jo pavaduotojai yra renkami visam Seimo kadencijos laikotarpiui, tai yra ketveriems metams.

Seimo statuto 187 straipsnyje nustatyta, kad „Seimo Pirmininkas renkamas pirmajame po rinkimų Seimo posėdyje slaptu balsavimu. Seimo Pirmininkas ir jo pavaduotojai renkami iš Seimo narių Seimo pirmojoje sesijoje visam Seimo įgaliojimų laikui. Bet kuriam iš šių Seimo pareigūnų atsistatydinus, mirus arba Seimui jį atšaukus, taip pat išrinkus ar paskyrus į kitas pareigas, naujo pareigūno rinkimai į šias pareigas rengiami artimiausiame Seimo posėdyje Seimo statute numatyta tvarka“.

Seimo statuto 188 straipsnyje nustatyta, kad „kandidatus į Seimo Pirmininko pareigas raštišku pareiškimu gali siūlyti ne mažiau kaip 1/10 Seimo narių. Kandidatus į Seimo Pirmininko pavaduotojų pareigas, pasitaręs su frakcijomis, Seimo Pirmininkas siūlo taip, kad Seimo Pirmininko pavaduotojais būtų du ar trys Seimo opozicijos atstovai. Seimo Pirmininko pavaduotojai renkami slaptu balsavimu“.

Seimo statuto 189 straipsnyje nustatyta, kad „po to, kai kandidatai į kurias nors pareigas yra pasiūlyti, visi jie iki balsavimo turi pareikšti, ar sutinka balotiruotis. Kiekvienam kandidatui pagal abėcėlę skiriama iki 15 minučių, o kandidatui į Seimo Pirmininko pareigas - iki 30 minučių kalbėti ir tiek pat laiko atsakyti į klausimus. Po to, jei Seimo nariai pageidauja, pradedamos diskusijos“.

Seimo statuto 190 straipsnyje nustatyta, kad „už kiekvieną kandidatą balsuojama atskirai. Jeigu renkamų kandidatų į tas pačias pareigas pasiūlyta daugiau, negu reikia išrinkti, balsuojama biuleteniais su kandidatų sąrašu. Kandidatas laikomas išrinktu, jeigu už jį balsavo daugiau kaip pusė balsavusių Seimo narių, išskyrus Seimo statute numatytus pakartotinius balsavimus, kai išrinktu laikomas kandidatas, gavęs daugiausiai balsų. Jeigu nė vienas iš kandidatų negauna reikiamos balsų daugumos arba negalima nustatyti, kurie kandidatai yra išrinkti, nes jie surenka po lygiai balsų, rengiamas pakartotinis balsavimas“. Pakartotinius balsavimus dėl kandidatų į Seimo vadovus apibrėžia Seimo statuto 191 straipsnis.

Bendruomenių Rūmų Spikerio ir jo pavaduotojų rinkimų tvarka Jungtinėje Karalystėje. Bendruomenių Rūmų Spikeris yra renkamas kaskart išrinkus ir sušaukus naują Jungtinės Karalystės

Parlamentą (tai yra po kiekvienų visuotinių rinkimų) arba tada, kai atsistatydina, išeina į pensiją arba miršta ankstesnis Spikeris. 2001 m. kovo 22 d. Bendruomenių Rūmai patvirtino naują Spikerio rinkimų tvarką¹⁰⁶. Po visuotinių rinkimų Bendruomenių Rūmuose pirmininkauja ilgiausiai juose tarnaujantis Bendruomenių Rūmų narys (angl. *Father of the House*). Jei Spikeris išformavus Jungtinės Karalystės Parlamentą ir po visuotinių rinkimų tebėra jo narys, ilgiausiai Bendruomenių Rūmuose tarnaujantis narys paklausia ar jis sutinka vėl būti išrinktas Spikeriu. Jeigu jis sutinka, tuomet ilgiausiai tarnaujantis narys paprašo vieno iš narių pateikti siūlymą, kad buvęs Spikeris pirmininkautų kaip išrinktasis Bendruomenių Rūmų Spikeris. Tokios tvarkos yra laikomasi po 2001 ir 2005 m. visuotinių rinkimų. Jeigu Spikeris miršta, išeina į pensiją arba nebegrižta po visuotinių rinkimų, Bendruomenių Rūmai renka naują Spikerį. 2009 m. birželio 22 d. buvo įdiegta naujoji Spikerio rinkimų tvarka, pagal kurią yra taikoma slaptos balsavimo procedūra¹⁰⁷. Jei naująjį Bendruomenių Rūmų Spikerį tenka rinkti slaptu balsavimu, galioja šios taisyklės:

1. kandidatai turi raštu pateikti paraiškas vienam iš Bendruomenių Rūmų sekretoriaus biurų (angl. *Table Office*) rinkimų dieną nuo 9.30 iki 10.30 val.;

2. jie privalo pateikti pasirašytas raštiškas deklaracijas, kad pageidauja kandidatuoti, kartu su 12 – 15 juos palaikančių Bendruomenių Rūmų narių parašais;

3. mažiausiai trys palaikantieji nariai turėtų būti išrinkti iš skirtingų partijų negu kandidatas¹⁰⁸.

Už naująjį Bendruomenių Rūmų Spikerį balsuoja tik Bendruomenių Rūmų nariai. Prieš prasidedant balsavimui Spikeris kreipiasi į Bendruomenių Rūmus ir paaiškina, kodėl turėtų būti išrinktas. Kiekvieno etapo metu nariams yra pateikiamas kandidatų sąrašas ir jie savo pasirinktą kandidatą pažymi kryželiu. Vėliau yra suskaičiuojami balsai. Mažiausiai balsų surinkęs kandidatas yra pašalinamas, kaip ir visi kiti, kurie surenka mažiau nei 5 procentus balsų. Paskelbus balsavimo rezultatus kandidatai dar gali pasitraukti iš rinkimų per 10 minučių. Rinkimų procesas yra tęsiamas tol, kol kandidatas surenka daugiau kaip pusę balsų¹⁰⁹.

Nuo XX amžiaus pradžios situacija, kai buvo daugiau, kaip vienas kandidatas į Spikerio postą, susidarė vos penkis kartus. Paskutinis kartas buvo 2009 m. birželio 22 d., kai Bendruomenių Rūmų Spikeriu buvo išrinktas John Bercow. Balsavimas trijų etapų prasidėjo 14.30 val. ir truko iki 20.30 val.,

¹⁰⁶House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

¹⁰⁷Ten pat.

¹⁰⁸About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, The Speaker, Speaker' election 2010. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/speaker/speakers-election-2010/> [žiūrėta 2010 10 11]

¹⁰⁹House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

kada buvo išrinktas naujas Spikeris, kuris užėmė savo vietą. Po paskutinio balsavimo John Bercow laimėjo surinkęs 322 balsus, o seras George Young surinko 271 balsą ir pralaimėjo¹¹⁰.

Bendruomenių Rūmų Spikerio rinkimų procedūra baigiama, kai išrinktas Spikeris yra pakviečiamas į Lordų Rūmus priimti Karalienės sutikimo. Taigi, Spikerio rinkimai nėra visiškai vien nuo Bendruomenių Rūmų priklausantis dalykas, kuris atspindi konstitucinį, kaip Bendruomenių Rūmų atstovo, turinčio teisę matytis su Karaliene, vaidmenį. Naujai patvirtintas Spikeris Bendruomenių Rūmų vardu pareiškia pretenzijas į „visas jų senąsias ir neabejotinas teises ir privilegijas“. Šios tvarkos yra laikomasi netgi tada, kai Spikeris siekia pratęsti savo kadenciją naujai sušauktame Jungtinės Karalystės Parlamente, nors tokiu atveju ji yra tik formali¹¹¹.

Bendruomenių Rūmai renka tris Bendruomenių Rūmų Spikerio pavaduotojus. Pirmasis Spikerio pavaduotojas yra biudžeto komiteto pirmininkas (angl. *Chairman of Ways and Means*). Kiti du Spikerio pavaduotojai yra biudžeto komiteto pirmininko pavaduotojai ir vadinami atitinkamai Pirmuoju ir Antruoju biudžeto komiteto pirmininko pavaduotojais (angl. *First and Second Deputy Chairman of Ways and Means*)¹¹².

2009 m. Bendruomenių Rūmų Spikeris pasiūlė rinkti jo pavaduotojus. Siūlymas buvo svarstomas Bendruomenių Rūmų procedūrų komitete, kuris rekomendavo Bendruomenių Rūmų nariams, rinkti naujus pavaduotojus pradėjus dirbti naujam Jungtinės Karalystės Parlamentui arba kai tai būtina. Procedūrų komiteto pasiūlymai buvo priimti 2010 m. kovo mėn. Bendruomenių Rūmų Spikeris paskelbė Bendruomenių Rūmams jo pavaduotojų rinkimų rengimo tvarką ir nurodė, kad rinkimai turės vykti slaptu balsavimu¹¹³. Bendruomenių Rūmų Spikerio pavaduotojų rinkimams yra taikomos šios taisyklės: kiekvienas kandidatas turi turėti mažiausiai šešis, bet ne daugiau dešimt rėmėjų, kurių pavardės turi būti skelbiamos; visi Bendruomenių Rūmų nariai slaptu balsavimo renka tris naujus Spikerio pavaduotojus; balsų skaičius yra skaičiuojamas pagal vieno perleidžiamo balso sistemą, kai rinkėjai pažymi kandidatus pirmumo tvarka; du Spikerio pavaduotojai turi būti išrinkti iš priešingos Bendruomenių Rūmų Spikeriui pusės; pirmasis išrinktas kandidatas tampa biudžeto komiteto pirmininku, o antrasis – Antruoju biudžeto komiteto pirmininko pavaduotoju; vienas kandidatas yra renkamas iš tos pačios Bendruomenių Rūmų

¹¹⁰House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

¹¹¹Ten pat.

¹¹²About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, Commons Deputy Speakers. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/deputy-speakers/> [žiūrėta 2010 10 23]

¹¹³About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, Commons Deputy Speakers, Election of Deputy Speakers 2010. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/deputy-speakers/election-of-commons-deputy-speakers/> [žiūrėta 2010 10 23]

pusės kaip Spikeris ir tampa Pirmuoju biudžeto komiteto pirmininko pavaduotoju; Spikeris privalo skelbti balsavimo rezultatus Bendruomenių Rūmų nariams¹¹⁴.

Bendruomenių Rūmų Spikerio pavaduotojus renka penkerių metų laikotarpiui ir tai yra pareigybės, kurios yra renkamos nepriklausomai nuo Spikerio. Tai reiškia, kad pasikeitus Spikeriui, nebūtinai turi būti keičiami Spikerio pavaduotojai¹¹⁵.

Taigi Bendruomenių Rūmų Spikeris ir jo trys pavaduotojai yra renkami penkerių metų laikotarpiui.

Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko ir jo pavaduotojų rinkimų tvarka Prancūzijoje. Nacionalinėje Asamblėjoje po kiekvienų visuotinių rinkimų pirmajam posėdžiui vadovauja vyriausias pagal amžių narys, kuris atlieka sekretoriaus pareigas iki Nacionalinės Asamblėjos Biuro rinkimų. Vyriausias pagal amžių narys tik atstovauja, tai yra pirmininkauja, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko rinkimams. Debatai jam pirmininkaujant negali vykti. Vyriausias pagal amžių narys turi teisę kreiptis į Nacionalinės Asamblėjos narius ir tarti įžanginį žodį dėl ilgametės parlamentinės patirties ir kai kurių pastebėjimų¹¹⁶.

Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas renkamas pirmame posėdyje po visuotinių rinkimų, nelaukiant Konstitucinės Tarybos sprendimo dėl rinkimų procedūrų ginčytinų skundų. Kiekvienas Nacionalinės Asamblėjos narys gali būti kandidatas į Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko postą¹¹⁷. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko rinkimai vyksta tribūnoje slaptu balsavimu. Asmenys, kurie skaičiuoja rinkimų rezultatus, yra išrenkami burtų keliu. Balsavimo rezultatus skelbia vyriausias pagal amžių narys. Jeigu per du pirmuosius rinkimų turus nebuvo surinkta absoliučios balsų daugumos, tai yra rengiamas pakartotinis trečias turas, kuriame užtenka santykinės daugumos. Jeigu du kandidatai surenka lygų balsų skaičių, tada yra išrenkamas vyriausias pagal amžių narys. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas nuo išrinkimo momento pakyla į tribūną ir taria įžanginį žodį bei paskiria artimiausio posėdžio datą, kurio metu bus renkami Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko pavaduotojai bei kiti Biuro nariai. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi šešis pavaduotojus, tai yra vice-pirmininkus (pranc. *vice-présidents*), kurie yra renkami kitame posėdyje po Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko išrinkimo¹¹⁸.

¹¹⁴About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, Commons Deputy Speakers, Election of Deputy Speakers 2010. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/deputy-speakers/election-of-commons-deputy-speakers/> [žiūrėta 2010 10 23]

¹¹⁵Ten pat.

¹¹⁶Le Bureau de l'Assemblée nationale. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_20.asp [žiūrėta 2010 10 20]

¹¹⁷France Assemblée nationale. Présidence de la Chambre. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1113_C.htm [žiūrėta 2010 10 18]

¹¹⁸Le Bureau de l'Assemblée nationale. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_20.asp [žiūrėta 2010 10 20]

Taigi Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas ir jo pavaduotojai yra renkami visam kadencijos laikotarpiui, tai yra penkeriems metams.

Lietuvos Seimo Pirmininkas, Jungtinės Karalystės Bendruomenių Rūmų Spikeris ir Prancūzijos Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas yra renkami iš kiekvienos valstybės parlamento narių. Bendruomenių Rūmų Spikeris ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas bei jų pavaduotojai renkami penkeriems metams, o Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojų kadencijos laikotarpis yra mažesnis, tai yra ketveri metai. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas ir Seimo Pirmininkas turi šešis pavaduotojus, o Bendruomenių Rūmų Spikeris tik tris. Visų trijų parlamentų vadovų bei jų pavaduotojų rinkimų procedūra turi išskirtinių bruožų.

Parlamentų narių teisės.

Seimo narių teisės Lietuvoje. Atskiri Lietuvos Respublikos Konstitucijos straipsniai numato Seimo narių įstatymų leidybos iniciatyvos teisę (68 str. 1 d.), paklausimo teisę (61 str. 1 d.), teisę būti paskirtam Ministru Pirmininku ar ministru (60 str. 2 d.) ir kitas teises. Taip pat Seimo narių teises nustato Lietuvos Respublikos Seimo statuto 9 straipsnis, pavyzdžiui: balsuoti dėl visų svarstomų klausimų Seimo, komiteto ir komisijos, kurių narys jis yra, posėdžiuose; rinkti ir būti išrinktas į bet kurias pareigas Seime; dalyvauti diskusijoje visais svarstomais klausimais, žodžiu ir raštu pateikti pasiūlymus, pastabas, pataisas; Seimo posėdžiuose klausti pranešėjus ir papildomus pranešėjus ir t.t.

Seimo Pirmininkas yra renkamas iš Seimo narių, todėl prisiekęs jis pirmiausia įgyja Seimo narių teises, tačiau po to, kai Seimo narys yra išrenkamas Seimo Pirmininku jam yra suteikiami išskirtiniai įgaliojimai, kurie yra aptarti 3.1.2. skyrelyje.

Bendruomenių Rūmų narių teisės Jungtinėje Karalystėje. Bendruomenių Rūmų nariai dalyvauja svarstant ir teikiant naujus teisės aktus, taip pat gali pateikti ministrams užklausimus dėl einamųjų klausimų¹¹⁹. Bendruomenių Rūmų nariai turi ir kitų teisių, tai yra: 1. pasisakymo (žodžio) debatuose laisvė be jokio išorinio trukdymo; 2. turi teisę kreiptis į Karalienę per Bendruomenių Rūmų Spikerį; 3. turi teisę skelbti apkaltą ir kt. Bendruomenių Rūmai turi teisę bausti narius už teisių (privilegijų) pažeidimą ar nepagarbą Bendruomenių Rūmams¹²⁰.

Bendruomenių Rūmų Spikeris yra Bendruomenių Rūmų narys, tačiau jis turi išskirtinius įgaliojimus, kurie yra išvardyti 3.1.2. skyrelyje.

¹¹⁹About Parliament. About MPs, Lords & officers, MPs, What MPs do. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/members/mps/> [žiūrėta 2010 10 21]

¹²⁰Yardly D.C.M. Introduction to British Constitutional Law / 7th ed. – London: Butterworths, 1990, p. 28 – 29.

Nacionalinės Asamblėjos narių teisės Prancūzijoje. Atskiri V Prancūzijos Respublikos Konstitucijos straipsniai nustato Nacionalinės Asamblėjos narių įstatymų leidybos iniciatyvos teisę (24 str. 1 d.), balsavimo teisę (27 str. 2 d.), dalyvavimo posėdžiuose teisę (33 str.) ir kitas teises.

Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas yra Nacionalinės Asamblėjos narys, tačiau jis turi išskirtinius įgaliojimus, kurie yra išvardyti 3.1.2. skyrelyje.

Taigi Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi ypatingas teises (įgaliojimus), todėl būdami parlamentų vadovais gali turėti ne visas parlamentų nariams būdingas teises. Seimo Pirmininkas negali rinkti ir būti renkamas į frankcijos seniūno ar kitą postą¹²¹, negali dalyvauti diskusijose ar kitaip daryti Seimo nariams įtaką dėl priimamų sprendimų (Lietuvos Respublikos Seimo statuto 100 str. 2 d. 3 p.). Tačiau būdamas Seimo Pirmininku gali balsuoti dėl įstatymo priėmimo, kadangi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos Seimo statutas ar kitas teisės aktas nenustato, kad to daryti jis negali. Bendruomenių Rūmų Spikeris negali dalyvauti debatuose, balsuoti dėl įstatymo ar jo pataisos priėmimo, tačiau balsams pasiskirsčius po lygiai balsuoti gali, bet netgi tokiu atveju gali rinktis vieną iš trijų precedentų¹²² (žr. 3.1.2. skyrelį). Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas negali inicijuoti įstatymų leidimo, tačiau gali dalyvauti debatuose, nors tai būna labai retai¹²³.

Parlamentų narių pareigos. Parlamentų nariai turi pareigas, kurias privalo vykdyti ir parlamentų vadovai.

Seimo narių pareigos Lietuvoje. Iš įvairių Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau Konstitucijoje) pateiktų nuostatų galima kildinti Seimo nario pareigą dalyvauti Seimo darbe, tai yra visų pirma – Seimo posėdžiuose. Analogiška Seimo nario pareiga suformuluota Lietuvos Respublikos Seimo statuto (toliau Seimo statuto) 10 straipsnyje, kuriame įtvirtinta nuostata, jog Seimo narys privalo dalyvauti Seimo posėdžiuose iš anksto numatytų balsavimų metu. Šios pareigos vykdymą kontroliuoja Etikos ir procedūrų komisija. Ji nedalyvavusiems numatytuose balsavimuose Seimo nariams įstatymo nustatyta tvarka gali sumažinti atitinkamo mėnesio atlyginimą. Etikos ir procedūrų komisijai nutarus, tokių Seimo narių pavardės gali būti skelbiamos spaudoje¹²⁴.

Seimo statuto 29 straipsnyje 11 punkte yra nurodyta, kad Seimo Pirmininkas „pirmininkauja Seimo ir Seimo valdybos posėdžiams arba paveda tai atlikti vienam iš savo pavaduotojų“. Taigi Seimo Pirmininko pareiga yra ne tik dalyvauti Seimo posėdžiuose, bet ir pirmininkauti. Seimo narys, išrinktas

¹²¹Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / Redaktorius: K. Jovaišas (atsakingasis). – Vilnius: Teisės institutas, d. 2, 2002, p. 54.

¹²²National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

¹²³Ten pat.

¹²⁴Mesonis G. Lietuvos Respublikos Seimas / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 706.

Seimo Pirmininku arba laikinai einantis jo pareigas, privalo sustabdyti savo veiklą Seimo narių frakcijoje. Šiuo reikalavimu norima pabrėžti, jog asmuo, vykdydamas Seimo Pirmininko pareigas, turi vadovauti visam parlamentui, o ne daliai¹²⁵.

Konstitucijos 60 straipsnio pirma dalis nustato, kad „Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse. Savo įgaliojimų laikui Seimo narys atleidžiamas nuo pareigos atlikti krašto apsaugos tarnybą“. Konstitucijos 59 straipsnio ketvirta dalis nustato, kad „pareigas eidami Seimo nariai vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių mandatų“.

Visi Seimo nariai viešajame gyvenime privalo vadovautis Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso 4 straipsnyje nustatytais elgesio principais: pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumo, sąžiningumo, skaidrumo ir viešumo, padorumo, pavyzdingumo, nesavanaudiškumo, atsakomybės. Išsamesnė informacija apie valstybės politikų elgesio principus yra pateikiama 8 priede.

Taigi Seimo Pirmininkas, kaip ir Seimo nariai, privalo vykdyti Konstitucijoje, Seimo statute ir kituose įstatymuose įtvirtintas pareigas, tai yra dalyvauti Seimo posėdžiuose, vadovautis elgesio principais ir kt.

Bendruomenių Rūmų narių pareigos Jungtinėje Karalystėje. Viena iš pagrindinių visų Bendruomenių Rūmų narių pareigų yra dalyvavimas Bendruomenių Rūmų posėdžiuose¹²⁶.

Bendruomenių Rūmų Spikeris pirmininkauja Bendruomenių Rūmams. Jis privalo ne tik dalyvauti posėdžiuose ir pirmininkauti, bet ir nesivelti į partijų nesutarimus, laikytis nešališkos pozicijos visais viešais klausimais bei būti pasitraukęs iš politinės partijos¹²⁷. Šiais reikalavimais norima pabrėžti, kad asmuo vykdydamas Bendruomenių Rūmų Spikerio pareigas, turi vadovauti visiems Bendruomenių Rūmams, todėl privalo būti nešališkas.

Bendruomenių Rūmų narių pareigos, išskyrus jų pareigas Bendruomenių Rūmuose, yra nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis. Bendruomenių Rūmų nariai negali būti valstybės tarnautojais, asmenimis, kurie atlieka tam tikras juridines pareigas, ginkluotų pajėgų, policijos, visuomeninių ir juridinių institucijų nariais, perais¹²⁸ ir t.t.

¹²⁵Mesonis G. Lietuvos Respublikos Seimas / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 708.

¹²⁶About Parliament. About MPs, Lords & officers, MPs, What MPs do. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/members/mps/> [žiūrėta 2010 10 21]

¹²⁷House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

¹²⁸Royaume – Uni House of Commons (Chambre de Communes). Système électoral. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1335_B.htm [žiūrėta 2010 10 29]

Bendruomenių Rūmų nariai turi laikytis aukštų standartų viešajame gyvenime. Bendruomenių Rūmų nariams yra išleistas Elgesio kodeksas, kuriame yra pateikiami nurodymai apie tai, kaip jie turi atlikti savo visuomenines pareigas. Bendruomenių Rūmuose Elgesio kodeksas yra patvirtintas Standartų komisijoje bei Standartų Privilegijų komitete¹²⁹. Remiantis ištikimybės priesaika arba pasižadėjimu, kuriuos davė visi išrinkti Bendruomenių Rūmų nariai, jie privalo būti ištikimi ir lojalūs Karalienei, jos įpėdiniais ir teisių perėmėjams pagal įstatymus. Bendra narių pareiga yra atstovauti visos tautos interesus ir veikti pagal savo rinkėjams duotus pažadus. Atlikdami savo parlamentines ir visuomenines pareigas Bendruomenių Rūmų nariai privalo laikytis nustatytų elgesio standartų. Elgesio kodekse yra įtvirtinti visi elgesio principai, kurių privalo laikytis visi Bendruomenių Rūmų nariai, tai yra nesavanaudiškumo, sąžiningumo, objektyvumo, atskaitomybės, atvirumo, dorumo, vadovavimo¹³⁰. Išsamesnė informacija apie Bendruomenių Rūmų narių elgesio principus yra pateikiama 9 priede.

Taigi Bendruomenių Rūmų Spikeris, kaip ir Bendruomenių Rūmų nariai, privalo vykdyti jiems paskirtas pareigas, tai yra dalyvauti Bendruomenių Rūmų posėdžiuose, laikytis elgesio principų ir kt.

Nacionalinės Asamblėjos narių pareigos Prancūzijoje. Kiekvienas Nacionalinės Asamblėjos narys privalo dalyvauti Nacionalinės Asamblėjos posėdžiuose. Jeigu narys posėdyje nedalyvauja jam yra taikomos atitinkamos sankcijos (pavyzdžiui: mėnesinio atlyginimo sumažinimas, nuobauda)¹³¹.

Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas pirmininkauja Nacionalinės Asamblėjos posėdžiams arba paveda tai atlikti vienam iš savo pavaduotojų¹³².

Nacionalinės Asamblėjos narių pareigos yra nesuderinamos su: 1. renkamomis valstybės tarnyboje pareigomis, pavyzdžiui: Senato, Europos Parlamento ir kitų narių pareigomis; 2. nerenkamomis valstybės tarnyboje pareigomis, pavyzdžiui: Vyriausybės, Konstitucinės Tarybos, Aukščiausiosios teismų tarybos ir kitų narių pareigomis; 3. kitomis profesinėmis veiklomis, pavyzdžiui: valstybinių įmonių, valstybinių valdžios institucijų, privačių įmonių ir kitų narių pareigomis¹³³.

Prancūzijoje neegzistuoja specialus teisės aktas, kaip pavyzdžiui Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodeksas, kuris įtvirtintų Nacionalinės Asamblėjos narių elgesio principus¹³⁴. Visi Nacionalinės Asamblėjos nariai privalo laikytis V Prancūzijos Respublikos Konstitucijos, įstatymų ir

¹²⁹About Parliament. About MPs, Lords & officers, MPs, Standards. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/members/standards/> [žiūrėta 2010 10 21]

¹³⁰The Code of Conduct for Members of Parliament. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmcode/735/73502.htm> [žiūrėta 2010 10 22]

¹³¹France Assemblée nationale. Mandat Parlementaire. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1113_D.htm [žiūrėta 2010 10 29]

¹³²National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

¹³³Le statut du député. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_16.asp [žiūrėta 2010 10 29]

¹³⁴France Assemblée nationale. Mandat Parlementaire. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1113_D.htm [žiūrėta 2010 10 29]

įstatų, kurie įvirtina jų pareigas. Taigi Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas, kaip ir Nacionalinės Asamblėjos nariai, privalo vykdyti paskirtas pareigas, tai yra dalyvauti Nacionalinės Asamblėjos posėdžiuose ir kt.

Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas, kaip ir jų parlamentų nariai, turi visiems būdingą pareigą dalyvauti posėdžiuose. Taip pat visi trys parlamentų vadovai turi svarbią pareigą ne tik dalyvauti posėdžiuose, bet ir jiems pirmininkauti. Seimo, Bendruomenių Rūmų ir Nacionalinės Asamblėjos narių pareigos nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis. Visa tai galioja ir jų parlamentų vadovams. Seimo ir Bendruomenių Rūmų nariai bei jų vadovai privalo laikytis elgesio principų, kurie yra išdėstyti kodeksuose, o Prancūzijoje Elgesio kodeksas neegzistuoja. Seimo Pirmininko, Bendruomenių Rūmų Spikerio, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko ir jų narių pareigos taip pat yra įtvirtintos nacionaliniuose teisės aktuose. Taigi visų šių trijų parlamentų narių ir jų vadovų pareigos turi panašumų ir skirtumų.

Parlamentų narių įgaliojimų pasibaigimas. Parlamentų narių įgaliojimų pasibaigimo pagrindai yra taikomi ir jų parlamentų vadovams.

Seimo narių įgaliojimų pasibaigimas Lietuvoje. Seimo narių įgaliojimų pabaigos pagrindus pateikia Lietuvos Respublikos Konstitucijos 63 straipsnis, kuris nurodo, kad „Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, kai: 1) pasibaigia įgaliojimų laikas arba susirenka į pirmąjį posėdį pirmalaikiuose rinkimuose išrinktasis Seimas; 2) jis miršta; 3) atsistatydina; 4) teismas pripažįsta jį neveiksniu; 5) Seimas panaikina jo mandatą apkaltos proceso tvarka; 6) rinkimai pripažįstami negaliojančiais arba šiurkščiai pažeidžiamas rinkimų įstatymas; 7) pereina dirbti arba neatsisako darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis; 8) netenka Lietuvos Respublikos pilietybės“.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 63 straipsnyje nustatyti Seimo narių įgaliojimų nutrūkimo pagrindai, o Seimo rinkimų įstatyme – tokių įgaliojimų pripažinimo nutrūkusiais tvarka. Seimo nario įgaliojimus nutrūkusiais pripažįsta Vyriausioji rinkimų komisija ne vėliau kaip per 15 dienų po to, kai tam atsiranda pagrindas¹³⁵. Taigi esant šiems įgaliojimų pabaigos pagrindams Seimo narių, o taip pat ir Seimo Pirmininko, nes jis yra Seimo narys, įgaliojimai nutrūksta ir jie netenka visų turėtų teisių bei pareigų.

Bendruomenių Rūmų narių įgaliojimų pasibaigimas Jungtinėje Karalystėje. Bendruomenių Rūmų nario įgaliojimai nutrūksta, kai: 1) pasibaigia Bendruomenių Rūmų kadencijos laikas; 2) jis

¹³⁵Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / Redaktorius: K. Jovaišas (atsakingasis). – Vilnius: Teisės institutas, d. 2, 2002, p. 47.

miršta¹³⁶; 3) netenka Jungtinės Karalystės pilietybės; 4) pripažįstamas neveiksniu ir tai patvirtina medicininė pažyma; 5) apkaltos proceso tvarka panaikinamas mandatas¹³⁷ ir kt.

Išvardytų Bendruomenių Rūmų narių įgaliojimų pasibaigimų pagrindų sąrašas nėra baigtinis. Visi šie išvardyti punktai yra taikomi ir Bendruomenių Rūmų Spikeriui, nes jis yra Bendruomenių Rūmų narys. Jam yra priskiriamas dar vienas labai svarbus įgaliojimo pasibaigimo atvejis, tai išėjimas į pensiją¹³⁸.

Nacionalinės Asamblėjos narių įgaliojimų pasibaigimas Prancūzijoje. Nacionalinės Asamblėjos nario įgaliojimai nutrūksta, kai: 1) pasibaigia Nacionalinės Asamblėjos kadencijos laikas; 2) jis miršta; 3) atsistatydina; 4) mandatas panaikinamas apkaltos proceso tvarka¹³⁹; 5) netenka Prancūzijos Respublikos pilietybės; 6) teismas pripažįsta jį neveiksniu¹⁴⁰ ir kt.

Išvardytų Nacionalinės Asamblėjos narių įgaliojimų pasibaigimų pagrindų sąrašas nėra baigtinis. Visi šie išvardyti punktai yra taikomi ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui, nes jis yra nacionalinės Asamblėjos narys.

Taigi Seimo, Bendruomenių Rūmų ir Nacionalinės Asamblėjos narių įgaliojimų pasibaigimų pagrindai yra taikomi ir jų parlamentų vadovams, tai yra Seimo Pirmininkui, Bendruomenių Rūmų Spikeriui ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui.

3.1.2. Parlamento vadovo įgaliojimai

Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi ypatingą konstitucinį statusą, tad jiems yra priskirti išskirtiniai įgaliojimai, kurie nėra būdingi kitiems parlamentų nariams. Šiame 3.1.2. skyrelyje yra analizuojami Seimo Pirmininko, Bendruomenių Rūmų Spikerio, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko ir jų pavaduotojų įgaliojimai, o skyrelio pabaigoje yra pateikiami visų trijų parlamento vadovų, jų pavaduotojų įgaliojimų apibendrinimai, tai yra išskiriami jų panašumai bei skirtumai.

Seimo Pirmininko, jo pavaduotojų įgaliojimai.

¹³⁶House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

¹³⁷Hood Phillips O. et al. Constitutional and Administrative Law / 8th ed., Jackson P., Leopold P. editors. – London: Sweet & Maxwell, 2001. p. 202 – 203.

¹³⁸House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

¹³⁹France Assemblée nationale. Présidence de la Chambre. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1113_C.htm [žiūrėta 2010 10 18]

¹⁴⁰France Assemblée nationale. Système électoral. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1113_B.htm [žiūrėta 2010 10 27]

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas – tai Seimo vadovas, turintis tik šiai pareigybei būdingų įgaliojimų¹⁴¹. Lietuvos Respublikos Seimo statuto (toliau Seimo statuto) 24 straipsnyje nustatyta, kad Seimo posėdžiams vadovauja Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas. Seimo Pirmininko pavaduotojų yra ne daugiau kaip šeši. Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojų kompetenciją nustato Lietuvos Respublikos *Konstitucija* (toliau Konstitucija) ir *Seimo statutas*. Seimo Pirmininko teikimu Seimas vieną iš Seimo Pirmininko pavaduotojų paskiria Seimo Pirmininko pirmuoju pavaduotoju. Seimo narys, išrinktas Seimo Pirmininku arba laikinai einantis jo pareigas, turi sustabdyti savo veiklą Seimo narių frakcijoje. Taigi Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojų įgaliojimus įtvirtina Konstitucija ir Seimo statutas.

Iš **Konstitucijos** nuostatų analizės galima daryti išvadas, kad Seimo Pirmininkas turi šiuos įgaliojimus:

1) Pirmininkauti Seimo posėdžiams (Konstitucijos 66 str. 1 d.)¹⁴²,

Konstitucijos 66 straipsnis nustato:

„Seimo posėdžiams vadovauja Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas.

Pirmąjį po rinkimų Seimo posėdį pradeda vyriausias pagal amžių Seimo narys“.

Seimo statutas nustato, kad Seimo Pirmininkas pirmininkauja Seimo ir Seimo valdybos posėdžiams arba paveda tai atlikti vienam iš savo pavaduotojų (29 str. 1 d. 10 p.). Savo ruožtu Seimo Pirmininko pavaduotojai, kurių yra ne daugiau kaip šeši, atlieka Seimo Pirmininko jiems pavestas funkcijas. Seimo posėdžiams rengti būtina atlikti organizacinius ir parengiamuosius darbus. Šiems darbams taip pat vadovauja Seimo Pirmininkas, todėl Konstitucijos 66 straipsnio pirmosios dalies nuostata aptartina platesniame – Seimo Pirmininko statuso ir įgaliojimų kontekste¹⁴³.

Seimo Pirmininkas yra antras aukščiausias pagal valstybės rangą pareigūnas ir tai jį atitinkamai įpareigoja. Pagal Seimo statutą Seimo narys, išrinktas Seimo Pirmininku arba laikinai einantis jo pareigas, turi sustabdyti savo veiklą Seimo narių frakcijoje (24 str. 5 d.); Seimo Pirmininkas vadovauja Seimo darbui ir atstovauja Seimui (29 str. 1 d. 1 p.). Seimo statutas įpareigoja Seimo Pirmininką sustabdyti savo veiklą Seimo narių frakcijoje, bet ne išstoti iš šios frakcijos. Seimo Pirmininkas negali rinkti ir būti renkamas į frakcijos seniūno ar kitą postą, dalyvauti frakcijoje vykstančioje diskusijoje, vykdyti frakcijos pavedimą¹⁴⁴.

Seimo statutas nenumato, kad Seimo Pirmininkas turi sustabdyti veiklą politinėje partijoje. Seimo Pirmininkas paprastai lieka partijos, kuri laimėjo Seimo rinkimus ir kurios pagrindu sudaroma Seimo

¹⁴¹Mesonis G. Lietuvos Respublikos Seimas / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 708.

¹⁴²Šileikis E. Konstitucinė teisė / Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004, p. 106.

¹⁴³Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / Redaktorius: K. Jovaišas (atsakingasis). – Vilnius: Teisės institutas, d. 2, 2002, p. 54.

¹⁴⁴Ten pat.

valdančioji (daugumos) frakcija ar koalicija, lyderiu. Vadinasi, Seimo Pirmininkas, nors ir sustabdęs savo veiklą Seimo frakcijoje, tačiau likdamas rinkimus laimėjusios partijos lyderiu, turi pakankamai svertų ir priemonių daryti įtaką frakcijai ir kartu formuoti bei įgyvendinti partijos sprendimus¹⁴⁵.

Seimo statuto nuostata, įpareigojanti Seimo Pirmininką sustabdyti savo veiklą Seimo narių frakcijoje ir atstovauti Seimui, interpretuotina vienprasmiškai: Seimo Pirmininkas turi būti nesaistomas partinės disciplinos ir **nešališkas**. Seimo Pirmininkas Seime yra reikalingas kaip teisėjas, kuris interpretuoja nustatytas Seime elgesio taisykles, žiūri, kad jų būtų laikomasi, ir taiko sankcijas ar inicijuoja jų taikymą tiems Seimo nariams, kurie nustatytų taisyklių nesilaiko¹⁴⁶.

Seimo statutas nustato, kad Seimo Pirmininkas kartu su savo pavaduotojais: parengia sesijos darbų programos bei pirmosios savaitės posėdžių darbotvarkės projektus (89 str. 1 d.); pagal patvirtintą sesijos darbų programą rengia detalų savaitės posėdžių darbotvarkės projektą ir pateikia jį svartyti Seniūnų sueigai (90 str. 1 d.); pagal patvirtintą savaitės posėdžių darbotvarkę parengia detalų kiekvienos posėdžių dienos darbotvarkės projektą, kuriame kiekvienam klausimui atskirai turi būti nurodytas pranešėjas ir svarstymo ar balsavimo laikas (93 str. 1 d.). Seimo statutas reglamentuoja minėtų programų ir darbotvarkių tvirtinimo bei papildomų klausimų įtraukimo į šias darbotvarkes tvarką ir procedūras¹⁴⁷.

Seimo statuto 100 straipsnis įtvirtina, kad „Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas pirmininkaujantis Seimo posėdžiams:

1) žodžiu ir plaktuko smūgiu skelbia posėdžio pradžią ir pabaigą, prireikus gali paskelbti darbotvarkėje nenumatytą posėdžio pertrauką;

2) rūpinasi Seimo posėdžių darbo tvarka, stebi, kad juose būtų laikomasi šio statuto, kontroliuoja, kaip savo pareigas atlieka Balsų skaičiavimo grupė ir Seimo posėdžių sekretoriatas;

3) nedalyvauja diskusijose ir negali kitaip daryti Seimo nariams įtakos dėl priimamų sprendimų;

4) suteikia Seimo nariams žodį, vadovauja svarstymams, gali Seimo narių paklausti, patikslindamas pasiūlymų esmę;

5) stebi kalbų trukmę; jeigu ji viršijama, įspėja kalbėtoją, o po antrojo įspėjimo gali kalbėtoją nutraukti;

6) jeigu Seimas neprieštarauja, kalbėjimo laiką gali pratęsti;

7) jeigu kalbėtojas nukrypsta nuo svarstomo klausimo esmės, gali jį įspėti, o po antrojo įspėjimo gali kalbėtoją nutraukti;

¹⁴⁵Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / Redaktorius: K. Jovaišas (atsakingasis). – Vilnius: Teisės institutas, d. 2, 2002, p. 54 – 55.

¹⁴⁶Ten pat, p. 55.

¹⁴⁷Ten pat.

8) jeigu Seimas neprieštarauja, gali suteikti žodį ir kitiems asmenims;

9) remdamasis svarstymų rezultatais, formuluoja klausimus balsuoti, vadovaudamasis šiuo statutu, nustato balsavimo tvarką, skelbia balsavimo pradžią ir pagal balsų skaičiavimo grupės ar elektroninės sistemos pateiktus duomenis skelbia balsavimo rezultatus;

10) išpėja Seimo narius, jeigu šie nesilaiko statuto, triukšmauja salėje, viešai ižeidžia Respublikos Prezidentą, Seimą, jo Pirmininką, Seimo narius, Vyriausybę, Ministrą Pirmininką ar ministrus, ir gali teikti pasiūlymus dėl išpėjimo įrašymo į protokolą, apsvarstymo Etikos ir procedūrų komisijoje arba Seimo nario pašalinimo iš salės;

11) priima sprendimą pašalinti iš posėdžių salės kviestus asmenis ar akredituotus žurnalistus, jeigu šie trukdo posėdžiui;

12) priimdamas sprendimus, Seimo narių reikalavimu paskelbia, koku statuto straipsniu remiasi;

13) pasirašo Seimo posėdžio protokolą, taip pat vizuoja posėdyje priimtus įstatymus ir kitus aktus“.

2) Promulguoti (t.y. pasirašyti ir oficialiai skelbti) Seimo statuto pataisas ir įstatymus, jei to per 10 dienų dėl objektyvių priežasčių nepadaro Respublikos Prezidentas (Konstitucijos 70 str. 2 d., Konstitucijos 71 str. 2 d. ir 4 d.)¹⁴⁸;

Konstitucijos 70 straipsnis nustato:

„Seimo priimti įstatymai įsigalioja po to, kai juos pasirašo ir oficialiai paskelbia Lietuvos Respublikos Prezidentas, jeigu pačiais įstatymais nenustatoma vėlesnė įsigaliojimo diena.

Kitus Seimo priimtus aktus ir Seimo statutą pasirašo Seimo Pirmininkas. Šie aktai įsigalioja kitą dieną po jų paskelbimo, jeigu pačiais aktais nenustatoma kita įsigaliojimo tvarka“.

Seimo Pirmininkas Seimo statutą ar jo pakeitimus pasirašo per 10 dienų bei juos oficialiai paskelbia (Seimo statuto 29 str. 1 d. 2 p.).

Konstitucijos 71 straipsnis nustato:

„Respublikos Prezidentas Seimo priimtą įstatymą ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo arba pasirašo ir oficialiai paskelbia, arba motyvuotai grąžina Seimui pakartotinai svarstyti.

Jeigu nurodytu laiku Seimo priimto įstatymo Respublikos Prezidentas negrąžina ir nepasirašo, toks įstatymas įsigalioja po to, kai jį pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo Pirmininkas.

Referendumu priimtą įstatymą ar kitą aktą ne vėliau kaip per 5 dienas privalo pasirašyti ir oficialiai paskelbti Respublikos Prezidentas.

Jeigu nurodytu laiku tokio įstatymo Respublikos Prezidentas nepasirašo ir nepaskelbia, įstatymas įsigalioja po to, kai jį pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo Pirmininkas“.

¹⁴⁸Šileikis E. Konstitucinė teisė / Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004, p. 106.

Įstatymus, kurių Respublikos Prezidentas per dešimt dienų po įteikimo nepasirašo ir negražina Seimui pakartotinai svarstyti, Seimo Pirmininkas pasirašo per 3 dienas ir juos oficialiai paskelbia¹⁴⁹.

Seimo Pirmininkas referendumu priimtą įstatymą, kurio nepasirašė Respublikos Prezidentas, pasirašo per 3 dienas ir oficialiai paskelbia. Toks įstatymas įsigalioja kitą dieną po jo paskelbimo, jeigu pačiu įstatymu nenustatyta kita įsigaliojimo tvarka¹⁵⁰.

3) Laikinais eiti Respublikos Prezidento pareigas (šiam mirus ar atsistatydinus; Konstitucijos 89 str. 1 d.) ar laikinai pavaduoti jį (laikinais išvykus į užsienį arba susirgus; Konstitucijos 89 str. 2 d.)¹⁵¹;

Konstitucijos 89 straipsnis nustato:

„Respublikos Prezidentui mirus, atsistatydinus, pašalinus jį iš pareigų apkaltos proceso tvarka ar tada, kai Seimas nutaria, kad Respublikos Prezidento sveikatos būklė neleidžia jam eiti pareigų, jo pareigas laikinai eina Seimo Pirmininkas. Šiuo atveju Seimo Pirmininkas netenka savo įgaliojimų Seime, kur jo pareigas Seimo pavedimu laikinai eina jo pavaduotojas. Išvardytais atvejais Seimas ne vėliau kaip per 10 dienų privalo paskirti Respublikos Prezidento rinkimus, kurie turi būti surengti ne vėliau kaip per du mėnesius. Seimui negalint susirinkti ir paskelbti Respublikos Prezidento rinkimų, rinkimus skelbia Vyriausybė.

Respublikos Prezidentą, laikinai išvykusį į užsienį arba susirgusį ir dėl to laikinai negalintį eiti pareigų, tuo laiku pavaduoja Seimo Pirmininkas.

Laikinais pavaduodamas Respublikos Prezidentą, Seimo Pirmininkas negali skelbti pirmalaikių Seimo rinkimų, atleisti ar skirti ministrų be Seimo sutikimo. Tuo laikotarpiu Seimas negali svarstyti klausimo dėl nepasitikėjimo Seimo Pirmininku.

Jokiais kitais atvejais ir jokiems kitiems asmenims ar institucijoms negalima vykdyti Respublikos Prezidento įgaliojimų“.

Konstitucijos 89 straipsnio pirmojoje dalyje išvardyti atvejai, kai Seimo Pirmininkas laikinai eina Respublikos Prezidento pareigas, o antrojoje dalyje – atvejai, kai Seimo Pirmininkas pavaduoja Respublikos Prezidentą. Skirtingos pareigos – laikinos Prezidento ir jo pavadavimas – lemia ir skirtingus Seimo Pirmininko įgaliojimus. Jų turinys atskleistas to paties straipsnio trečiojoje dalyje¹⁵². Seimo statute 29⁽¹⁾ straipsnyje nurodytas laikinas Respublikos Prezidento pareigų ėjimas, o Seimo statuto 29⁽²⁾ straipsnyje nurodytas laikinas Respublikos Prezidento pavadavimas. Laikinais eidamas Respublikos

¹⁴⁹Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / Redaktorius: K. Jovaišas (atsakingasis). – Vilnius: Teisės institutas, d. 2, 2002, p. 90.

¹⁵⁰Ten pat, p. 91.

¹⁵¹Šileikis E. Konstitucinė teisė / Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004, p. 106.

¹⁵²Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / Redaktorius: K. Jovaišas (atsakingasis). – Vilnius: Teisės institutas, d. 2, 2002, p. 170.

Prezidento pareigas, Seimo Pirmininkas tam laikui netenka savo įgaliojimų Seime, jam laikinai pereina visi Respublikos Prezidento įgaliojimai, o Seimo Pirmininkas laikinai pavaduojantis Respublikos Prezidentą turi savo, kaip Seimo Pirmininko, įgaliojimus.

4) Teikti kandidatus į Konstitucinio Teismo teisėjus (Konstitucijos 103 str. 1 d.)¹⁵³;

Konstitucijos 103 straipsnio pirma dalis nustato:

„Konstitucinį Teismą sudaro 9 teisėjai, skiriami devyneriems metams ir tik vienai kadencijai. Konstitucinis Teismas kas treji metai atnaujinamas vienu trečdaliu. Po tris kandidatus į Konstitucinio Teismo teisėjus skiria Seimas iš kandidatų, kuriuos pateikia Respublikos Prezidentas, Seimo Pirmininkas ir Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, o teisėjais juos skiria Seimas“.

5) Priklausyti Valstybės gynybos tarybai, svarstančiai svarbiausius gynybos klausimus (Konstitucijos 140 str. 1 d.)¹⁵⁴.

Konstitucijos 140 straipsnio pirma dalis nustato:

„Svarbiausius valstybės gynybos klausimus svarsto ir koordinuoja Valstybės gynybos taryba, į kurią įeina Respublikos Prezidentas, Ministras Pirmininkas, Seimo Pirmininkas, krašto apsaugos ministras ir kariuomenės vadas. Valstybės gynybos tarybai vadovauja Respublikos Prezidentas. Jos sudarymo, veiklos tvarką ir įgaliojimus nustato įstatymas“.

Kaip jau buvo minėta Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojų įgaliojimus nustato ne tik Konstitucija, bet ir Seimo statutas.

Analizuojant **Seimo statuto** 29 straipsnio pirmos dalies nuostatą galima formuluoti šiuos Seimo Pirmininko įgaliojimus: 1) patvirtinti parašu Seimo priimto įstatymo teksto autentiškumą ir perduoti jį Respublikos Prezidentui pasirašyti per 10 dienų nuo priėmimo; 2) pasirašyti Seimo nutarimus bei kitus Seimo priimtus aktus per 10 dienų nuo priėmimo; 3) pasirašyti Seimo posėdžių protokolus, taip pat Seimo valdybos sprendimus per 24 valandas, jeigu pats jiems pirmininkauja; 4) turi teisę sušaukti nenumatytą Seimo posėdį ar neeilinę sesiją Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais; 5) teikti Seimo Pirmininko pavaduotojų kandidatūras Seimui; 6) teikti Seimui skirti ir atleisti Seimo kontrolierių ir Seimo kontrolierių įstaigos vadovo kandidatūras; 7) Konstitucijos ir įstatymų numatytais atvejais teikti Seimui skirti ir atleisti valstybės institucijų vadovų ir jų pavaduotojų kandidatūras; 8) teikti Seniūnų sueigai sesijos darbų programos ir savaitės bei dienos posėdžių darbotvarkių projektus arba pavesti tai atlikti vienam iš savo pavaduotojų; 9) teikti Seimo valdybos posėdžių darbotvarkės projektą arba pavesti tai atlikti vienam iš savo pavaduotojų.

¹⁵³Šileikis E. Konstitucinė teisė / Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004, p. 106.

¹⁵⁴Ten pat, p. 106 – 107.

Seimo statuto 29 straipsnyje tai pat yra nurodyta, kad Seimo Pirmininkas vykdydamas savo įgaliojimus leidžia potvarkius. Seimo Pirmininkas, o kai jo nėra, Pirmininko pavaduotojas, jeigu pats nepirmininkauja posėdžiui, bet kuriuo svarstomu klausimu gali be eilės Seimo posėdžiuose išsakyti savo arba Seimo valdybos nuomonę. Taip pat Seimo Pirmininkas, jo pavaduotojai Seimo sesijos metu ne rečiau, kaip kartą per mėnesį atsako į Seimo narių iš anksto raštu pateiktus klausimus dėl savo veiklos.

Seimo Pirmininko pavaduotojai. Analizuojant **Konstitucijos** nuostatas galime išskirti šiuos Seimo Pirmininko pavaduotojų įgaliojimus:

1) Gali pirmininkauti Seimo posėdžiams (bet ne vadovauti Seimui ar atlikti kitus Seimo Pirmininko įgaliojimus; Konstitucijos 66 str. 1 d.);

2) Seimo pavedimu gali eiti Seimo Pirmininko pareigas, jei šis laikinai eina Respublikos Prezidento pareigas (jei Respublikos Prezidentas mirė, atsistatydino, buvo pašalintas iš pareigų apkaltos proceso tvarka ar Seimas nutarė, kad sveikatos būklė neleidžia jam eiti valstybės vadovo pareigų; Konstitucijos 89 str. 1 d.)¹⁵⁵.

Seimo Pirmininko pavaduotojų įgaliojimai yra įtvirtinti **Seimo statuto** 30 straipsnyje, tai yra „Seimo Pirmininko pavaduotojai:

1. Atlieka Seimo Pirmininko jiems pavestas funkcijas.

2. Per 24 valandas pasirašo Seimo posėdžių protokolus, taip pat Seimo valdybos sprendimus, jeigu jie Seimo Pirmininko pavedimu vadovavo šiems posėdžiams.

3. Seimo Pirmininką, laikinai išvykusį arba susirgusį ir dėl to laikinai negalintį eiti savo pareigų, tuo laiku pavaduoja Seimo Pirmininko pirmasis pavaduotojas arba Seimo pavedimu kitas pavaduotojas.

4. Seimo statuto 29⁽¹⁾ straipsnyje nurodytais atvejais Seimo Pirmininko pavaduotojas, kuriam Seimas pavedė laikinai eiti Seimo Pirmininko pareigas, šias pareigas eina tol, kol jas vėl pradės eiti Seimo Pirmininkas.

5. Nutarimą pavesti laikinai eiti Seimo Pirmininko pareigas arba jį pavaduoti (išankstinį arba konkrečiu atveju) Seimas priima Seimo Pirmininko teikimu“.

Pažymėtina, kad Seimo Pirmininko pavaduotojas, išvykus Seimo Pirmininkui ar dėl kitų pirmininko nebuvimo priežasčių (jos nėra esminis klausimas), negali vietoj Seimo Pirmininko pasirašyti priimtą įstatymą, jei to dėl objektyvios situacijos (pvz., išvykos į užsienį) per 10 dienų nepadarė Respublikos Prezidentas (žr. Konstitucijos 71 str. 2 d.). Tai išaiškino Konstitucinis Teismas (Konstitucinio Teismo 2002 birželio 19 d. nutarimas)¹⁵⁶. Be to, įdomu, kad Konstitucijoje vartojama *vienaskaita* „Seimo Pirmininko pavaduotojas“, o Seimo statutas numato *keletą* pavaduotojų. Konstitucinis Teismas išaiškino,

¹⁵⁵Šileikis E. Konstitucinė teisė / Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004, p. 107.

¹⁵⁶Ten pat.

kad Konstitucijos nuostata apie Seimo Pirmininko pavaduotojo įgaliojimą pirmininkauti posėdžiams „turi organizacinės funkcijos prasmę, nes [...] nurodoma, kas vadovauja Seimo posėdžiams, todėl negalima daryti išvados, kad šia norma yra reglamentuojami struktūros klausimai, t.y. nustatomas Seimo Pirmininko pavaduotojų skaičius“ (Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 24 d. nutarimas). Vadinasi, Konstitucija leidžia Seimui savarankiškai nustatyti Seimo Pirmininko pavaduotojų skaičių. Antai Seimo statuto 1999 m. redakcijoje (24 str.) nustatyta, kad „Seimo Pirmininko pavaduotojų yra ne daugiau kaip šeši“, „Seimo Pirmininko teikimu Seimas vieną iš Seimo Pirmininko pavaduotojų paskiria Seimo Pirmininko pirmuoju pavaduotoju“¹⁵⁷. Taigi Seimo diskrecija apima konstitucingą galimybę nustatyti konkretų Seimo Pirmininko pavaduotojų skaičių¹⁵⁸.

Bendruomenių Rūmų Spikerio, jo pavaduotojų įgaliojimai.

Bendruomenių Rūmų Spikeris – tai Jungtinės Karalystės Bendruomenių Rūmų Pirmininkas. Pagal Bendruomenių Rūmų Spikerio nurodytą kryptį sukasi visas Bendruomenių Rūmų gyvenimas¹⁵⁹. Bendruomenių Rūmų Spikeris negali visą laiką pirmininkauti Bendruomenių Rūmams, kai šie posėdžiauja, tad Spikeriui padeda trys pavaduotojai, kurie iš eilės pirmininkauja debatams. Kai pavaduotojai pirmininkauja Bendruomenių Rūmų posėdžiams, jiems taikomi tie patys suvaržymai kaip ir Spikeriui (jie negali dalyvauti debatuose ir balsuoti) ir jie turi tokia pat galią (jų nutarimai taip pat nustato precedentą)¹⁶⁰.

Bendruomenių Rūmų Spikerio įgaliojimus galima suskirstyti į **keturias** pagrindines grupes. Bendruomenių Rūmų Spikeris:

1. pirmininkauja Bendruomenių Rūmams;
2. užtikrina, kad posėdžiuose būtų laikomasi vidaus tvarkos taisyklių;
3. veikia, kaip oficialus Bendruomenių Rūmų atstovas;
4. atlieka administracinės veiklos vaidmenį¹⁶¹.

1. Pirmininkavimas Bendruomenių Rūmų posėdžiams¹⁶². Debatų Bendruomenių Rūmuose metu Spikeris atlieka pirmininkavimo vaidmenį ir prižiūri, kad būtų laikomasi Bendruomenių Rūmų darbo taisyklių. Pagal dabartinę praktiką Spikeris užima pirmininko kėdę kasdien iš ryto po dvi valandas (išskyrus penktadieniais), po vieną valandą kiekvieną vakarą ir retomis kitomis progomis. Likusį laiką pirmininkauja kuris nors iš pavaduotojų. Spikeris parenka (arba pakviečia) narius pasisakyti

¹⁵⁷Šileikis E. Konstitucinė teisė / Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004, p. 107.

¹⁵⁸Šileikis E. Alternatyvi konstitucinė teisė. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 439.

¹⁵⁹House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

¹⁶⁰National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_w_w_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

¹⁶¹Ten pat.

¹⁶²Ten pat.

Bendruomenių Rūmuose, veikia kaip Bendruomenių Rūmų atstovas jų santykiuose su išorinėmis institucijomis ir kitais Jungtinės Karalystės Parlamento elementais: Lordų Rūmais ir Karaliene. Spikeris tai pat atsako už mažumų – tų, kurių interesų arba nuomonių neatspindi pagrindinės partijos – interesų gynimą Bendruomenių Rūmuose¹⁶³.

Bendruomenių Rūmuose Spikeris užtikrina sklandžią ir tvarkingą debatų eigą. Pasisakančiųjų atranka yra svarbi Spikerio funkcija, kuri turi būti atliekama taktiškai ir diskretiškai. Debatuose paprastai dalyvauja pasisakantieji už valdančiąją partiją ir opoziciją bei už kitas partijas, atstovaujantieji rinkėjų interesus, tie, kurių specializacija yra diskutuojama tema ir apskritai besidomintieji šia tema. Todėl Spikeriui tenka subalansuoti visus reikalavimus, sprendžiant, kurie pasisakys. Konkrečių debatų metu nariai gali tiesiog atkreipti Spikerio dėmesį (kilstelėdami iš vietos), parodydami, kad nori kalbėti, arba informuoti jį iš anksto. Tačiau sprendimą Spikeris priima vadovaudamasis vien savo nuožiūra. Panašiai Spikeris gali paprašyti narių klausimams skirtu laiku užduoti papildomus klausimus¹⁶⁴.

Bendruomenių Rūmų Spikeris privalo nesivelti į partijų nesutarimus ir laikytis **nešališkos** pozicijos visais viešais klausimais. Visos šalys Bendruomenių Rūmuose pasikliauja Spikerio nesuinteresuotumu ir supranta, kad jis privalo nepalaikyti nuomonių skirtumų. Atitinkamai išrinktas į Bendruomenių Rūmų Spikerio postą asmuo pasitraukia iš savo politinės partijos. Per visuotinius rinkimus Spikeris turi būti išrinktas pakartotinai, tačiau nėra tikėtina, kad jo kandidatūrai paprieštarautų kuri nors iš stambiausių politinių partijų. Spikerio postas reiškia, jog Bendruomenių Rūmuose teks pamiršti lojalumą ir draugystę. Spikeris privalo laikytis atokiau nuo senųjų partinių kolegų arba kokios nors vienos konkrečios interesų grupės ir, pavyzdžiui, nesilankyti Bendruomenių Rūmų narių valgyklose bei baruose. Netgi išėjęs į pensiją Spikeris nedalyvauja politiniame gyvenime ir, jeigu būna paskirtas į Lordų Rūmus, ten tarnauja kaip nepriklausomas Jungtinės Karalystės Parlamento narys¹⁶⁵. Be to, Spikeriui yra suteikiama rezidencija Jungtinės Karalystės Parlamento patalpose, nors nariai gali užsirašyti į priėmimus, Spikeris viešose vietose su politikais laisvai nebendruoja. Galiausiai Jungtinės Karalystės Spikerio postas yra laikomas politinės karjeros viršūne, o ne laipteliu link aukštesnio politinio posto, todėl nariai žino, kad Spikeris neturi intereso ir jam nekils pagunda palaikyti vieną ar kitą pusę viliantis atlygio ateityje arba ministro posto¹⁶⁶. Taigi Bendruomenių Rūmų Spikeris yra vyriausias pareigomis narys¹⁶⁷.

¹⁶³House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

¹⁶⁴Ten pat.

¹⁶⁵Ten pat.

¹⁶⁶National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_w_w_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

¹⁶⁷Barnett H. Constitutional & Administrative Law / 6th ed. – London: Routledge Cavendish, 2006, p. 374.

Visi pasisakymai Bendruomenių Rūmuose adresuojami Spikeriui, o Spikeris kviečia narius pasisakyti. Išskyrus tai, kad palaiko tvarką, Spikeris debatuose nedalyvauja ir visada išlieka nešališkas. Dažniausiai Spikeris ar jo pavaduotojai Bendruomenių Rūmuose nebalsuoja, tačiau balsams pasiskirsčius po lygiai, balsuoti gali. Kita vertus, netgi tokiu atveju Spikeris gali rinktis vieną iš trijų precedentų nustatytų alternatyvų, kad išvengtų balsavimo. Viena alternatyva yra tęsti debatus, kita – susilaikyti nuo balsavimo dėl svarbaus įstatymo projekto tuo pagrindu, kad jam priimti trūksta daugumos balsų. Kai balsuojama dėl įstatymo projekto pataisos, Spikeris balsuoja už tai, kad būtų paliktas pradinis projekto variantas¹⁶⁸.

2. Vidaus tvarkos taisyklių laikymosi užtikrinimas Bendruomenių Rūmuose¹⁶⁹. Bendruomenių Rūmų Spikeris taip pat privalo diskretiškai spręsti įvairius Bendruomenių Rūmų reglamente numatytus klausimus, pavyzdžiui, ar leisti nagrinėti skubų klausimą, ar galima teisėtai Bendruomenių Rūmuose nagrinėti skundą dėl privilegijų pažeidimo ir pan. Prasidedant tam tikriems debatams, Spikeris gali nuspręsti pasinaudoti „trumpo kalbėjimo“ taisykle, numatyta 47 vidaus tvarkos taisyklėje, kuri riboja individualių pasisakymų laiką. Pagal 32 vidaus tvarkos taisyklę Spikeris gali nuspręsti, kurios Bendruomenių Rūmams pateiktos įstatymų projektų pataisos bus svarstomos ir ar apskritai bus svarstomos. Kai Bendruomenių Rūmuose pirmininkauja Spikeris, jo gali būti paprašyta nuspręsti, ar tam tikras veiksmas arba požiūris atitinka Bendruomenių Rūmų taisykles ir precedentes („posėdžio vedimo tvarka“). Sprendimas priimamas iškart arba vėliau, priklausomai nuo aplinkybių¹⁷⁰. Bendruomenių Rūmų Spikeriui reglamentas suteikia kontroliavimo įgaliojimus, kurie apima šiuos dalykus:

- a) kalbėjimą ne į temą arba varginantį kartojimasi;
- b) smulkų tvarkos pažeidimą;
- c) neleistinus ar neparlamentinius išsireiškimų naudojimus;
- d) grubų neleistiną elgesį;
- e) didelę netvarką;
- f) kliudymą kitomis priemonėmis Bendruomenių Rūmams vykdyti savo funkcijas¹⁷¹.

Spikeris privalo palaikyti tvarką Bendruomenių Rūmuose ir užtikrinti, kad būtų laikomasi jų debatų taisyklių. Pavyzdžiui, kito žmogaus atžvilgiu negarbingai besielgiančio nario gali būti paprašyta atsiimti savo pastabą. Spikeris gali sustabdyti posėdį, jei padaromas rimtas bendrosios tvarkos pažeidimas. Nariui piktybiškai prasižengus, Spikeris gali pašalinti jį tą dieną iš Bendruomenių Rūmų arba pateikti nariams

¹⁶⁸National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

¹⁶⁹Ten pat.

¹⁷⁰House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

¹⁷¹Barnett H. Constitutional & Administrative Law / 6th ed. – London: Routledge Cavendish, 2006, p. 374 – 375.

siūlymą tvirtinti pašalinimą ilgesniam laikui. Spikeris privalo ginti mažumų teises Bendruomenių Rūmuose ir užtikrinti, kad būtų leista pasisakyti ir nepopuliarios nuomonės šalininkams. Tai itin svarbu, kai sprendžiama, ar leisti užbaigti debatus. Jei mažumoms dar nebuvo leista pasisakyti, Spikeris gali nutarti pratęsti debatus. Spikeris periodiškai siunčia laiškus visiems nariams dėl Bendruomenių Rūmų susitarimų ir etiketo, primindamas nariams, ką jie turėtų ir ko neturėtų daryti¹⁷². Visi Bendruomenių Rūmų nariai privalo laikytis Bendruomenių Rūmų vidaus tvarkos taisyklių ir privilegijų. Pavyzdžiui: nariai privalo kreiptis į Bendruomenių Rūmus per Spikerį (Pirmininką); atitinkamai į kitus narius negalima kreiptis „tu“, dera vadinti juos „gerbiamuoju nariu“, „mano gerbiamuoju draugu“ arba „gerbiamuoju opozicijos nariu“; į slaptosios tarnybos narius kreipiamasi „garbusis“; į ministrus galima kreiptis pagal pareigas arba tiesiog „ministre“; įeidamas į salę arba išeidamas, narys turi linktelėti Spikeriui, taip parodydamas pagarbos Bendruomenių Rūmams ženklą; kai Spikeris stovi, nariai privalo susėsti ir kt. Nariai turėtų nepamiršti Erskine May aforizmo, jog „parlamentinės kalbos bruožai yra savitvarda ir santūrumas“. Svarbu, kad kalbos laisvės privilegija būtų derinama su atsakomybe¹⁷³. Taigi Bendruomenių Rūmų Spikeris valdo / kontroliuoja debatus, jis pasirenka tuos, kuriems leidžiama kalbėti. Iš anksto pateikus pranešimą apie tuos kurie nori dalyvauti debatuose Spikeris suteikia žodį kiekvienai pusei (valdančiajai ir opozicijai) pakaitomis, taip pat gerbia mažumos partijų teises jame dalyvauti¹⁷⁴.

3. Oficialus Bendruomenių Rūmų atstovavimas¹⁷⁵. Bendruomenių Rūmų Spikeris yra Bendruomenių Rūmų atstovas santykiuose su Karaliene – per Spikerį yra realizuojama privilegija kontaktuoti su monarchu, bei su Lordų Rūmais ir kitais organais, esančiais už Jungtinės Karalystės Parlamento ribų. Kai Lordų Rūmai pataiso Bendruomenių Rūmų priimtus įstatymus, tai Spikeris patikrina pataisymus tam, kad užtikrintų, jog jie nepažeidžia finansinių žemųjų rūmų privilegijų (teisių). Sutinkamai su Jungtinės Karalystės Parlamento įstatymu (1911), Spikerio funkcija taip pat yra patvirtinti įstatymus¹⁷⁶. Taigi kiekvienos Jungtinės Karalystės Parlamento kadencijos pradžioje jį paskyrus į pareigas, jis įgauna teisę į Karalienės skiriamas tam tikras „istorines ir nenuginčijamas“ privilegijas / teises Bendruomenių Rūmuose¹⁷⁷.

¹⁷²House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

¹⁷³Appendix: Conventions and Courtesies of the House. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200203/cmselect/cmproced/333/33309.htm> [žiūrėta 2010 10 11]

¹⁷⁴Barnett H. Constitutional & Administrative Law / 6th ed. – London: Routledge Cavendish, 2006, p. 374.

¹⁷⁵National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

¹⁷⁶Barnett H. Constitutional & Administrative Law / 6th ed. – London: Routledge Cavendish, 2006, p. 374.

¹⁷⁷Hood Phillips O. et al. Constitutional and Administrative Law / 8th ed., Jackson P., Leopold P. editors. – London: Sweet & Maxwell, 2001. p. 210.

Ceremonijų ir oficialių progų metu Spikeris veikia kaip Bendruomenių Rūmų atstovas. Pavyzdžiui, Spikeris perskaitė sveikinimus Karalienei jos sidabrinio jubiliejaus 1977 m. ir auksinio jubiliejaus 2002 m. progomis. Šiais laikais tokios progos dažniausiai ženklina džiugius įvykius, tačiau anksčiau Spikeriui tekdavo paskelbti ir nemaloniais žinias autokratiškiems bei despotiškiems valdovams, pavyzdžiui, nurodyti priežastis, kodėl Bendruomenių Rūmai nesutiko pakelti mokesčių, siekiant surinkti daugiau pajamų į karališkąjį iždą. Istorškai Spikerio vaidmuo buvo ganėtinai pavojingas: nuo 1394 m. iki 1535 m. buvo nukirsdinti net septyni spikeriai¹⁷⁸.

Dėl istorinių Bendruomenių Rūmuose Spikerio poste grėsusių pavojų atsirado Spikerio procesija, kuri vyksta kiekvieną dieną, kol vyksta Bendruomenių Rūmų sesija. Spikeris išeina iš Spikerio rezidencijos ties Vestminsterio tiltu, priešais jį eina durininkas, tvarką Jungtinės Karalystės Parlamente palaikantis pareigūnas su valdžios lazda, po jų - šleifo nešėjas, kapelionas ir sekretorius. Oficiali procesija juda bibliotekos koridoriais, žemutine laukiamąja sale, centriniu ir narių holais į Bendruomenių Rūmų salę prieš kiekvieną posėdį. Šis maršrutas atsirado II Pasaulinio karo metais, kai Bendruomenių Rūmai naudojo Lordų Rūmų salę, kadangi jų pačių salė buvo sugriauta. Ši kasdienė procesija išliko ir nebuvo pakeista į ankstesnį bei trumpesnį kelią, kad ją galėtų pamatyti centrinio holo lankytojai. Įprastinėms sesijos dienomis Spikeris vilki kostiumą, ant kurio užsiaučiamą juoda skraistė. Valstybinių švenčių proga (pvz., Jungtinės Karalystės Parlamento atidarymas), Spikeris apsigaubia juodo šilko su išaustais augaliniais raštais skraiste su auksiniais pakrašteliais¹⁷⁹. Taigi Bendruomenių Rūmų Spikeris yra oficialus Bendruomenių Rūmų atstovas, kuris turi istorines teises.

4. Administracinės veiklos vaidmuo¹⁸⁰. Bendruomenių Rūmų Spikeris veikia kaip administracijos vadovas, pirmininkaudamas Bendruomenių Rūmų Komisijai (komitetui) (angl. *House of Commons Commission (committee)*), kuri priima į darbą ir kontroliuoja visus nuolatinius darbuotojus bei vadovauja savo penkiems departamentams (Rūmų Klerkų Departamentas, Spikerio Biuras, Tvarkos Palaikymo Departamentas, Bibliotekos Departamentas ir Oficialių Aktų Departamentas)¹⁸¹. Spikerio administracinės pareigos yra dvejopos. Pirmiausia jis privalo rūpintis Jungtinės Karalystės Parlamento infrastruktūros priežiūra. Ši funkcija apima tokių darbų valdymą kaip fizinę Jungtinės Karalystės Parlamento pastatų priežiūrą ir tikslus jo veiklos fiksavimą. Be to, Spikeris privalo išrinkti ir prižiūrėti darbuotojus įvairioms savo atliekamoms procedūrinėms, administracinėms ir ceremonijų funkcijoms. Spikeriui talkina

¹⁷⁸House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

¹⁷⁹Ten pat.

¹⁸⁰National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

¹⁸¹Ten pat.

darbuotojai, kurie specializuojasi administravimo, jurisprudencijos ir techninės priežiūros srityse¹⁸². Taip pat Spikeris ir toliau lieka Bendruomenių Rūmų nariu, todėl kaip ir bet kuris kitas privalo atsakinėti į rinkėjų laiškus ir el. žinutes. Taigi Spikeris atlieka administracinį vaidmenį, kaip *ex officio* Bendruomenių Rūmų Komisijos Pirmininkas (angl. *Chairman of the House of Commons Commissions*). Komisija yra visų nuolatinų Bendruomenių Rūmų darbuotojų darbdavys. Įvairūs Bendruomenių Rūmų vidaus komitetai teikia rekomendacijas Komisijai klausimais, susijusiais su narių apgyvendinimu ir aptarnavimu bei atitinkamomis išlaidomis¹⁸³.

Bendruomenių Rūmų Spikeris vykdydamas savo įgaliojimus leidžia nutartis - potvarkius. Spikerio nutartys, kurios apibrėžia parlamentines procedūras ir tvarką, yra svarbesnės nei reglamentuose nustatyta tvarka. Spikeris turi įvairias galias spręsti savo nuožiūra, kaip pavyzdžiui apriboti debatus atrinkdamas pataisas, o taip pat tam tikroms aplinkybėms esant nustatyti Bendruomenių Rūmų narių pasisakymų trukmę¹⁸⁴. Kadencijos metu Spikerio priimti sprendimai ir taisyklės, kuriomis jis vadovavosi, nustato precedentą. Taigi Spikerio priimti nutarimai yra labai reikšmingi. Spikeris interpretuoja ir taiko Bendruomenių Rūmų vidaus tvarkos taisykles bei nustato precedentus tokiais klausimais kaip, pavyzdžiui, ar Bendruomenių Rūmų nario kalba aktuali diskusijos temai, ar įstatymo projektui siūlomos pataisos atitinka taisykles ir ar tam tikrus klausimus galima pateikti Jungtinės Karalystės Parlamentui. Šiais sprendimais privalės remtis ir kiti spikeriai ateityje. Pasak vyriausiojo Bendruomenių Rūmų patarėjo, Spikerio nešališkumas taip saugomas todėl, kad jeigu Spikeris bus laikomas absoliučiai nešališku ir nepalankiu jokiai partijai, tik tada jo sprendimus dėl taisyklių priims kiti nariai¹⁸⁵. Taip pat Bendruomenių Rūmų Spikeris pasirašo orderius dėl bausmės už nepagarbą bei nuobaudas nariams ir pašaliečiams už netinkamą elgesį, įsakymus dėl naujų (papildomų) rinkimų organizavimo. Sutinkamai su Jungtinės Karalystės Parlamento įstatymais (1911 m. ir 1949 m.) Spikeris privalo patvirtinti su pajamomis susijusius įstatymus ir išduoti pažymėjimą, kad buvo laikytasi Lordų Rūmų apėjimo procedūros. Jei iškyla abejonių, kuri partija Bendruomenių Rūmuose yra didžiausia opozicijos partija valdančiajai partijai arba kas yra tokios partijos lyderis Bendruomenių Rūmuose, tai Spikeris išduoda

¹⁸²National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

¹⁸³House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]

¹⁸⁴Hood Phillips O. et al. Constitutional and Administrative Law / 8th ed., Jackson P., Leopold P. editors. – London: Sweet & Maxwell, 2001. p. 210.

¹⁸⁵National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

tokiam tikslui skirtus pažymėjimus, kurie yra įpareigojantys ir galutiniai. Spikeris turi kitas įstatymo nustatytas galias ir pareigas Spikerio komitete, pavyzdžiui: patvirtinti nario susirgimą psichine liga¹⁸⁶.

Bendruomenių Rūmų Spikerio pavaduotojai. Bendruomenių Rūmų Spikeris turi tris pavaduotojus. Pirmasis Spikerio pavaduotojas yra biudžeto komiteto pirmininkas. Kiti du Spikerio pavaduotojai yra biudžeto komiteto pirmininko pavaduotojai, dar yra vadinami atitinkamai Pirmuoju ir Antruoju biudžeto komiteto pirmininko pavaduotojais. Kai išrenkamas biudžeto komiteto pirmininkas ir du jo pavaduotojai, jie pasitraukia iš aktyvios politinės veiklos¹⁸⁷. Biudžeto komiteto pirmininkas yra pirmasis Spikerio pavaduotojas. Ši pareigybė atsirado nuo 1853 m. Remiantis Spikerio pavaduotojų aktu, priimtu 1855 m., nedalyvaujant Spikeriui, biudžeto komiteto pirmininkas turi visus įgaliojimus veikti Spikerio vardu. Pagrindinis biudžeto komiteto pirmininko vaidmuo yra imtis pirmininkavimo Spikeriui nenumatytai išvykus arba jam išvykus be atsilaukimo, bei vykdyti jo arba jos pareigas, susijusias su Bendruomenių Rūmuose priimtomis procedūrų taisyklėmis. Biudžeto komiteto pirmininkas tuo pat metu yra ir visų Bendruomenių Rūmuose esančių komitetų pirmininkas. Biudžeto komiteto pirmininkas atlieka tris vaidmenis, kurie skiriasi nuo Spikerio vaidmens: priežiūra ir tvarkos palaikymas posėdžių Vestminsterio Rūmuose metu; klausimų, susijusių su privačiais biliais, bendroji priežiūra; vadovavimas komitetų pirmininkų grupei ir bendra atsakomybė už visų rūmų bendrųjų komitetų darbą. Yra du biudžeto komiteto pirmininko pavaduotojai: Pirmasis ir Antrasis. Pirmininkui išvykus jie gali eiti jo pareigas Bendruomenių Rūmuose arba Vestminsterio Rūmuose ir vykdyti visus Spikerio įgaliojimus¹⁸⁸.

Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko, jo pavaduotojų įgaliojimai.

Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas yra ketvirtas pagal svarbą valstybės valdyme asmuo ir užima svarbią vietą Prancūzijos politiniame gyvenime. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi daugybę įgaliojimų, kurių keletas yra nustatytų V Prancūzijos Respublikos Konstitucijoje (toliau Konstitucijoje). Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas įtakoja gerą Nacionalinės Asamblėjos valdymo funkcionavimą, taip pat reprezentuoja ją Prancūzijos piliečiams ir užtikrina jos vaidmenį pasaulyje. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui yra suteikta atsakomybė, kuri pasireiškia organizuojant Nacionalinės Asamblėjos darbą¹⁸⁹. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas yra oficialus Nacionalinės Asamblėjos Biuro (pranc. *Bureau de l'Assemblée nationale*), kuris tvarko Nacionalinės Asamblėjos reikalus, vadovas. Trumpai tariant, Nacionalinės Asamblėjos Biuras tvarko visus Nacionalinės

¹⁸⁶Hood Phillips O. et al. Constitutional and Administrative Law / 8th ed., Jackson P., Leopold P. editors. – London: Sweet & Maxwell, 2001. p. 210.

¹⁸⁷About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, Commons Deputy Speakers. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/deputy-speakers/> [žiūrėta 2010 10 23]

¹⁸⁸Ten pat.

¹⁸⁹Le Président de l'Assemblée nationale. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_19.asp [žiūrėta 2010 10 20]

Asamblėjos reikalus, susijusius su tvarka, administravimu ir valdymu, veiklos organizavimu, įstatymų leidybos paslaugomis bei Nacionalinės Asamblėjos ryšiais su žiniasklaida. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi šešis pavaduotojus, kurie priklauso Nacionalinės Asamblėjos Biurui ir jiems yra pavestos jų paskirtį atitinkančios funkcijos. Pagrindinis pavaduotojų vaidmuo yra pavaduoti Nacionalinės Asamblėjos Pirmininką jam nesant¹⁹⁰.

Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko įgaliojimus galima būtų skirstyti į dvi dideles grupes:

1. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko įgaliojimai, kurie įtvirtinti Konstitucijoje ir pasireiškia su kitomis viešųjų institucijų struktūromis;

2. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko įgaliojimai Nacionalinės Asamblėjos viduje¹⁹¹.

1. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko įgaliojimai, kurie yra įtvirtinti Konstitucijoje ir pasireiškia su kitomis viešųjų institucijų struktūromis¹⁹²:

1) Privalomosios konsultacijos.

1. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas privalo konsultuoti Respublikos Prezidentą dviem atvejais: dėl Nacionalinės Asamblėjos paleidimo (Konstitucijos 12 str.) ir dėl būtinų priemonių ėmimosi (Konstitucijos 16 str.)¹⁹³. Konstitucijos 16 straipsnio pirma dalis nustato, kad „kai Respublikos institucijoms, tautos nepriklausomybei, jos teritorijos vientisumui arba jos tarptautinių įsipareigojimų vykdymui gresia rimtas pavojus ir tiesioginis pavojus ir kai normali viešųjų konstitucinės valdžios institucijų veikla yra pertraukta, Respublikos Prezidentas, oficialiai pasikonsultavęs su Ministru Pirmininku, rūmų pirmininkais ir Konstitucine Taryba, imasi šiomis aplinkybėmis būtinų priemonių“.

2. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas privalo patarti Ministrui Pirmininkui (Konstitucijos 28 str.)¹⁹⁴. Konstitucijos 28 straipsnis nustato, kad „Ministras Pirmininkas pasitaręs su atitinkamų rūmų pirmininku arba kiekvienų rūmų narių dauguma, gali priimti sprendimą dėl papildomų posėdžių dienų“.

2) Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko įgaliojimai skiriant asmenis į atitinkamas pareigas.

1. Respublikos Prezidentas, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas ir Senato Pirmininkas skiria po tris Konstitucinės Tarybos narius devyneriems metams. Konstitucinė Taryba yra atnaujinama trečdaliu kas trejus metus (Konstitucijos 56 straipsnis).

¹⁹⁰National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

¹⁹¹Le Président de l'Assemblée nationale. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_19.asp [žiūrėta 2010 10 20]

¹⁹²Ten pat.

¹⁹³Ten pat.

¹⁹⁴Ten pat.

2. Pagal Konstitucijos 65 straipsnyje nurodytus terminus, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas, pasitaręs su Nacionalinės Asamblėjos konsultacine įstatymų komisija, skiria du asmenis iš šešių į Aukščiausiąją magistratūros tarybą.

3. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas be asmenų skyrimų, kuriuos vykdo pagal Konstitucijoje apibrėžtus įgaliojimus, gali skirti vieną ar net kelis narius į atitinkamas pareigas skirtingose tarnybose (pavyzdžiui: Aukščiausiosios Audiovizualinės Tarybos, Prancūzijos Banko Tarybos, Nacionalinės informatikos ir teisės komisijos, finansinės, elektroninės komunikacijos ir pašto reguliacijos valdžios atstovus ir kt.)¹⁹⁵.

3) Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko įgaliojimai santykiuose su Konstitucine Taryba ir kitomis institucijomis.

Konstitucinė Taryba:

1. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi teisę atkelti įstatymų leidimą prieš juos priimant Konstitucinėje Taryboje (Konstitucijos 61 str.) ir juos peržiūrėti, kad įsitikintų ar įstatymai neprieštarauja tarptautiniams įsipareigojimams (Konstitucijos 54 str.).

2. Nesutarimų atveju su Vyriausybe dėl įstatymų priėmimo, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi teisę sukviesti Tarybą, kad ši nuspręstu ar įstatymo siūlymas priklauso įstatymų reguliavimo sričiai, taip pat ar įstatymo siūlymas neprieštarauja įgaliojimų perdavimui, kuris turi būti atliktas pagal Konstitucijos 38 straipsnį (Konstitucijos 41 str.).

3. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas po 30 d. įstatymo pasiūlymo ar pataisos turi teisę sušaukti Konstitucinę Tarybą, kad būtų išnagrinėta ar įstatyme iškeltos sąlygos atitinka iškeltus tuos pačius tikslus.

4. Pagal Konstitucijos 39 straipsnyje ketvirtoje dalyje nurodytus terminus, esant nesutarimams tarp Pirmininkų Konferencijos ir Vyriausybės dėl įstatymų projektų įrašymo į dienotvarkę, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas gali sukviesti Tarybą, kad būtų atidėtas įstatymo svarstymas 8 d. laikotarpiui¹⁹⁶.

Kitų organizacijų sukvietimas. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas gali sukviesti: Biudžeto ir finansų disciplinos tribunolą, Konsultacinį nacionalinės etikos komitetą, kuris skirtas mokslo ir sveikatos reikalams, Teisės Tarybą ateinančioms kartoms¹⁹⁷ ir kt.

4) Kongresas ir Aukščiausiasis Teismas. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas pirmininkauja Kongrese. Pavyzdžiui Kongresas gali būti sukviečiamas tam, kad patvirtintų naują narį į Europos Sąjungą, kuris nebuvo patvirtintas referendumo būdu arba tada, kai Respublikos Prezidentas pasisako pagal

¹⁹⁵Le Président de l'Assemblée nationale. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_19.asp [žiūrėta 2010 10 20]

¹⁹⁶Ten pat.

¹⁹⁷Ten pat.

Konstitucijos 18 straipsnio nuostatas. Taip pat Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas pirmininkauja Aukščiausiam Teisme (Konstitucijos 68 str.)¹⁹⁸.

2. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko įgaliojimai Nacionalinės Asamblėjos viduje¹⁹⁹:

1) Parlamentinis statusas ir mandatas. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi teisę gauti visus svarbius pranešimus apie Nacionalinės Asamblėjos narių mandatą ir statusą: Konstitucinės Tarybos sprendimus dėl rinkimų, dėl narių atsistatydinimų, posėdžių nustatymo priėmimo, taip pat dėl santykinio narių neliečiamumo statuso atitikimo, dėl profesinės veiklos pareiškimų, dėl politinių grupių priėmimo ir jų reiškiamų deklaracijų, dėl politinių partijų finansavimo skyrimo, remiant visuomeninėms organizacijoms, paraiškų. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui priklauso visų šių išvardytų procedūrų sprendimas. Esant skirtingoms aplinkybėms Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi teisę rodyti savo iniciatyvą bei gali sukviesti Nacionalinės Asamblėjos Biurą²⁰⁰.

2) Nacionalinės Asamblėjos nutarimų (potvarkių) kanceliarija. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi teisę kiekvieną savaitę sukviesti Pirmininkų Konferenciją ir nurodyti tikslią dieną bei valandą²⁰¹. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas pirmininkaudamas Pirmininkų Konferencijai prižiūri Nacionalinės Asamblėjos įstatymo leidimo funkcijas. Pirmininkų Konferencija skiria narius į komitetus, proporcingai partijų stiprumui Nacionalinėje Asamblėjoje, taip pat skirsto pasisakymų laiką įvairioms grupėms (apytiksliai atsižvelgiama į partijos stiprumą) bei organizuoja Nacionalinės Asamblėjos įstatymų leidimo darbotvarkę²⁰². Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas privalo susisteminti visus Pirmininkų Konferencijos darbotvarkėje pateiktus siūlymus. Pagal Nacionalinės Asamblėjos reglamento 146 straipsnio antrą dalį Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas vadovauja Vertinimo ir kontrolės komitetui, kuris buvo įkurtas 2009 m.²⁰³.

3) Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko vaidmuo įstatymų leidybos procese.

1. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas: vadovauja viešioms Nacionalinės Asamblėjos posėdžiams (debatams) laikantis Pirmininkų Konferencijoje priimtų nutarimų, nustato pasisakančiųjų tvarką ir suteikia jiems žodį, prižiūri, kad būtų laikomasi Konstitucijos, Nacionalinės Asamblėjos reglamento ir pagrindinių potvarkių, rūpinasi ir palaiko tvarką Nacionalinėje Asamblėjoje²⁰⁴. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas

¹⁹⁸Le Président de l'Assemblée nationale. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_19.asp [žiūrėta 2010 10 20]

¹⁹⁹Ten pat.

²⁰⁰Ten pat.

²⁰¹Ten pat.

²⁰²National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

²⁰³Le Président de l'Assemblée nationale. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_19.asp [žiūrėta 2010 10 20]

²⁰⁴Ten pat.

neinicijuoja įstatymų leidimo, tačiau gali dalyvauti debatuose ir balsuoti, nors visa tai būna labai retai. Taip pat Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas prižiūri Nacionalinės Asamblėjos veiklą, o administravimo darbai paliekami Nacionalinio Biuro nariams²⁰⁵.

2. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas prisideda prie gero komisijų darbo funkcionavimo: priima ir saugo įvairių iniciatyvinių grupių projektus, ieškinius, įstatymų siūlymus ir kt., siunčia juos kompetentingoms komisijoms²⁰⁶.

3. Nuo 2008 m. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas gali atlikti peržiūrą dėl keturių su įstatymų leidyba susijusių procedūrų prerogatyvų:

1) laikantis įstatyme numatytų sąlygų Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas gali pateikti Valstybės Tarybos vertinimui įstatymo siūlymą, kurį pateiktia vienas iš narių, prieš jį atiduodant komisijos peržiūrai, išskyrus tuos atvejus, kai pastarasis tam prieštarauja (Konstitucijos 39 str.). Taigi Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas peržiūri įstatymo pasiūlymą, kurį pateikia Valstybės Tarybos narys, prieš tai jo pasiūlymą išnagrinėjus komisijai ir leidus pačiam nariui;

2) Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas įstatymų priežiūros metu gali nesutikti su įstatymų pataisomis ar pasiūlymais (Konstitucijos 41 str.);

3) Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas kartu su Senatu turi galimybę, dėl įstatymo projekto ar pasiūlymo, sušaukti mišrią paritetinę komisiją po dviejų svarstymų posėdžiuose (po vieno svarstymo posėdyje tik tada, kai pasiūlymą buvo numatyta skubiai svarstyti) (Konstitucijos 45 str.);

4) Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas kontroliuoja pateiktų įstatymų sprendimų siūlymus, kurie turi atitikti Konstitucijos 34 straipsnyje numatytus reikalavimus. Įstatymo siūlymas negali būti įrašytas į darbotvarkę, jeigu jis turi tokį patį tikslą, kaip ankstesnis ordinarinės sesijos metu priimtas įstatymas²⁰⁷.

4) Kiti Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko įgaliojimai. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas yra atsakingas už Nacionalinės Asamblėjos vidaus ir išorės saugumą (1958 m. lapkričio 17 d. parlamentinių asamblėjų funkcionavimo instrukcija Nr. 58 100). Šiuo pagrindu jo įtakoje yra karinės armijos pajėgos, kurios turi paklusti Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko tvarkai, kad būtų apsaugoti Burbonų Rūmai ir kitos parlamentinės įstaigos²⁰⁸.

Apibendrinant galime teigti, kad Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko svarbus įgaliojimas yra pirmininkauti: Nacionalinės Asamblėjos posėdžiams ir taip siekti, kad būtų laikomasi debatų tvarkos, Nacionalinės Asamblėjos Biurui, kuris prižiūri jo veiklą ir vadovauja jo pareigūnams, Pirmininkų

²⁰⁵National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

²⁰⁶Le Président de l'Assemblée nationale. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_19.asp [žiūrėta 2010 10 20]

²⁰⁷Ten pat.

²⁰⁸Ten pat.

Konferencijai, kuri organizuoja įstatymų leidimo darbotvarkę²⁰⁹, Kongresui ir Aukščiausiajam Teismui. Taip pat Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui be pirmininkavimo yra suteikti ir kiti svarbūs įgaliojimai: privalo konsultuoti Respublikos Prezidentą dėl Nacionalinės Asamblėjos paleidimo ir dėl būtinų priemonių ėmimosi; privalo patarti Ministrui Pirmininkui dėl papildomų posėdžių dienų; skiria Konstitucinės Tarybos narius, Aukščiausiosios magistratūros tarybos asmenis ir kitus narius į atitinkamas pareigas skirtingose tarnybose; turi teisę sukviesti Konstitucinę Tarybą bei kitas organizacijas; turi teisę gauti visus svarbius pranešimus apie Nacionalinės Asamblėjos narių statusą ir mandata; palaiko tvarką Nacionalinėje Asamblėjoje bei yra atsakingas už Nacionalinės Asamblėjos vidaus ir išorės saugumą²¹⁰ ir kt. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas neinicijuoja įstatymų leidimo, tačiau gali dalyvauti debatuose ir balsuoti, nors tai būna labai retais atvejais. Taip pat Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas prižiūri Nacionalinės Asamblėjos veiklą, o administravimo darbai paliekami Nacionalinės Asamblėjos Biuro nariams²¹¹. Taigi Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas vykdo svarbius įgaliojimus.

Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko pavaduotojai. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi šešis pavaduotojus. Pagrindinis šešių pavaduotojų vaidmuo yra pavaduoti Nacionalinės Asamblėjos Pirmininką, kai jo nėra ir jis negali atlikti savo funkcijų. Taip pat pavaduotojai pirmininkauja specialioms komitetams. Pavaduotojas pavaduodamas Nacionalinės Asamblėjos Pirmininką ir dalyvaudamas debatuose turi teisę veikti, kaip Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas²¹².

Išanalizavus Seimo Pirmininko, Bendruomenių Rūmų Spikerio ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko įgaliojimus galime išvelgti tam tikrų panašumų ir skirtumų. Visų trijų parlamentų vadovų pagrindinis įgaliojimas yra pirmininkauti posėdžiams. Seimo Pirmininkas pirmininkauja Seimo ir Seimo valdybos posėdžiams, Bendruomenių Rūmų Spikeris pirmininkauja Bendruomenių Rūmams ir Bendruomenių Rūmų Komisijai, o Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas pirmininkauja net penkioms institucijoms: Nacionalinei Asamblėjai, Nacionalinės Asamblėjos Biurui, Pirmininkų Konferencijai, Kongresui ir Aukščiausiajam Teismui. Taigi parlamentų vadovai vadovauja ne tik parlamentų posėdžiams, bet ir kitoms svarbioms institucijoms, tai yra Seimo valdybai, Bendruomenių Rūmų Komisijai, Nacionalinės Asamblėjos Biurui, Pirmininkų Konferencijai, Kongresui ir Aukščiausiajam Teismui.

²⁰⁹National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

²¹⁰Le Président de l'Assemblée nationale. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_19.asp [žiūrėta 2010 10 20]

²¹¹National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]

²¹²Ten pat.

Seimo Pirmininkui, Bendruomenių Rūmų Spikeriui, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui yra būdinga bendra pareiga – nešališkumas. Seimo Pirmininkas negali priklausyti frakcijai, todėl yra nešališkas, tačiau jis gali priklausyti politinei partijai ir taip daryti įtaką frakcijai. Seimo Pirmininkas gali balsuoti dėl įstatymų priėmimo. Bendruomenių Rūmų Spikeris negali priklausyti jokiai politinei partijai, taip pat negali dalyvauti debatuose ir taip pasireiškia jo nešališkumas. Spikeris negali balsuoti išskyrus, jei balsai pasiskirsto po lygiai, tačiau jis tokiu atveju turi tris precedentų nustatytas alternatyvas, kad galėtų išvengti balsavimo, tai yra gali tęsti debatus, susilaikyti nuo balsavimo, o kai balsuojama dėl įstatymo projekto pataisos, Spikeris privalo balsuoti už tai, kad būtų paliktas pradinis įstatymo variantas. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas neinicijuoja įstatymų leidimo, tačiau gali dalyvauti debatuose ir balsuoti, nors tai būna labai retai. Jis nėra nešališkas ir visiškai neutralus. Taigi Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris yra nešališki parlamentų vadovai, o Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas priešingai.

Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi įgaliojimus teisės aktų leidybos procese. Seimo Pirmininkas pasirašo ir oficialiai skelbia įstatymus, jei to per 10 d. nepadaro Respublikos Prezidentas, parašu tvirtina Seimo priimto įstatymo teksto autentiškumą ir perduoda jį Respublikos Prezidentui pasirašyti, pasirašo Seimo statutą, Seimo statuto nutarimus bei kitus Seimo priimtus aktus, pasirašo Seimo posėdžių protokolus ir Seimo valdybos sprendimus, jeigu pats pirmininkauja. Bendruomenių Rūmų Spikeris tvirtina įstatymus, tikrina Lordų Rūmų įstatymų pataisymus, pasirašo orderius, nuobaudas nariams ir kitiems asmenims už netinkamą elgesį, įsakymus dėl naujų (papildomų) rinkimų organizavimo. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi teisę atkelti įstatymų leidimą prieš juos priimant Konstitucinėje Taryboje ir juos peržiūrėti, kad įsitikintų ar įstatymai neprieštaruja tarptautiniams įsipareigojimams, atlieka įstatymų priežiūrą ir gali nesutikti su įstatymų pataisomis ar pasiūlymais, kontroliuoja įstatymų siūlymus ir kt. Taigi parlamentų vadovai turi įgaliojimus teisės aktų leidybos procese.

Seimo Pirmininkas yra antras aukščiausias pagal valstybės rangą asmuo, kadangi jis turi įgaliojimus laikinai eiti arba laikinai pavaduoti Respublikos Prezidentą. Jungtinėje Karalystėje prezidento institutas neegzistuoja. Valstybės vadovas yra Karalienė. Bendruomenių Rūmų Spikeris negali pavaduoti monarcho, nes jis niekuomet nemiršta ir sostas yra paveldimas (žr. 1.2. skyrelį). Bendruomenių Rūmų Spikeris yra atstovas santykiuose su Karaliene, tačiau tai yra istorinė jo teisė. Bendruomenių Rūmų Spikerio postas yra laikomas jo karjeros viršūne. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas yra ketvirtas pagal svarbą valstybės valdyme asmuo. Taigi Seimo Pirmininkas yra antras aukščiausias pagal valstybės rangą asmuo Lietuvoje, Bendruomenių Rūmų Spikerio postas laikomas jo karjeros viršūnė Jungtinėje Karalystėje, o Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas yra ketvirtas pagal svarbą valstybės valdyme asmuo Prancūzijoje.

Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi visiems būdingą įgaliojimą atstovauti parlamentams. Seimo Pirmininkas atstovauja Seimui. Bendruomenių Rūmų Spikeris atstovauja Bendruomenių Rūmams santykiuose su Karaliene, Lordų Rūmais ir kitais organais už Jungtinės Karalystės Parlamento ribų. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas atstovauja Nacionalinei Asamblėjai ir užtikrina jos vaidmenį pasaulyje. Taigi parlamentų vadovai atstovauja parlamentams.

Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas vadovaudami parlamentams privalo palaikyti tvarką bei prižiūrėti, kad būtų laikomasi nustatytų taisyklių. Seimo Pirmininkas rūpinasi posėdžių darbo tvarka Seime ir prižiūri, kad būtų laikomasi nustatytų Seime elgesio taisyklių. Bendruomenių Rūmų Spikeris palaiko tvarką Bendruomenių Rūmuose ir privalo užtikrinti, kad būtų laikomasi vidaus tvarkos taisyklių. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas palaiko tvarką Nacionalinėje Asamblėje ir prižiūri, kad būtų laikomasi Konstitucijos, Nacionalinės Asamblėjos reglamento ir pagrindinių potvarkių. Taigi parlamentų vadovai palaiko tvarką bei prižiūri, kad būtų laikomasi nustatytų taisyklių.

Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas vykdydami jiems priskirtus įgaliojimus leidžia potvarkius (nutarimus). Bendruomenių Rūmų Spikerio nutarimai yra itin svarbūs, kadangi jie apibrėžia parlamentines procedūras ir tvarką bei nustato precedentą. Šiais nutarimais privalės vadovautis ir kiti spikeriai ateityje.

Reikėtų išskirti Seimo Pirmininko, Bendruomenių Rūmų Spikerio ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko įgaliojimus santykiuose su teisminėmis institucijomis. Seimo Pirmininkas teikia kandidatus į Konstitucinio Teismo teisėjus. Bendruomenių Rūmų Spikeris neturi įgaliojimų nei teikti, nei skirti asmenis į teismines institucijas. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas skiria narius į Konstitucinę Tarybą. Taigi Seimo Pirmininkas ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi panašų įgaliojimą santykiuose su teisminėmis institucijomis, o Bendruomenių Rūmų Spikeris tokio įgaliojimo neturi.

Seimo Pirmininko, Bendruomenių Rūmų Spikerio ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko įgaliojimais valstybės gynybos ir saugumo užtikrinimo srityse. Seimo Pirmininkas priklauso Valstybės gynimo tarybai, kuri svarsto svarbiausius gynybos klausimus. Bendruomenių Rūmų Spikeris neturi įgaliojimų valstybės gynybos ar saugumo užtikrinimo srityse. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas yra atsakingas už Nacionalinės Asamblėjos vidaus ir išorės saugumą. Jo įtakoje yra karinės armijos pajėgos. Taigi Seimo Pirmininkas ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi panašų įgaliojimą valstybės gynybos ir saugumo užtikrinimo srityse, kuris nėra būdingas Bendruomenių Rūmų Spikeriui.

Kiekvieno parlamento vadovo įgaliojimais turi išskirtinių bruožų, kurie nėra būdingi kitiems parlamentų vadovams. Seimo Pirmininkas teikia Seimui skirti ir atleisti Seimo kontrolierių, Seimo

kontrolierių įstaigos vadovo, valstybės institucijų vadovų, jų pavaduotojų kandidatūras, gali Seimo ar Seimo valdybos posėdžiuose išsakyti savo nuomonę, teikia Seimo Pirmininko pavaduotojų kandidatūras Seimui ir kt. Bendruomenių Rūmų Spikeris atsako už mažumą – tų, kurių interesų arba nuomonių neatspindi pagrindinės partijos – interesų gynimą Bendruomenių Rūmuose, privalo rūpintis Jungtinės Karalystės Parlamento infrastruktūros priežiūra, išrenka ir prižiūri darbuotojus įvairioms savo atliekamoms procedūrinėms, administracinėms bei ceremonijų funkcijoms ir kt. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas privalo konsultuoti Respublikos Prezidentą, patarti Ministrui Pirmininkui, skiria asmenis į Aukščiausiąją magistratūros tarybą ir į kitas atitinkamas pareigas skirtingose tarnybose, turi teisę sukviesti Konstitucinę Tarybą ir kitas organizacijas, gauti svarbius pranešimus apie Nacionalinės Asamblėjos narių mandatai bei statusą ir kt. Taigi visų šių parlamentų vadovų įgaliojimai turi išskirtinių bruožų.

Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi pavaduotojus, kurių pagrindinis vaidmuo yra pavaduoti parlamentų vadovus. Seimo Pirmininkas turi šešis pavaduotojus, Bendruomenių Rūmų Spikeris tris pavaduotojus, o Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas šešis pavaduotojus. Taigi Seimo Pirmininko ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko pavaduotojų skaičius yra toks pat, o mažiausiai pavaduotojų turi Bendruomenių Rūmų Spikeris. Seimo Pirmininką pavaduojantis narys turi teisę pasirašyti posėdžių protokolus, Seimo valdybos sprendimus, kai vadovauja posėdžiams. Bendruomenių Rūmų Spikerio pavaduotojas pirmininkaudamas gali leisti nutarimus ir jie turės tokią pat galią, kaip ir Spikerio nutarimai. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko pavaduotojas vadovaudamas įstatymų leidimo plenariniams posėdžiams gali atlikti tokias pačias funkcijas, kaip ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas. Taigi parlamentų vadovų pavaduotojai vykdo jiems priskirtas atlikti funkcijas.

3.1.3. Parlamento vadovo veiklos garantijos

Seimo Pirmininkui, Bendruomenių Rūmų Spikeriui, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui yra suteikti išskirtiniai įgaliojimai. Nekliudomai realizuoti jiems suteiktus įgaliojimus teisės aktuose yra numatytos veiklos garantijos. Pirmiausia veiklos garantijos yra numatytos Seimo, Bendruomenių Rūmų, Nacionalinės Asamblėjos nariams, kurios yra taikomos ir Seimo Pirmininkui, Bendruomenių Rūmų Spikeriui bei Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui. Parlamentų narių **veiklos garantijos** – tai parlamentų narių įgaliojimams realizuoti būtinos socialinės – politinės sąlygos ir specialiosios politinės priemonės²¹³.

²¹³Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002, p. 75.

Visas parlamentų narių veiklos garantijas, kuriomis gali naudotis ir parlamentų vadovai reikėtų išskirti į **dvi grupes:**

1. piniginio atlygio garantija²¹⁴;
2. neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemniteto) garantijos²¹⁵.

Piniginio atlygio garantija²¹⁶.

Seimo Pirmininko piniginio atlygio garantija Lietuvoje. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau Konstitucijos) 60 straipsnio trečioje dalyje yra nustatyta, kad „Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto. Seimo narys negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už kūrybinę veiklą“.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2009 m. sausio 15 d. sprendime konstatavo, kad Seimo nario atlyginimo už darbą ir Seimo nario parlamentinės veiklos išlaidų atlyginimo sampratos negali būti tapatinamos. Kiekviena jų turi savarankišką turinį, todėl jos nėra sinonimai ir nėra viena iš jų neapima kitos. Vadinasi, Seimo nario atlyginimo už darbą samprata negali apimti išlaidų, susijusių su Seimo nario parlamentine veikla, atlyginimo sampratos. Seimo nario išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto. Šios lėšos gali būti naudojamos tik tuo tikslu, kuris nurodytas Konstitucijoje, t. y. Seimo nario parlamentinei veiklai. Įstatymų leidėjas turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad kiekvienu atveju būtų galima patikrinti, ar šios lėšos naudojamos pagal paskirtį²¹⁷.

Lietuvos Respublikos Seimo statutas (toliau Seimo statutas) įtvirtina, kad Seimo nario atlyginimo dydį nustato Seimas (Seimo statuto 15 str. 2 d.). Seimo Pirmininkui yra mokamas didesnis atlyginimas nei kitiems Seimo nariams. Nuo 2009 m. gegužės 1 d. yra nustatyta 10.785 litų mėnesinė alga. Taip pat yra mokamas priedas prie pareiginės algos už išstarnautus Lietuvos valstybei metus²¹⁸. Seimo Pirmininkui ar jo pavaduotojams pagal atliekamas pareigas priklauso tarnybinis automobilis su vairuotoju (Seimo statuto 15⁽²⁾ str.). Seimo Pirmininkui reprezentacinėms išlaidoms apmokėti kiekvieną mėnesį yra skiriama 1 VMDU (vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio) dydžio suma. Jeigu Seimo nario išlaidos telefoniniams pokalbiams viršija nustatytą dydį, tai jis jas privalo sumokėti pats. Ši sąlyga yra netaikoma Seimo Pirmininkui (Seimo statuto 15³ str.). Taip pat Seimo nariui gali būti suteikiama gyvenamoji patalpa Seimo

²¹⁴Šileikis E. Konstitucinė teisė / Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004, p. 112.

²¹⁵Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2008, p. 92.

²¹⁶Šileikis E. Konstitucinė teisė / Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004, p. 112.

²¹⁷Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. sausio 15 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymo 13 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ ir 2006 m. kovo 28 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ nuostatų išaiškinimo“ / Valstybės žinios. 2009, Nr. 6 – 170.

²¹⁸Pažyma apie Seimo narių pareiginių koeficientų ir algų dydžių pasikeitimą nuo 2009 – 05 – 01. <http://www3.lrs.lt/docs2/HINVBQRH.PDF> [žiūrėta 2010 11 07]

viešbutyje (Seimo statuto 15⁽⁴⁾ str.). Taigi Seimo Pirmininko garantijos bendraja prasme, kurias įtvirtina Konstitucijos 60 straipsnio nuostatos, yra tokios pačios, kaip ir Seimo nariams. Tačiau Seimo statutui konkretizuojant visa tai, pasireiškia Seimo Pirmininko garantijų pranašumas prieš kitus Seimo narius (pavyzdžiui didesnės mėnesinės algos gavimas).

Seimo nario pareigos yra glaudžiai susijusios su kūrybine veikla – sukūrimu ko nors naujo, originalaus. Kūrybinė veikla ne tik toleruotina, bet ir skatintina, o kūrybinės veiklos rezultatas, išreikštas kokia nors objektyvia forma, turi būti atlygintas. Kita vertus, už kūrybinę veiklą gaunamas atlyginimas (honoraras) neturėtų skirtis nuo įprasto tai veiklos sričiai, nes priešingu atveju visuomenei galėtų kilti abejonių dėl atlyginimo pagrįstumo. Seimo narys taip pat neturėtų gauti atlyginimo už tokią kūrybinę veiklą, kuri neatsiejama nuo jo tiesioginių pareigų²¹⁹. Seimo statuto 15 straipsnio ketvirta dalis nustato, kad „Seimo narys negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už kūrybinę veiklą. Seimo nario atlyginimu už kūrybinę veiklą laikomas autorinis honoraras už meno kūrinius bei jų atlikimą, už publikacijas bei knygas, už medžiagą radijo ir televizijos laidoms, jeigu Seimo narys nėra susijęs su įstaiga, įmone ar organizacija, atlyginančia už kūrybinę veiklą, darbo, tarnybos ar panašiais santykiais, dėl kurių gali kilti viešųjų ir privačių interesų konfliktas“. Taigi visa tai yra taikoma ir Seimo Pirmininkui.

Bendruomenių Rūmų Spikerio piniginio atlygio garantija Jungtinėje Karalystėje. Jungtinės Karalystės Parlamento narių atlyginimas, išlaidos, kurios yra susijusios su parlamentine veikla, pensijos yra mokamos iš valstybės biudžeto.

Jungtinės Karalystės Parlamento narių vaidmuo yra unikalus ir jį nėra lengva palyginti su kitomis valstybinio ar privataus sektoriaus profesijomis. Dabartinis metinis Jungtinės Karalystės Parlamento narių atlyginimas yra 65 738 svarai per metus. Bendruomenių Rūmų nariai, kurie užima specialias pareigas, gauna didesnę atlyginimą, pavyzdžiui: Bendruomenių Rūmų Spikeris. Bendruomenių Rūmų Spikeris ir jo pavaduotojai turi teisę gauti atlyginimą kartu su Bendruomenių Rūmų nario atlyginimu. Spikeris nuo 2010 m. papildomai gauna 68 827 svarų atlyginimą, kuris yra toks pat, kaip Vyriausybės ministrų kabineto narių²²⁰. Taigi Bendruomenių Rūmų Spikeris turi teisę gauti papildomą atlyginimą prie Jungtinės Karalystės Parlamento nario atlyginimo. Bendruomenių Rūmų Spikerio bendras atlyginimas nuo 2010 m. (įskaitant parlamentaro 65 738 svarų atlyginimą) yra 145 492 svarai per metus²²¹.

Jungtinės Karalystės Parlamento nariams yra suteikiamos nuolaidos biuro nuomos ir darbuotojų samdymo išlaidoms, kadangi dauguma narių turi gyventi Londone, taip pat savo rinkimų apygardoje bei

²¹⁹Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / Redaktorius: K. Jovaišas (atsakingasis). – Vilnius: Teisės institutas, d. 2, 2002, p. 27.

²²⁰House of Commons Information Office. Members' pay, pensions and allowances. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/M05.pdf> [žiūrėta 2010 10 24]

²²¹House of Commons Information Office. Ministerial Salaries. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m06.pdf> [žiūrėta 2010 10 24]

važinėti iš Jungtinės Karalystės Parlamento į rinkimų apygardas. Bendruomenių Rūmų Spikeris, kaip ir kiti Bendruomenių Rūmų nariai, priklauso Jungtinės Karalystės Parlamento pensijų fondui. Parlamento pensijų fondas sudaro specialią schemą, kuri yra paremta paskutiniu darbu užmokesčiu su pasirenkama kaupiamąja norma, kuri nustato Bendruomenių Rūmų narių pensijas²²².

Nuo 2010 m. Jungtinės Karalystės Parlamento darbo pradžios, klausimus, kurie yra susiję su parlamentaru atlyginimu, pensijomis ir išlaidomis svarsto Nepriklausoma Parlamento standartų įstaiga - IPSA (angl. *Parliamentary Standards Authority* (IPSA)). Nepriklausoma Parlamento standartų įstaiga – tai naujas organas, kuris buvo įkurtas 2009 m. remiantis priimtu Jungtinės Karalystės Parlamento standartų aktu. Siekiant atgauti visuomenės pasitikėjimą, nepriklausomai nuo Vyriausybės ir Jungtinės Karalystės Parlamento, IPSA buvo paprašyta parengti naują Jungtinės Karalystės Parlamento narių išlaidų schemą. Schema turėjo būti paremta aiškiais teisingumo, atskaitomybės, atvirumo ir skaidrumo principais. Ji buvo įgyvendinta po visuotinių rinkimų, tai yra 2010 m. Jungtinės Karalystės Parlamento kadencijos pradžioje. Naujoji schema apibrėžia Jungtinės Karalystės Parlamento narių apgyvendinimo išlaidas, rinkimų apygardos biurų nuomos išlaidas, bendras administracines išlaidas, personalo išlaidas, kelionės išlaidas, išeitines kompensacijas ir persikėlimo dotaciją, įvairias išlaidas, trumpalaikes paskolas²²³. Naujoji schema kardinaliai skiriasi nuo visų buvusių schemų. Joje nustatytos naujos taisyklės, kurios yra pagrįstos išlaidų atlyginimu, o ne priemokų išmokėjimu. Pavyzdžiui: Jungtinės Karalystės Parlamento nariai, kuriems yra apmokamos apgyvendinimo išlaidos, gali reikalauti apmokėjimo už kelionę tarp bet kurio rinkimų apygardos taško (arba namų ar biuro, esančio 20 mylių atstumu nuo jų apygardos) ir Vestminsterio arba namų Londone; kai daugiau nei vienas parlamentaras važiuoja tuo pačiu automobiliu yra nustatyta, kad prašymą padengti kiekvienos kelionės išlaidas gali pateikti tik vienas parlamentaras²²⁴.

Taigi Bendruomenių Rūmų Spikeriui yra mokamas didesnis atlyginimas nei kitiems Bendruomenių Rūmų nariams ir visa tai nulemia jo didesnės pensijos gavimą ateityje. Bendruomenių Rūmų Spikeriui, kaip ir Bendruomenių Rūmų nariams, yra apmokamos parlamentinės išlaidos, kurias nustato Nepriklausoma Parlamento standartų įstaiga. Vienu atveju Bendruomenių Rūmų Spikerio garantijos skiriasi, o kitu yra panašios su Bendruomenių Rūmų narių garantijomis.

Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko piniginio atlygio garantija Prancūzijoje. Nacionalinės Asamblėjos nario atlyginimas, išlaidos, kurios yra susijusios su parlamentine veikla, yra mokamos iš valstybės biudžeto. Taip pat Nacionalinės Asamblėjos narys turi privalomąjį sveikatos draudimą bei jam yra taikoma

²²²House of Commons Information Office. Members' pay, pensions and allowances. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/M05.pdf> [žiūrėta 2010 10 24]

²²³Ten pat.

²²⁴Welcome to IPSA. <http://www.parliamentarystandards.org.uk/index.html> [žiūrėta 2010 10 24]

pensijų kaupimo sistema. Visos šios išvardytos garantijos yra taikomos ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui.

Nacionalinės Asamblėjos nario atlyginimą sudaro trys elementai: bazinė parlamentinė išmoka, rezidencinės išmokos ir išmokos už atitinkamų pareigų vykdymą. Taigi atskaičius visus mokesčius Nacionalinės Asamblėjos nario mėnesinė alga yra 5287 eurai. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko alga yra didesnė nei Nacionalinės Asamblėjos nario, kadangi jam yra suteikti ypatingi įgaliojimai²²⁵.

Tam, kad Nacionalinės Asamblėjos nariai vykdytų savo įgaliojimus pagal savo poreikius, buvo sukurtos individualios priemonės:

1. Mandato išlaidos ir sekretoriatas: a) Nacionalinės Asamblėjos nariai gauna reprezentacinėms išlaidoms išmoką, b) taip pat turi teisę disponuoti kreditu, kuris yra skirtas sekretorių atlyginimams.

2. Kelionių išlaidos: a) kelionėms geležinkeliais visoje nacionalinėje teritorijoje, b) kelionėms Paryžiuje ir jo regione, c) kelionėms lėktuvu.

3. Bendravimo ir kanceliarinių priemonių išlaidos: a) informatikos priemonės, b) telefonas ir kopijavimo aparatas, c) kurjeris ir kt.

4. Maitinimo išlaidos: a) yra skirti du restoranai: vienas - nariams, kitas – svečiams. Išlaidas moka pats deputatas.

5. Kitos išmokos: a) šeimos pašalpos, b) išmoka grįžus į darbą²²⁶.

Nacionalinės Asamblėjos nariai turi teisę į privalomąjį socialinį draudimą, kurį skiria Nacionalinės Asamblėjos fondas. Taip pat yra sukurtas deputatų pensijų kaupimo fondas. Pensijos yra apskaičiuojamos pagal kasmetinių įmokų skaičių atsižvelgiant į tai, kad deputatai per pirmuosius penkiolika mandato metų sumoka dvigubas įmokas²²⁷. Taigi Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui yra suteikiamos tos pačios garantijos, kaip ir Nacionalinės Asamblėjos nariams. Atsižvelgiant į tai, kad Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi išskirtinius įgaliojimus nei kiti nariai, jam yra mokamas didesnis atlyginimas ir suteikiamos geresnės garantijos.

Seimo Pirmininkui, Bendruomenių Rūmų Spikeriui, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui yra numatytos piniginio atlygio garantijos, tai yra jiems mokamas atlyginimas, kompensuojamos išlaidos susijusios su parlamentine veikla. Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi pranašumą prieš parlamentų narius (pavyzdžiui gaudami didesnę atlyginimą). Seimo Pirmininko, Bendruomenių Rūmų Spikerio, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko atlyginimai skiriasi, nes juos nustato kiekvienos valstybės nacionaliniai teisės aktai. Taigi Seimo Pirmininkas, Bendruomenių

²²⁵La situation matérielle du député. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_17.asp [žiūrėta 2010 10 30]

²²⁶Ten pat.

²²⁷Ten pat.

Rūmų Spikeris, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi piniginio atlygio garantijas, kurios jiems yra suteiktos, kad galėtų realizuoti savo įgaliojimus.

Neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemniteto) garantijos²²⁸. **Imunitetas** [lot. *immunitetas* (kilm. *immunitatis*) – laisvumas nuo prievolių] – kai kurių bendrųjų įstatymų netaikymas ypatingą padėtį valstybėje užimantiems asmenims²²⁹. **Indemnitetas** [vok. *Indemnität* < lot. *indemnis* – nenuskriaustas] – tai parlamentaro atleidimas nuo atsakomybės už veiksmus, kuriuos padarė neturėdamas sutikimo²³⁰.

Seimo Pirmininko neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemniteto) garantijos Lietuvoje. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau Konstitucijos) 62 straipsnis numato parlamentines privilegijas: imunitetą (neliečiamumą) ir indemnitetą (nepersekiojamumą)²³¹. Konstitucijos 62 straipsnis nustato:

„Seimo nario asmuo neliečiamas.

Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė.

Seimo narys už balsavimus ar kalbas Seime negali būti persekiojamas. Tačiau už asmens įžeidimą ar šmeižtą jis gali būti traukiamas atsakomybėn bendraja tvarka“.

Seimo nario asmens neliečiamybės konstitucinio instituto paskirtis – užtikrinti, kad Seimo narys nekliudomai, be jokio išorinio spaudimo ar poveikio galėtų naudoti pagal paskirtį savo mandatą. Neliečiamybės režimas reiškia Seimo nario imunitetą administracinei ir baudžiamajai jurisdikcijai²³². Momentas, nuo kurio įgyjamas Seimo nario imunitetas, nesutampa su Seimo nario įgaliojimų atsiradimo pradžia ir visų Tautos atstovų teisių įgijimu. Pagal Seimo rinkimų įstatymą tokį pat imunitetą kaip ir Seimo narys turi kandidatas į Seimo narius. Rinkimų į Seimą agitacijos kampanijos metu, taip pat jeigu kandidatas išrinktas Seimo nariu, iki naujai išrinkto Seimo pirmojo posėdžio jo asmuo neliečiamas. Jeigu Seimo nario įgaliojimai Konstitucijos ir Seimo rinkimų įstatymo pagrindais ir tvarka nutrūksta, jam asmens neliečiamybės režimas netaikomas²³³.

Seimo statuto 22 straipsnyje trečioje dalyje yra įtvirtinta, kad „Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė,

²²⁸ Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2008, p. 92.

²²⁹ Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, p. 210.

²³⁰ Ten pat, p. 211.

²³¹ Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2008, p. 92.

²³² Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / Redaktorius: K. Jovaišas (atsakingasis). – Vilnius: Teisės institutas, d. 2, 2002, p. 41.

²³³ Ten pat.

išskyrus atvejus, kai jis užtinkamas bedarantis nusikaltimą (in flagranti). Šiais atvejais generalinis prokuroras apie tai nedelsdamas praneša Seimui“.

Jeigu generalinis prokuroras nustato, kad Seimo narys yra įtariamas padaręs nusikaltimą, jis apie tai nedelsiant praneša Seimui ir pateikia atitinkamą medžiagą. Seimo posėdyje išklausomas generalinio prokuroro pranešimas apie Seimo nario padarytą nusikaltimą ir padaroma pertrauka. Po šios pertraukos Seimas priima vieną iš dviejų sprendimų:

- 1) sudaryti tyrimo komisiją dėl sutikimo Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn;
- 2) pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus. Šis sprendimas svarstomas ir priimamas tik tuo atveju, jeigu tai siūlo ne mažiau kaip ¼ Seimo narių (Seimo statuto 228 str., 230 str. 1 d.)²³⁴.

Konstitucijos 62 straipsnio trečiosios dalies nuostata draudžianti Seimo narį persekioti už balsavimus ar kalbas Seime, negali būti suabsoliutinta. Seimo narys jam suteiktą mandatą turi naudoti pagal paskirtį, vadovautis Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine (Konstitucijos 59 str. 4 d.). Jeigu yra pažeidžiama Seimo statuto 18 straipsnio pirma dalis, tai tokiu atveju veiksmai turi būti deramai įvertinti ir Seimo nariui pritaikytos įstatymo numatytos poveikio priemonės²³⁵. Už asmens įžeidimą ar šmeižtą Seimo narys atsako bendrąja tvarka. *Įžeidimas* – tai neparlamentinė leksika ar nepadaria forma išreikštas žmogaus orumo ir garbės menkinimas, kuris daro žalą asmens prestižui, žemina kitų ir savo paties akyse. *Šmeižimas* – tai skleidimas apie kitą žmogų tikrovės neatitinkančios informacijos, galinčios paniekinti ar pažeminti tą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo²³⁶.

Seimo Pirmininkas yra Seimo narys, nors ir turi išskirtinius įgaliojimus, todėl jam yra taikomos tos pačios asmens neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemniteto) garantijos, kaip ir Seimo nariams.

Bendruomenių Rūmų Spikerio neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemniteto) garantijos Jungtinėje Karalystėje. Bendruomenių Rūmų ir Lordų Rūmų nariams yra suteikiamos parlamentinės privilegijos, kurios suteikia nariams imunitetą ir indemnitetą bei leidžia jiems atlikti savo teises ir pareigas nepriklausomai nuo išorės veiksnių. Jungtinės Karalystės Parlamento nariams yra suteikiamos šios privilegijos: žodžio laisvė, teisinė neliečiamybė (civilinėse bylose), galimybė turėti suverenumą. Visai Jungtinės Karalystės Parlamento narių veiklai turi būti suteiktos palankiausios sąlygos

²³⁴Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / Redaktorius: K. Jovaišas (atsakingasis). – Vilnius: Teisės institutas, d. 2, 2002, p. 44.

²³⁵Ten pat, p. 45 – 46.

²³⁶Ten pat, p. 46 – 47.

įgyvendinti savo funkcijas. Bendruomenių Rūmų ir Lordų Rūmų nariai turi imunitetą nuo teisinių veiksmų dėl šmeižto, tačiau privalo laikytis parlamentinės kalbos principų²³⁷.

Jungtinės Karalystės Parlamento nariams yra taikoma pasisakymo (žodžio) laisvė. Ši privilegija yra išlikusi ir nekeičiama nuo Jungtinės Karalystės Parlamento triumfo prieš Stiuarto despotizmą XVII amžiuje. Privilegijos žodžio laivė prasmė yra labai išsiplėtusi nuo XVII amžiaus iki šių laikų. Taip pat Jungtinės Karalystės Parlamento nariai turi teisinę neliečiamybę (civilinėse bylose). Parlamento nariai negali būti suimami ar areštuojami sesijos laikotarpiu ir 40 dienų prieš bei po sesijos²³⁸.

Bendruomenių Rūmų Spikeris yra Bendruomenių Rūmų narys, nors ir turi išskirtinius įgaliojimus, todėl jam yra taikomos tos pačios asmens neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemnitetu) garantijos, kaip ir Bendruomenių Rūmų nariams.

Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemnitetu) garantijos Prancūzijoje. V Prancūzijos Respublikos Konstitucijos (toliau Konstitucijos) 26 straipsnis nustato Prancūzijos Parlamento nariams neliečiamumą (imunitetą) ir nepersekiojamumą (indemnitetą). Konstitucijos 26 straipsnis nustato:

„Joks parlamento narys negali būti persekiojamas, ieškomas, areštuotas, sulaikytas ar teisiamas dėl pareikštos nuomonės ar balsavimo jam vykdant savo įgaliojimus.

Negalima areštuoti jokio parlamento nario ar kitaip suvaržyti jo laisvę vykdant baudžiamąjį ar policijos persekiojimą be rūmų, kuriems jis priklauso, biuro sutikimo. Šio sutikimo nereikia tokiu atveju, kai jis sulaikomas darantis nusizengimą ar nusikaltimą, ar paskelbus galutinį nuosprendį.

Parlamento nario sulaikymas, prevencinės ar laisvę ribojančios priemonės ar jo persekiojimas yra sustabdomi sesijos laikotarpiui, jeigu to reikalauja rūmai, kuriems jis priklauso.

Suinteresuotieji rūmai pagal teisę, gali susirinkti į papildomus posėdžius, jei to prireiktų norint taikyti anksčiau išdėstytą pastraipą“.

Parlamentinė neliečiamybė yra vadinama priemonių visuma, kuri užtikrina parlamentarams išimtinę tvarką jų santykiuose su teisingumu tam, kad būtų apsaugota jų nepriklausomybė. Noras suderinti būtinąją parlamentaro mandato vykdymo apsaugą ir piliečių lygybės principą lėmė tai, kad reikėjo išskirti dvi neliečiamybės kategorijas: neatsakingumą ir neliečiamybę²³⁹. **Neatsakingumas:** 1) neatsakingumas, kaip absoliuti neliečiamybė, atleidžia parlamentarų nuo persekiojimo dėl veiksmų, kurie yra susiję su jų mandato vykdymu. Jis yra įtvirtintas Konstitucijos 26 straipsnio pirmoje dalyje; 2) neatsakingumas apima visus parlamentarų pareigų veiksmus, tai yra pranešimus, nuomonių išsakymus ir kt.; 3) neatsakingumas

²³⁷Parliament home page. Site information, Glossary, Parliamentary privilege. <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/parliamentary-privilege/> [žiūrėta 2010 10 24]

²³⁸Yardly D.C.M. Introduction to British Constitutional Law / 7th ed. – London: Butterworths, 1990, p. 28.

²³⁹Le statut du député. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_16.asp [žiūrėta 2010 10 30]

apsaugo parlamentarų nuo juridinių, baudžiamųjų ar civilinių veiksmų, motyvuotų veiksmais, kurie yra įvykdyti parlamentinio mandato ribose. Jeigu parlamentaras atlieka veiksmus ne parlamentinio mandato ribose (pvz.: šmeižtas ar įžeidimas) jis gali būti patrauktas atsakomybėn; 4) dėl pasisakymų viešuose posėdžiuose parlamentarai turi laikytis Nacionalinės Asamblėjos reglamento nustatytos tvarkos; 5) savo taikymo srityse neatsakingumas turi neapibrėžtumo požymių, kadangi jokia procedūra neleidžia jo pašalinti. Jis yra taikomas visą kadencijos laikotarpį, įskaitant ir laiką tarp sesijų. Jis yra nuolatinis ir prieštarauja motyvuotiems persekiojimams dėl veiksmų, kurie yra įvykdyti mandato metu, net ir mandatui pasibaigus²⁴⁰. **Neliečiamybė:** 1) neliečiamybe siekiama išvengti, kad parlamentinio mandato vykdymo metu nebūtų kliudoma, kai kuriais baudžiamaisiais veiksmais, dėl parlamentarų veiksmų, kurie buvo įvykdyti kaip paprastų piliečių. Ji reglamentuoja sąlygas, kurioms esant taikoma baudžiamoji atsakomybė dėl veiksmų, kurie yra nepriskiriami jų pareigoms; 2) jei po 1995 m. rugpjūčio 4 d. reformos neliečiamybės tvarka nebeapsaugo parlamentaro nuo procesinių veiksmų (apklausos), tai priešingai parlamentaras negali būti arešto arba bet kokios kitos laisvės suvaržymo ar atėmimo objektu be Nacionalinės Asamblėjos Biuro leidimo, išskyrus, kai asmuo yra sulaikomas nusikaltimo vietoje ar yra paskelbtas galutinis nuosprendis; 3) neliečiamybė yra išskirtinai susijusi su parlamentarų asmenybe. Ji funkcionuoja tik tada, kai pasireiškia nusikalstamais veiksmais; 4) priešingai nei neatsakingumas, kuris nėra ribojamas laiko, neliečiamybė tęsiasi tiek, kiek parlamentaro mandatas²⁴¹.

Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas yra Nacionalinės Asamblėjos narys, nors ir turi išskirtinius įgaliojimus, todėl jam yra taikomos tos pačios asmens neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemniteto) garantijos, kaip ir Nacionalinės Asamblėjos nariams.

Seimo Pirmininkui, Bendruomenių Rūmų Spikeriui ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui yra būdingos tos pačios neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemniteto) garantijos, kaip ir jų parlamentų nariams. Šios garantijos suteikia Seimo Pirmininkui, Bendruomenių Rūmų Spikeriui ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui nekliudomai vykdyti įgaliojimus.

3.2. Parlamento vadovo, kaip aukštųjų parlamento rūmų vadovo, konstitucinis statusas

Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų Spikeris ir Prancūzijos Senato Pirmininkas vadovauja aukštiesiems parlamento rūmams. Kiekvienas parlamento vadovas savo valstybės parlamente turi ypatingą

²⁴⁰Le statut du député. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_16.asp [žiūrėta 2010 10 30]

²⁴¹Ten pat.

konstitucinį statusą, kuris pasireiškia panašumais ir skirtumais su kitais valstybių parlamentų vadovais. Visa tai bus nagrinėjama 3.2.1., 3.2.2., 3.2.3 skyreliuose.

3.2.1. Parlamento vadovo, kaip parlamento nario, teisės ir pareigos

Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų Lordas Spikeris ir Prancūzijos Senato Pirmininkas yra renkamas iš parlamentų aukštųjų rūmų narių. Taigi norint būti išrinktam parlamento vadovu visų pirma reikia būti parlamento nariu.

Reikalavimai kandidatams į parlamentų narius. Reikalavimus kandidatams į parlamentų narius nustato Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos teisės aktai.

Reikalavimai kandidatams į Lordų Rūmų narius Jungtinėje Karalystėje. Lordų Rūmų nariais gali būti renkami Didžiosios Britanijos, Britų Tautų sandraugos arba Airijos Respublikos piliečiai, kurie yra ne jaunesni kaip 21 metų. Lordų Rūmų nariais negali būti renkami: 1. asmenys, kurie yra teisti už valstybės išdavimą; 2. asmenys, kuriems nėra baigtos jų bankroto procedūros, arba (Škotijoje) tie asmenys, kurių turtas yra areštuotas ir apribotas juo naudojimasis; 3. asmenys, kurie teismo yra pripažinti neveiksniais²⁴².

Reikalavimai kandidatams į Senato narius Prancūzijoje. 2003 m. liepos 30 d. priimtas organinis įstatymas (žr 1.2. poskyrį) sumažino senatorių renkamumo amžių. Iki 2003 m. kandidatui į Senato narius turėjo būti mažiausiai 35 metai, o po 2003 m. reformos amžiaus cenzas buvo sumažintas iki 30 metų²⁴³. Senato nariais gali būti renkami Prancūzijos Respublikos piliečiai, kurie yra ne jaunesni kaip 30 metų. Senato nariais negali būti renkami: 1. asmenys, kurie yra teismo pripažinti neveiksniais ir jiems yra paskirta globa; 2. asmenys, kuriems teismas yra paskiręs nuosprendį baudžiamosiose bylose; 3. asmenys, kurie pažeidė rinkimų įstatymus; 4. asmenys, kurie nepateikė prieš rinkimus turto deklaracijos²⁴⁴.

Taigi Lordas Spikeris ir Senato Pirmininkas yra renkami iš parlamentų narių, todėl prieš tai išvardyti reikalavimai kandidatams į Lordų Rūmų ir Senato narius yra taikomi ir jų vadovams.

Reikalavimai į Lordų Rūmų ir Senato narius turi panašumų ir skirtumų. Norint būti kandidatu į Lordų Rūmų ir Senato narius reikia būti tos valstybės piliečiu, tačiau valstybių teisės aktai nustato skirtingą amžiaus cenzą. Kandidatai į Lordų Rūmų narius turi būti ne jaunesni nei 21 metų, o kandidatai į Senato narius turi būti ne jaunesni nei 30 metų asmenys. Taigi kandidatų į Senato narius amžiaus cenzas yra didesnis negu kandidatų į Lordų Rūmų narius. Taip pat valstybių teisės aktai nustato kokius asmenys

²⁴²Today's world in one volume: Whitaker's Almanack 2009 / Edited by Inna Ward. – London: A & C Black, 2008, p. 127.

²⁴³Mode d'élection des sénateurs. <http://www.senat.fr/role/senate.html> [žiūrėta 2010 10 27]

²⁴⁴France Sénat. Système électoral. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_B.htm [žiūrėta 2010 10 27]

negali būti renkami parlamentu nariais, tai yra tie asmenys, kurie teismo yra pripažinti neveiksniais arba jei jiems teismas yra paskiręs nuosprendį dėl tam tikrų nusikalstamų veikų.

Parlamentu nariu igaliojimu pradžia. Nuo igaliojimu suteikimo pradziu momento parlamentu nariai igyja visas teises ir pareigas.

Lordu Rumu nariu igaliojimu pradžia Jungtineje Karalysteje. Kaip numato istatymas, prieš posedziaudami Jungtines Karalystes Parlamente, pasibaigus visuotiniams rinkimams, papildomiems rinkimams arba po monarcho mirties, Bendruomeniu ir Lordu Rumu nariai duoda istikimybės priesaiką. Bet kuris Bendruomeniu arba Lordu Rumu narys, kuris nesutinka priimti priesaikos, vietoje jos gali pateikti iskilmingą pareiskimą. Iki priesaikos arba pareiskimo davimo Lordu Rumu nariai negali gauti atlyginimo, posedziauti, pasisakyti diskusijose ar balsuoti. Po visuotiniu rinkimu Lordu Rumuose naujai isrinkta Jungtines Karalystes Parlamentą atidaro Karaliskoji Komisija. Atidaryme dalyvauja abiejų, tai yra Bendruomeniu ir Lordu Rumu nariai. Po ceremonijos Bendruomeniu Rūmai imasi rinkti Bendruomeniu Rumu Spikeri, o Lordu Rūmai pradeda priesaikos priemima²⁴⁵. Prisaikdinimo procedūra priesaikos priemimui Lordu Rumuose yra panaši, kaip ir Bendruomeniu Rumuose. Iš karto po to, kai Karaliskoji Komisija atidaro Parlamentą, Lordu Rumu nariai pristato savo šaukiamuosius raštus Lordu Rumu Sekretariatui ir priima priesaiką arba pasirašo pasižadėjimą. Viena iš prisaikdinimo procedūros dalių yra ta, kad naujosios 2010 m. Jungtines Karalystes Parlamento kadencijos nariai taip pat turi pasirašyti isipareigojimą laikyti Lordu Elgesio kodekso. Tokiu būdu yra igyvendinamas naujas Elgesio kodeksas, kuri Lordu Rūmai patvirtino 2009 m. lapkričio 30 d²⁴⁶. Pasibaigus pradinei prisaikdinimo procedūrai dauguma Bendruomeniu ir Lordu Rumu nariu gali posedziauti ir balsuoti Bendruomeniu ir Lordu Rumuose. Visi likę nariai gali prisiekti vēlesniu posedziu metu. Prisaikdinus daugumą nariu Bendruomeniu ir Lordu Rūmai yra pasirengę isklausti Karalienės kalbą oficialaus Jungtines Karalystes Parlamento sesijos atidarymo progā²⁴⁷.

Senato nariu igaliojimu pradžia Prancūzijoje. Senato nariu igaliojimu pradžia yra laikoma po ju paskyrimo į Senatą, kuris vyksta po nauju Senato netiesioginiu visuotiniu rinkimu, tai yra kas šešerius metus. Paskelbus nauju rinkimu rezultatus senų Senato nariu igaliojimai yra sustabdomi ir kita dieną po naujai isrinkto Senato prasideda naujai isrinktu nariu igaliojimu pradžia²⁴⁸. Po dalinio Senato atnaujinimo,

²⁴⁵About Parliament. How Parliament works, Elections and voting, Swearing in and the parliamentary oath. <http://www.parliament.uk/about/how/elections-and-voting/swearingin/> [žiūrėta 2010 10 21]

²⁴⁶Ten pat.

²⁴⁷Ten pat.

²⁴⁸France Sénat. Mandat Parlementaire. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_D.htm [žiūrėta 2010 11 01]

kuris vyksta kas trejus metus, naujai išrinktiems senatoriams įgaliojimai yra suteikiami iš karto po rinkimų rezultatų paskelbimo²⁴⁹.

Lordų Rūmų nariams įgaliojimai yra suteikiami tik nuo to momento, kai jie prisiekia. Prisiekus Lordų Rūmų nariams ir turint visus įgaliojimus Lordų Rūmų nariai renka Lordą Spikerį, o Bendruomenių Rūmai pirmiausia išrenka Bendruomenių Rūmų Spikerį, kuris pirmasis turi prisiekti ir tik tada priesaiką priima visi likusieji nariai. Senate priesaikos davimo procedūros nėra. Senatoriams įgaliojimai yra suteikiami kitą dieną po netiesioginių visuotinių Senato rinkimų, o po dalinio Senato atnaujinimo įgaliojimai nariams yra suteikiami iš karto. Visa tai lemia ir Senato Pirmininko įgaliojimų pradžia.

Parlamentų vadovų ir jų pavaduotojų rinkimo tvarka. Svarbi yra Lordo Spikerio ir Senato Pirmininko bei jų pavaduotojų rinkimų tvarka.

Lordo Spikerio ir jo pavaduotojų rinkimų tvarka Jungtinėje Karalystėje. 2003 m. birželio 12 d. Ministro Pirmininko kanceliarija paskelbė pakeitimus, kuriuose buvo numatytas Lordo Kanclerio juridinių funkcijų nutraukimas ir jo, kaip Lordų Rūmų Spikerio pareigų panaikinimas, Teisingumo ministerijos įkūrimas ir nauji teisėjų paskyrimai. 2003 ir 2005 m. Lordų Rūmai paskyrė specialų komitetą Lordų Rūmų Spikerio pareigoms nustatyti. Komiteto rekomendacijos tapo pagrindu Lordo Spikerio pareigoms sukurti²⁵⁰.

Lordą Spikerį renka Lordų Rūmų nariai ne daugiau nei dviems penkerių metų kadencijoms. Šiuo metu Lordo Spikerio pareigas eina Baroness Hayman, kuri buvo išrinkta pirmuoju Lordu Spikeriu 2006 m. liepos 4 d. Ši pozicija buvo sukurta priėmus 2005 m. Konstitucinės reformos aktą, kuriuo buvo reformuotas Lordo Kanclerio, iki tol pirmininkavusio Lordų Rūmų posėdžiams, vaidmuo²⁵¹. Lordas Kancleris yra kabineto ministras ir šiuo metu Bendruomenių Rūmų narys. Neseniai įvykdytos reformos, įskaitant Teisingumo ministerijos įkūrimą ir Lordų Rūmų Lordo Spikerio rinkimus, ganėtinai pakeitė Lordo Kanclerio funkciją. Lordo Kanclerio funkcijų reforma atskyrė jo įvairias pareigas bei parodė aiškius skirtumus tarp vyriausybės, parlamento ir teismų²⁵². Taigi pirmąjį Lordą Spikerį – Baroness Hayman – Lordų Rūmų nariai išrinko 2006 m. liepos 4 d. Lordas Spikeris perėmė kai kurias pareigas, kurias anksčiau vykdė Lordas Kancleris, tačiau skirtingai nei pastarasis, nėra priklausomas nuo Vyriausybės nei pareigomis, nei vaidmeniu²⁵³.

²⁴⁹France Sénat. Mandat Parlementaire. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_D.htm [žiūrėta 2010 11 01]

²⁵⁰House of Lords. The election and role of the new Lord Speaker of The House of Lords – Briefing. <http://www.parliament.uk/documents/lords-information-office/hoflnotice110506-brief.pdf> [žiūrėta 2010 10 25]

²⁵¹Parliamentary business. House of Lords, Lord Speaker, Role of the Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/business/lords/lord-speaker/the-role-of-lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]

²⁵²About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, The Lord Chancellor. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/lord-chancellor/> [žiūrėta 2010 10 11]

²⁵³About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, The Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]

Lordas Spikeris turi dvidešimt – dvidešimt penkis pavaduotojus, kurie jam nesant gali pirmininkauti debatams. Kiekvienos sesijos metu Lordų Rūmai skiria grupę asmenų, kurie turi atlikti Lordo Spikerio pavaduotojų vaidmenį. Lordo Spikerio pavaduotojus pasiūlo specialusis komitetas arba skiria Karalienė²⁵⁴.

Senato Pirmininko ir jo pavaduotojų rinkimų tvarka Prancūzijoje. Senato Biuras yra pagrindinis Senato organas susidedantis iš Senato Pirmininko, vice – pirmininkų (Senato Pirmininko pavaduotojų), kvestorių ir sekretorių. Pirmenybė tarp Senato Biuro narių yra skiriama Senato Pirmininkui. Senato Biuras yra atnaujinamas kas trejus metus po kiekvieno Senato atnaujinimo. Po Senato atnaujinimo pirmiausia yra renkamas Senato Pirmininkas, o vėliau ir jo pavaduotojai bei kiti Senato Biuro nariai. Eilinės sesijos pirmajame posėdyje, kuris eina po trimečio atnaujinimo, yra sudaromas Vyriausiasis Biuras. Vyriausiajam Biurui pirmininkauja vyriausias narys, kurio tikslas pradėti Senato Pirmininko rinkimus. Prieš Senato Pirmininko rinkimus yra įprasta, kad vyriausias narys kreipiasi į savo kolegas įžanginiu žodžiu²⁵⁵.

Dalyvaujant vyriausiam nariui pradedami Senato Pirmininko rinkimai, kurie vyksta slaptu balsavimu tribūnoje. Kiekvienas senatorius įdeda į urną biuletenį su kandidato už kurį balsuoja vardu. Kad būtų išrinktas Senato Pirmininkas pirmame arba antrame balsavimo ture jis turi surinkti absoliučią balsų daugumą. Jeigu absoliuti balsų dauguma nėra surenkama, tai trečiajame ture pakanka sąlyginės daugumos. Balsams pasiskirsčius po lygiai rinkimus laimi vyriausias kandidatas. Po to, kai vyriausias pirmininkas praneša balsavimo rezultatus, išrinktas Senato Pirmininkas užima vietą tribūnoje ir praneša kito posėdžio datą, kurio metu bus renkami kiti Senato Biuro nariai²⁵⁶.

Senato Pirmininkas turi aštuonis pavaduotojus, kurie yra renkami slaptu balsavimu. Kiekvienas senatorius balsuoja biuleteniais, kuriuose yra aštuonių kandidatų į pavaduotojus vardai. Jeigu absoliuti balsų dauguma nebuvo surinkta pirmame arba antrame balsavimo ture už vieną ar už daugelį kandidatų, tai trečiame ture pakanka santykinės daugumos²⁵⁷.

Taigi Senato Pirmininkas ir jo pavaduotojai yra renkami kas trejus metus po kiekvieno Senato atnaujinimo.

Lordas Spikeris, Senato Pirmininkas bei jų pavaduotojai yra atitinkamai renkami iš Lordų Rūmų narių ir Senato narių. Lordas Spikeris ir jo pavaduotojai yra renkami penkerių metų kadencijai, o Senato Pirmininkas ir jo pavaduotojai trejų metų laikotarpiui. Lordas Spikeris turi dvidešimt – dvidešimt penkis

²⁵⁴Parliament home page. Site information, Glossary, Deputy Speakers. <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/deputy-speakers/> [žiūrėta 2010 10 23]

²⁵⁵Le Bureau su Sénat. <http://www.senat.fr/role/fiche/bur.html> [žiūrėta 2010 11 02]

²⁵⁶Ten pat.

²⁵⁷Ten pat.

pavadootojus, o Senato Pirmininko pavadootojų skaičius yra daug mažesnis, tai yra aštuoni. Taigi Lordo Spikerio ir Senato Pirmininko bei jų pavadootojų rinkimų tvarka turi ir panašumų ir skirtumų.

Parlamentų narių teisės.

Lordų Rūmų narių teisės Jungtinėje Karalystėje. Lordų Rūmuose dirba Lordų Rūmų nariai, kurie turi teisę papildyti ir veikti kartu su Bendruomenių Rūmų nariais (pavyzdžiui dėl įstatymų leidimo). Lordų Rūmų nariams yra suteikiamos teisės nagrinėti atitinkamus klausimus²⁵⁸. Taip pat Lordų Rūmų nariai turi teisę leisti įstatymus, reikalauti Vyriausybės atsiskaitymo, dalyvauti diskusijose dėl visuomenei svarbių klausimų²⁵⁹. Lordas Spikeris yra Lordų Rūmų narys, tačiau jis turi išskirtinius įgaliojimus (teises), kurie yra išvardyti 3.2.2. skyrelyje.

Senato narių teisės Prancūzijoje. Atskiri V Prancūzijos Respublikos Konstitucijos straipsniai nustato Senato narių teisę priimti teisė aktus (24 str. 1 d.), balsavimo teisę (27 str. 2 d.), dalyvavimo posėdžiuose teisę (33 str.) ir kitas teises. Senato Pirmininkas yra Senato narys, tačiau jis turi išskirtinius jam suteiktus įgaliojimus (teises), kurie yra išvardyti 3.2.2. skyrelyje.

Taigi Lordas Spikeris ir Senato Pirmininkas turi ypatingas teises (įgaliojimus), todėl būdami parlamentų vadovais gali turėti ne visas parlamentų nariams būdingas teises. Lordas Spikeris negali priklausyti politinei partijai, taip pat balsuoti dėl įstatymų priėmimo, jeigu net balsai pasiskirsto po lygiai²⁶⁰. Senato Pirmininkas turi teisę pasisakyti dėl įstatymo priėmimo, kai nepirmininkauja, dalyvauti balsavime išimtinė tvarka, siūlyti įstatymus ir jų pataisas²⁶¹.

Parlamentų narių pareigos. Parlamentų nariai turi pareigas, kurias privalo vykdyti ir parlamentų vadovai.

Lordų Rūmų narių pareigos Jungtinėje Karalystėje. Viena iš svarbiausių Lordų Rūmų narių pareigų yra dalyvavimas Lordų Rūmų posėdžiuose. Lordas Spikeris privalo ne tik dalyvauti Lordų Rūmų plenariniuose posėdžiuose, bet ir pirmininkauti jiems. Lordas Spikeris vykdydamas savo pareigas privalo būti nešališkas²⁶².

Lordų Rūmų nariai negali atstovauti rinkėjų apygardose, dalyvauti mokesčių politikoje, gauti atlyginimą (išskyrus kai kurias pareigas einančius asmenis)²⁶³.

²⁵⁸About Parliament. About MPs, Lords & officers, House of Lords, What individual Lords do. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/about-lords/lords/> [žiūrėta 2010 10 21]

²⁵⁹Code of Conduct for Members of the House of Lords and Guide to the Code of Conduct. <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld/ldcond/code.pdf> [žiūrėta 2010 10 24]

²⁶⁰Parliament home page. Site information, Glossary, Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]

²⁶¹France Sénat. Présidence de la Chambre. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_C.htm [žiūrėta 2010 10 18]

²⁶²About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, The Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]

²⁶³About Parliament. About MPs, Lords & officers, House of Lords, What individual Lords do. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/about-lords/lords/> [žiūrėta 2010 10 21]

Lordų Rūmų nariams yra išleistas Lordų Elgesio kodeksas, kuriame yra pateikiami elgesio standartai, kurių jie privalo laikytis atlikdami parlamentines ir visuomenines pareigas²⁶⁴. Lordų Elgesio kodeksas buvo priimtas 2009 m. lapkričio 30 d. rezoliucija ir 2010 m. kovo mėn. 30 d. pataisa. Narystė Lordų Rūmuose nėra tarnyba ir tai nėra pagrindinės Lordų Rūmų narių pareigos – pagrindinis jų darbas yra už Jungtinės Karalystės Parlamento ribų. Vykdydami parlamentines pareigas Lordų Rūmų nariai iš esmės naudojami už Jungtinės Karalystės Parlamento ribų įgyta patirtimi ir kompetencija. Elgesio kodekso tikslas yra: a) pateikti Lordų Rūmų nariams taikomas elgesio normų gaires vykdant parlamentines pareigas. Kodeksas netaikomas narių pareigoms, nesusijusioms su Jungtinės Karalystės Parlamento veikla ar jų asmeniniame gyvenime; b) užtikrinti savo parlamentines pareigas vykdančių Lordų Rūmų narių atvirumą ir atskaitomybę, būtiną siekiant sustiprinti visuomenės pasitikėjimą²⁶⁵. Elgesio kodeksas taikomas visiems Lordų Rūmų nariams, kurie nėra: a) atleisti nuo pareigų; b) kurių pareigų vykdymas Lordų Rūmuose nėra suspenduotas; arba c) pagal statutą nėra nušalinti nuo aktyvios narystės. Lordų Rūmų nariai per prisaikdinimo procedūrą, tai yra kiekvienos Jungtinės Karalystės Parlamento kadencijos pradžioje, privalo pasirašyti išsipareigojimą laikytis Elgesio kodekso²⁶⁶. Atsižvelgiant į jų parlamentines pareigas, Lordų Rūmų nariai privalo grįsti savo veiksmus visuomenės interesais bei tuo pačiu metu spręsti bet kokius konfliktus, susijusius su jų asmeniniais ir viešaisiais interesais, taikant pirmenybę pastariesiems. Lordų Rūmų nariai: a) privalo laikytis Elgesio kodekso; b) visada veikti garbingai; c) negali priimti arba sutikti priimti bet kokius finansinius paskatinimus kaip paskatą ar atlyginimą darant įtaką parlamentinei veiklai; d) neturi siekti pelno iš narystės rūmuose priimdami arba sutikdami priimti mokėjimus arba kitokius paskatinimus ar atlyginimus mainais už teikiamus patarimus ar paslaugas. Lordų Rūmų nariai privalo laikytis septynių Viešojo gyvenimo standartų komiteto nustatytų elgesio principų²⁶⁷.

Taigi Lordas Spikeris, kaip ir Lordų Rūmų nariai, privalo vykdyti tam tikras pareigas.

Senato narių pareigos Prancūzijoje. Kiekvienas Senato narys privalo dalyvauti Senato plenariniuose posėdžiuose, tačiau tam tikrais atvejais yra numatytos išimtys²⁶⁸. Senato reglamento 34 straipsnyje nustatyta:

„Senatoriai gali atsiprašyti negalėdami dalyvauti konkrečiame posėdyje. Jie gali pareikalauti Senato jiems suteikti atostogas; prašymai turi būti pateikti, kaip rašytinis, motyvuotas pareiškimas, kuris turi būti skirtas Senato Pirmininkui.

Senato Biuras pareiškia savo raštišką nuomonę dėl atostogų prašymo; nuomonė perduodama Senatui.

²⁶⁴About Parliament. About MPs, Lords & officers, MPs, Standards. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/members/standards/> [žiūrėta 2010 10 21]

²⁶⁵Code of Conduct for Members of the House of Lords and Guide to the Code of Conduct. <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld/ldcond/code.pdf> [žiūrėta 2010 10 24]

²⁶⁶Ten pat.

²⁶⁷Ten pat.

²⁶⁸France Sénat. Mandat Parlementaire. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_D.htm [žiūrėta 2010 11 02]

Dėl atostogų pabaigos senatorius pateikia asmeniui rašytinį pareiškimą.

Atostogos nesuteikia teisės perduoti savo balso kitam asmeniui“.

Jeigu Senato nariai nedalyvauja posėdžiuose be pateisinamų priežasčių, yra taikomos tam tikros sankcijos, pavyzdžiui sumažinamas senatoriaus atlyginimas²⁶⁹ ir kt. Senato Pirmininkas privalo ne tik dalyvauti posėdžiuose, bet ir jiems pirmininkauti²⁷⁰.

Senato narių pareigos yra nesuderinamos su Nacionalinės Asamblėjos narių, Vyriausybės narių, teisėjų, valstybės tarnautojų, tarptautinių tarnautojų, valstybinių įmonių, bendrovių ir kitų narių pareigomis²⁷¹.

Senatas neturi specialaus teisės akto, kaip pavyzdžiui Lordų Rūmai Lordų Elgesio kodeksą, kuris įtvirtintų Senato narių elgesio principus. Prancūzijos teisinėje sistemoje yra leidžiami atitinkami įstatymai, kurių įvairūs straipsniai apibrėžia senatorių pareigas bei elgesio principus. Pavyzdžiui Senato reglamento 99 straipsnyje nustatyta, kad „senatorius, kuris naudojasi savo pareigomis dėl kitų motyvų nei savo mandato vykdymui, yra baudžiamas sankcijomis, kurios yra numatytos 94 ir 95 straipsniuose“. Senato nariai privalo elgtis sąžiningai ir laikytis Senato nustatytos tvarkos (Senato reglamento 92 str.).

Lordas Spikeris ir Senato Pirmininkas, kaip Lordų Rūmų ir Senato nariai, turi visiems būdingą pareigą dalyvauti posėdžiuose. Lordas Spikeris ir Senato Pirmininkas turi svarbią pareigą pirmininkauti. Lordų Rūmų ir Senato narių pareigos yra nesuderinamos su kitomis pareigomis. Visa tai galioja ir jų parlamentų vadovams. Lordų Rūmų nariai privalo laikytis Lordų Elgesio kodekso, o Senatas neturi specialaus teisės akto, kuris apibrėžtų Senato narių elgesio principus. Taigi Lordo Spikerio ir Senato Pirmininko pareigos turi panašumų ir skirtumų.

Parlamentų narių įgaliojimų pasibaigimas. Parlamentų narių įgaliojimų pasibaigimo pagrindai yra taikomi ir jų parlamentų vadovams.

Lordų Rūmų narių įgaliojimų pasibaigimas Jungtinėje Karalystėje. Lordų Rūmų narių įgaliojimais gali pasibaigti įvairiais pagrindais. Visa tai priklauso nuo Lordų Rūmų narių tipo. Nepaveldimo titulo perai yra skiriami visam jų gyvenimui, tačiau šie titulai neperduodami jų vaikams, arkivyskupai ir vyskupai yra skiriami iki tol kol pasitrauks iš pareigų ir narystę perduos kitam vyriausiajam vyskupui, paveldimo titulo perai turi teisę likti Lordų Rūmuose iki kito Lordų Rūmų reformų proceso etapo²⁷² (žr. 1.2. poskyrį). Lordas Spikeris yra renkamas ne daugiau nei dviems penkerių metų kadencijoms²⁷³. Taigi Lordo Spikerio įgaliojimais nutrūksta, kai pasibaigia Jungtinės Karalystės Parlamento kadencijos laikas. Taip pat Lordų Rūmų nario

²⁶⁹France Sénat. Mandat Parlementaire. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_D.htm [žiūrėta 2010 11 02]

²⁷⁰Le Bureau su Sénat. <http://www.senat.fr/role/fiche/bur.html> [žiūrėta 2010 11 02]

²⁷¹France Sénat. Système électoral. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_B.htm [žiūrėta 2010 11 02]

²⁷²About Parliament. About MPs, Lords & officers, House of Lords, Different types of Lords. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/about-lords/lords-types/> [žiūrėta 2010 10 24]

²⁷³Parliamentary business. House of Lords, Lord Speaker, Role of the Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/business/lords/lord-speaker/the-role-of-lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]

įgaliojimai nutrūksta, kai jis netenka Jungtinės Karalystės pilietybės, miršta²⁷⁴ ir kitais pagrindais. Visa tai yra taikoma ir Lordui Spikeriui.

Senato narių įgaliojimų pasibaigimas. Senato Pirmininko įgaliojimai nutrūksta, kai pasibaigia Senato kadencijos laikotarpis, tai yra kas šešerius metus dalinai atnaujinant kas trejus metus. Taigi Senato Pirmininko įgaliojimai kiekvieną kartą nutrūksta kas trejus metus iki tol kol Senatas susirenka į pirmąją eilinio posėdžio sesiją po dalinio (1/3) Senato atnaujinimo. Taip pat Senato Pirmininko įgaliojimai nutrūksta, kai jis atsistatydina, miršta, netenka Prancūzijos pilietybės²⁷⁵ ir kitais atvejais. Visi šie išvardyti pagrindai yra taikomi ir Senato nariams.

Taigi Lordų Rūmų ir Senato narių įgaliojimų pasibaigimų pagrindai yra taikomi ir jų parlamentų vadovams, tai yra Lordui Spikeriui ir Senato Pirmininkui.

3.2.2. Parlamento vadovo įgaliojimai

Lordas Spikeris ir Senato Pirmininkas turi ypatingą konstitucinį statusą, tad jiems yra priskirti išskirtiniai įgaliojimai, kurie nėra būdingi Lordų Rūmų ir Senato nariams. Šiame 3.2.2. skyrelyje yra analizuojami Lordo Spikerio ir Senato Pirmininko bei jų pavaduotojų įgaliojimai, o skyrelio pabaigoje yra pateikiami parlamentų vadovų, jų pavaduotojų įgaliojimų apibendrinimai, tai yra išskiriami jų panašumai ir skirtumai.

Lordo Spikerio ir jo pavaduotojų įgaliojimai.

Lordas Spikeris – tai Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų Pirmininkas. Lordas Spikeris yra nepriklausomas nuo partijos politikos, negali balsuoti, jeigu net balsai pasiskirsto po lygiai (Lordų Rūmuose yra nustatytos kitos taisyklės, kaip išspręsti balsų lygybę)²⁷⁶. Politiškai **nešališkas** Lordas Spikeris pirmininkauja Lordų Rūmų debatams, teikia pasiūlymus dėl procedūrų ir veikia kaip Lordų Rūmų veiklos ambasadorius tiek šalies viduje, tiek užsienyje²⁷⁷. **Pagrindiniai Lordo Spikerio įgaliojimai** yra šie:

- 1) pirmininkavimas Lordų Rūmų plenarinių posėdžių metu;
- 2) pasiūlymų teikimas dėl procedūrų (formalių ir neformalių Lordų Rūmų kasdienybės veiklos taisyklių);
- 3) formali atsakomybė už Jungtinės Karalystės Parlamento turtą Lordų Rūmų teritorijoje;
- 4) kalbų sakymas Lordų Rūmuose iškilmingomis progomis;

²⁷⁴Today's world in one volume: Whitaker's Almanack 2009 / Edited by Inna Ward. – London: A & C Black, 2008, p. 127.

²⁷⁵France Sénat. Présidence de la Chambre. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_C.htm [žiūrėta 2010 10 18]

²⁷⁶Parliament home page. Site information, Glossary, Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]

²⁷⁷About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, The Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]

5) Lordų Rūmų veiklos ambasadorius tiek šalies viduje, tiek užsienyje²⁷⁸.

Lordų Rūmuose Lordas Spikeris vykdydamas įgaliojimus turi vilkėti mantiją be peruko, o iškilmingomis progomis jis turi vilkėti parlamentaro drabužius arba juodus apeiginius drabužius su aukso apdaila²⁷⁹.

Pirmuoju Lordu Spikeriu 2006 m. liepos 4 d. Lordų Rūmai išrinko Baroness Hayman. Lordo Spikerio pareigos buvo sukurtos kaip dalis platesnės konstitucinės reformos, įtakojančios Lordo Kanclerio poziciją. Lordo Kanclerio pareigos apjungė tas sferas, kurios įprastai turėtų būti atskirtos pagal valdžios pasiskirstymo doktriną – teismai, įstatymų leidyba ir vykdomoji valdžia – nes jis buvo Lordų Rūmų Spikeris, teismo organų sistemos vadovas ir kabineto narys. Vyriausybė nusprendė, kad Lordas Kancleris vienu metu negali būti Vyriausybės nariu ir Lordų Rūmų Spikeriu. Šią problemą buvo palikta spęsti patiems Lordų Rūmams. Buvo sudarytas specialus Lordų Rūmų komitetas, kurio tikslas buvo apibrėžti Lordo Spikerio pareigas ir į kurio darbą buvo įtraukta daugybė žmonių iš visų Lordų Rūmų. Jis rekomendavo įkurti Lordo Spikerio pareigas penkeriems metams. Užimantysis turėtų nutraukti narystę partijoje, būti nepriklausomas nuo Vyriausybės ir partijos bei atstovauti rūmus kaip visumą²⁸⁰.

Svarbu apibrėžti **Lordo Spikerio** ir **Lordo Kanclerio** įgaliojimų skirtumus. Naujojo Lordo Spikerio vaidmuo labai skiriasi nuo buvusių Lordo Kanclerio pareigų, kuris pirmininkaudavo Lordų Rūmams. Lordas Spikeris neatlieka jokių vykdomųjų pareigų, nėra Vyriausybės narys, neatsako už teisinę bei teismo sistemą. Lordas Kancleris vykdė mažiau pareigų, kurias atlieka dabartinis Lordas Spikeris. Lordas Kancleris turėdavo mažiau laiko, kadangi jis atlikdavo ir vykdomąsias pareigas bei dirbo teismų sistemos vadovu. Kadangi Lordas Spikeris turi daugiau laiko, tad jis dalyvauja posėdžiuose, veikia kaip savotiškas rezonatorius, susitinka su perais ir kalbasi su jais apie jų patirtį bei dalinasi savo patirtimi²⁸¹. Skirtingai nei Lordas Kancleris, Lordas Spikeris: teikia procedūrinės konsultacijas Lordų Rūmams, išskyrus Vyriausybės valandos metu; pirmininkauja Jungtinės Karalystės Parlamento plenumui svarstant įstatymų projektus; turi teisę iš anksto nustatyti ypatingos svarbos klausimus; priima sprendimus dėl *Sub judice* taisyklių (bylos laukiančios teismo nagrinėjimo); veikia kaip Lordų Rūmų ambasadorius Jungtinėje Karalystėje ir užsienyje; pirmininkauja Lordų Rūmų komitetui ir yra atsakingas už saugumą; jį skiria ne Ministras Pirmininkas, o

²⁷⁸About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, The Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]

²⁷⁹House of Lords. The election and role of the new Lord Speaker of The House of Lords – Briefing. <http://www.parliament.uk/documents/lords-information-office/hoflnotice110506-brief.pdf> [žiūrėta 2010 10 25]

²⁸⁰Interview with the Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/upload/lordspeaker-interview-pdfversion.pdf> [žiūrėta 2010 10 25]

²⁸¹Ten pat.

renka Lordų Rūmų nariai; jis nėra Vyriausybės narys ir nevadovauja jokiai ministerijai; neatlieka teisėjo vaidmens Lordų Rūmuose²⁸².

Reikėtų aptarti **Lordo Spikerio** santykius su **rūmų lyderiu, Vyriausybės vyriausiuoju drausmintoju ir komitetų pirmininkais**. Lordas Spikeris negali daryti įtakos rūmų lyderiui Vyriausybės valandos metu, bet turi teisę spręsti dėl ypač svarbių klausimų pateikimo ir *Sub judice* taisyklių sprendimo. Vyriausybės vyriausias drausmintojas patarinėja Lordų Rūmams dėl kalbėjimo laiko debatuose, tačiau naujasis Lordas Spikeris gali teikti pasiūlymus procesiniais klausimais. Komitetų pirmininkai atstovauja komitetus, bet nėra jų pirmininkai. Lordas Spikeris taip pat yra atsakingas už Lordų Rūmams priklausančio Jungtinės Karalystės Parlamento turto saugumą²⁸³.

Lordas Spikeris pirmininkauja Lordų Rūmų plenariniams posėdžiams, teikia procesinius pasiūlymus ir pagalbą. Lordas Spikeris veikia kaip Lordų Rūmų ambasadorius Jungtinėje Karalystėje ir užsienyje aiškindamas Lordų Rūmų darbą ir jų indėlį į Jungtinės Karalystės Parlamento veiklą. Be to, Lordas Spikeris atstovauja Lordų Rūmus iškilmingomis progomis. Būdamas nepriklausomas nuo partijos politikos, Lordas Spikeris nebalsuoja dėl Lordų Rūmų procedūrų. Išrinktas Lordas Spikeris nedalyvauja jokios partijos veikloje, neatstovauja jokiai grupei ir susilaiko nuo bet kokios politinės veiklos²⁸⁴. Lordas Spikeris taip pat atlieka ir kitas svarbias pareigas:

1. aiškinamosios veiklos programos sudarymas, kuri leidžia Lordų Rūmų ir jų narių veiklą padaryti labiau prieinamą ir suprantamą visuomenei;
2. pirmininkavimas Lordų Rūmų komitetui su ypatinga atsakomybe už finansinius reikalus. Lordų Rūmų komitetas yra pagrindinė Lordų Rūmų administracijos priežiūros institucija;
3. Lordų Rūmų reprezentavimas užjūryje ir parlamentinių ryšių vystymas su Sandraugos šalimis ir sparčiai besivystančiomis parlamentinėmis demokratijomis;
4. dalyvavimas tarptautiniuose parlamentų pirmininkų susitikimuose;
5. dalyvavimas ir kalbėjimas iškilmingomis progomis Lordų Rūmų vardu, įskaitant aukštų pareigūnų ir valstybių vadovų sutikimą Jungtinės Karalystės Parlamente;
6. atsakomybė už Jungtinės Karalystės Parlamento turto saugumą Lordų Rūmuose²⁸⁵.

Svarbi Lordo Spikerio pareiga yra pirmininkauti posėdžiams Lordų Rūmuose sėdint ant vilnų pagalvės (taip Lordų Rūmuose vadinama Lordo Spikerio kėdė) ir vadovauti diskusijoms. Tačiau Lordų Rūmai patys reguliuoja savo veiklą. **Lordo Spikerio** pareigos iš esmės skiriasi nuo **Bendruomenių**

²⁸²House of Lords. The election and role of the new Lord Speaker of The House of Lords – Briefing. <http://www.parliament.uk/documents/lords-information-office/hoflnotice110506-brief.pdf> [žiūrėta 2010 10 25]

²⁸³Ten pat.

²⁸⁴Parliamentary business. House of Lords, Lord Speaker, Role of the Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/business/lords/lord-speaker/the-role-of-lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]

²⁸⁵Ten pat.

Rūmų Spikerio pareigų: Lordas Spikeris nedrausmina narių, nesprendžia, kam kalbėti toliau diskusijose, neteikia pataisų ir pan. Lordo Spikerio vaidmuo yra daug formalesnis teikiant pasiūlymus ir pataisas Lordų Rūmams svarstyti – taigi, tai yra ribotas vaidmuo²⁸⁶. Lordo Spikerio ir Bendruomenių Rūmų Spikerio pareigos yra skirtingos, tačiau turi šiek tiek panašumų. Pavyzdžiui Lordas Spikeris ir Bendruomenių Rūmų Spikeris kartu priima delegacijas, svečius iš užsienio ir kt. Tai pat Lordas Spikeris atstovauja Lordų Rūmams, pavyzdžiui: Jungtinės Karalystės Parlamento atidarymo sesijoje Lordas Spikeris buvo Karalienės procesijos narys, Pirmojo ir Antrojo Pasaulinio karo aukų atminimo dieną atstovavo Lordų Rūmams, aplankė paminklą žuvusiems Antrajame Pasauliniame kare. Lordų Rūmų Spikeris dalyvauja tarptautiniuose pirmininkų susitikimuose, pavyzdžiui Lordas Spikeris dalyvavo Prahoje vykusiame susitikime, kur visos Europos senatų pirmininkai svarstė antrųjų rūmų vaidmenį²⁸⁷.

Lordas Spikeris vadovauja Lordų Rūmų komitetui, kuris sprendžia svarbiausius su išlaidomis susijusius klausimus. Jis dalyvauja Procedūrų komiteto posėdžiuose, nes tai įeina į Lordo Spikerio atsakomybės sferą. Taip pat Lordas Spikeris plėtoja „informavimo“ vaidmenį, tai yra siekia, kad įvairios grupės ir žmonės domėtųsi Jungtinės Karalystės Parlamento veikla, kad Jungtinės Karalystės Parlamentas būtų labiau suprantamas ir pasiekiamas žmonėms, kad jie dalyvautų Jungtinės Karalystės veikloje. Lordas Spikeris yra ypač suinteresuotas pilietiškumo mokymu, kad jaunimas suprastų, kodėl Jungtinės Karalystės Parlamentas yra ir kam jis reikalingas, kaip veikia Lordų Rūmai bei koks yra jų vaidmuo²⁸⁸.

Lordo Spikerio pavaduotojai. Lordas Spikeris turi dvidešimt – dvidešimt penkis pavaduotojus, vieną privatų sekretorių ir vieną asmeninį sekretorių. Išsamiau reikėtų aptarti Lordo Spikerio pavaduotojus. Kiekvienos sesijos metu Lordų Rūmai skiria grupę asmenų, kurie turi atlikti Lordo Spikerio pavaduotojų vaidmenį. Lordo Spikerio pavaduotojus pasiūlo specialusis komitetas arba skiria Karalienė²⁸⁹.

Lordo Spikerio pavaduotojai gali pirmininkauti debatuose, kai dėl tam tikrų priežasčių nepirmininkauja Lordas Spikeris. Lordo Spikerio pavaduotojai skirtingai nei Lordas Spikeris gali dalyvauti diskusijose ir balsuoti nevieningai, netgi jeigu jie pirmininkauja. Lordo Spikerio pavaduotojų grupei priklauso vyriausiasis drausmintojas ir opozicijos vyriausiasis drausmintojas. Jeigu nėra kitų pavaduotojų, jie taip pat gali pirmininkauti. Pirmieji Lordo Spikerio pavaduotojai pagal užimamas pareigas yra komitetų pirmininkai. Taip pat šiai grupei priklauso Lordų Rūmų Europos Sąjungos komiteto pirmininkas (kuris taip pat yra ir pirmasis komitetų pirmininko pavaduotojas), tačiau dėl savo pareigų

²⁸⁶Interview with the Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/upload/lordspeaker-interview-pdfversion.pdf> [žiūrėta 2010 10 25]

²⁸⁷Ten pat.

²⁸⁸Ten pat.

²⁸⁹House of Lords. The election and role of the new Lord Speaker of The House of Lords – Briefing. <http://www.parliament.uk/documents/lords-information-office/hoflnotice110506-brief.pdf> [žiūrėta 2010 10 25]

Europos Sąjungos komitete negali pirmininkauti²⁹⁰.

Senato Pirmininko ir jo pavaduotojų įgaliojimai.

Prancūzijos Senatui vadovauja **Senato Pirmininkas**. Jis vaidina pagrindinį vaidmenį institucijos gyvenime. Senato Pirmininkas užtikrina organizavimą ir valdymą, prižiūri Senato saugumą bei jo gerą funkcionavimą, atstovauja Senatą visose oficialiose institucijose. Paskutinį kartą Senato Pirmininkas buvo išrinktas 2008 m. spalio 1 d. – Gérard Larcher²⁹¹. Senato Pirmininkas yra antras Prancūzijos Respublikos valdyje asmuo, kadangi turi teisę užtikrinti valstybės vadovo laikinąjį pavadavimą. Senato Pirmininkas vykdydamas jam priskirtus įgaliojimus disponuoja, remiantis konstituciniais, įstatymiais ir reglamentiniais tekstais, valdžia, kuri parodo jo svarbą tiek Senato, tiek kitų institucijų funkcionavime. Senato Pirmininkas turi teisę pasisakyti dėl įstatymo priėmimo, kai nepirmininkauja, dalyvauti balsavime išimtinė tvarka bei siūlyti įstatymus ir jų pataisas²⁹². Senato Pirmininkas turi aštuonis pavaduotojus, kurie gali pavaduoti Senato Pirmininką jam nesant²⁹³.

Senato Pirmininko įgaliojimus galima suskirstyti į **keturias** pagrindines grupes:

- 1) pirmininkavimas Senato posėdžiams;
- 2) Respublikos Prezidento pavadavimas;
- 3) Konstitucinės Tarybos narių skyrimas;
- 4) Respublikos Prezidento konsultavimas²⁹⁴;
- 5) užsienio delegacijų priėmimas²⁹⁵.

1. Pirmininkavimas Senato posėdžiams²⁹⁶. Senato Pirmininkas yra tarsi didelės įmonės, kurioje yra daugiau nei 1500 asmenų, vadovas. Jis negali asmeniškai atlikti visų funkcijų, todėl jis pirmininkauja Senato Biurui, kurį sudaro aštuoni vice – pirmininkai (pavaduotojai), trys kvestoriai ir keturiolika senatorių, kurie padeda Senato Pirmininkui priimti svarbius sprendimus. Senato Pirmininkas posėdžių metu vadovauja ir organizuoja debatus²⁹⁷.

Vadovaudamas debatams Senato Pirmininkas:

1. atidaro, sustabdo ir uždaro posėdžius;
2. užtikrina, kad būtų laikomasi konstitucinių ir reguliavimo nuostatų;
3. skaito pranešimus apie Senatą (posėdžio pirmininko vaidmuo);

²⁹⁰Parliament home page. Site information, Glossary, Deputy Speakers. <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/deputy-speakers/> [žiūrėta 2010 10 23]

²⁹¹Organisation. Le Président. <http://www.senat.fr/role/orga.html#president> [žiūrėta 2010 11 02]

²⁹²France Sénat. Présidence de la Chambre. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_C.htm [žiūrėta 2010 10 18]

²⁹³Le Bureau du Sénat. <http://www.senat.fr/role/fiche/bur.html> [žiūrėta 2010 11 02]

²⁹⁴Organisation. Le Président. <http://www.senat.fr/role/orga.html#president> [žiūrėta 2010 11 02]

²⁹⁵Délégations étrangères. http://www.senat.fr/presidence/delegations_etrangeres.html [žiūrėta 2010 11 03]

²⁹⁶Organisation. Le Président. <http://www.senat.fr/role/orga.html#president> [žiūrėta 2010 11 02]

²⁹⁷Que fait le président du Sénat? http://www.junior.senat.fr/president_senat/president_senat.htm [žiūrėta 2010 11 03]

4. yra atsakingas už drausmę Senate, gali taikyti drausmines priemones ir pašalinti jų taikymą (kai kurios sankcijos reikalauja Senato balsavimo);

5. nustato kalbėtojų sąrašą, priima ir panaikina leidimą kalbėti laikydamasis diskusijų organizavimo tvarkos, numatytos Pirmininkų Konferencijoje;

6. nustato pataisų apeliacijų tvarką;

7. ragina balsuoti, nustato balsavimo tvarką, tikrina balsavimo operacijas;

8. tvirtina adaptuotus tekstus ir posėdžio protokolus²⁹⁸.

2. Respublikos Prezidento pavadavimas²⁹⁹.

V Prancūzijos Respublikos Konstitucijos (toliau Konstitucijos) 7 straipsnio ketvirta dalis nustato:

„Tokiu atveju, kai Respublikos Prezidento vieta lieka laisva arba kai Konstitucinė Taryba, į kurią kreipiasi Vyriausybė, absoliučia savo narių balsų dauguma konstatuoja aplinkybes, kliudančias vykdyti Respublikos Prezidento funkcijas. Respublikos Prezidento funkcijas, išskyrus numatytas 11 ir 12 straipsniuose, laikinai vykdo Senato Pirmininkas arba, jeigu pastarasis taip pat negali vykdyti šių funkcijų, Vyriausybė“.

Senato Pirmininkas vykdo ypatingai svarbias pareigas institucijų funkcionavime. Jis yra Respublikos tęstinumo garantas, kadangi turi įgaliojimą laikinai atlikti Respublikos Prezidento pareigas, jei šis atsistatydina ar miršta. Senato Pirmininkas pavaduota Respublikos Prezidentą Elyziejuje, nors vis tik negali paleisti Nacionalinės Asamblėjos (Konstitucijos 12 str.) ir organizuoti referendumo (Konstitucijos 11 str.). Respublikos Prezidento pavadavimas trunka apie 50 d., tol kol prasideda naujo Respublikos Prezidento rinkimai³⁰⁰.

Taigi Senato Pirmininkas yra svarbiausias valstybės valdyme asmuo po Prancūzijos Respublikos Prezidento ir taip pasireiškia jo panašumas su Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininku, kuris taip pat turi įgaliojimą laikinai eiti arba laikinai pavaduoti Lietuvos Respublikos Prezidentą.

3. Konstitucinės Tarybos narių skyrimas. Senato Pirmininkas devyneriems metams skiria tris iš devynių Konstitucinės Tarybos narių. Konstitucinė Taryba yra atnaujinama kas treji metai trečdaliu (Konstitucijos 56 str.). Senato Pirmininkas gali perduoti Konstitucinei Tarybai įstatymus, prieš juos paskelbiant, kad būtų patikrinta ar įstatymų tekstai neprieštarauja Konstitucijai (Konstitucijos 61 str.)³⁰¹.

Taigi Senato Pirmininkas turėdamas įgaliojimą skirti narius į Konstitucinę Tarybą įgyja panašumą su Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko ir Seimo Pirmininko įgaliojimais. Nacionalinės Asamblėjos

²⁹⁸France Sénat. Présidence de la Chambre. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_C.htm [žiūrėta 2010 10 18]

²⁹⁹Organisation. Le Président. <http://www.senat.fr/role/orga.html#president> [žiūrėta 2010 11 02]

³⁰⁰Ten pat.

³⁰¹Ten pat.

Pirmininkas taip pat turi teisę skirti narius į Konstitucinę Tarybą, o Seimo Pirmininkas - teikti kandidatus į Konstitucinio Teismo teisėjus (žr. 3.1.2. skyrelį).

4. Respublikos Prezidento konsultavimas. Senato Pirmininkas privalo konsultuoti Respublikos Prezidentą dėl tam tikrų aplinkybių, tai yra dėl Nacionalinės Asamblėjos paleidimo (Konstitucijos 12 str.) ir būtinų priemonių ėmimosi, kai gresia rimtas pavojus Respublikos institucijoms, tautos nepriklausomybei, jos teritorijos vientisumui ir kitais atvejais (Konstitucijos 16 str.)³⁰². Taip pat šią pareigą turi ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas.

5. Užsienio delegacijų priėmimas. Senato Pirmininkas kiekvienais metais priima daug svarbių asmenų iš užsienio. Išskirtiniais atvejais užsienio aukšto rango asmenys gali būti pakviesti pasisakyti Prancūzijos Parlamente. Taip pat Senato Pirmininkas priima asmenis iš kitų valstybių oficialiuose vizituose Prancūzijoje, kurie užima svarbias pareigas, tai yra parlamentų pirmininkus, vyriausybių vadovus. Užsienio valstybių ministrai su vizitu Prancūzijoje gali būti priimti, kaip ir užsienio aukšto rango delegacijos. Senato Pirmininkas gali priimti, kai kuriuos ambasadorius. Kiekvienais metais yra priimamas diplomatinis korpusas – tai yra visuma užsienio valstybių ambasadorių, kurie yra akredituoti Prancūzijoje³⁰³. 2009 m. vasario 26 d. Senato Pirmininkas kartu su Nacionalinės Asamblėjos Pirmininku M. Bernard Accoyer priėmė 40 Europos valstybių parlamentų pirmininkų³⁰⁴.

Senato Pirmininko pavaduotojai. Senato Pirmininkas turi aštuonis pavaduotojus. Kartais pirmininkavimas yra patikimas vienam iš pavaduotojų. Pavaduotojai gali ne tik pirmininkauti, bet ir padėti atlikti Senato Pirmininkui, kitas funkcijas, ruošti jo nutarimus (pavyzdžiui: tarparlamentinio bendradarbiavimo įgaliojimus)³⁰⁵.

Išanalizavus Lordo Spikerio ir Senato Pirmininko įgaliojimus galime išvelgti tam tikrų panašumų ir skirtumų. Lordo Spikerio ir Senato Pirmininko pagrindinis įgaliojimas yra pirmininkauti posėdžiams. Lordas Spikeris pirmininkauja Lordų Rūmams ir Lordų Rūmų komitetui, o Senato Pirmininkas pirmininkauja Senatui ir Senato Biurui. Taigi parlamentų vadovai vadovauja ne tik jų parlamentų posėdžiams, bet ir kitoms svarbioms institucijoms, tai yra Lordų Rūmų komitetui ir Senato Biurui.

Lordas Spikeris negali priklausyti jokiai politinei partijai, balsuoti, jeigu net balsai pasiskirsto po lygiai, ir taip pasireiškia jo nešališkumas. Senato Pirmininkas turi teisę pasisakyti dėl įstatymo priėmimo, kai nepirmininkauja, dalyvauti balsavime išimtinė tvarka, siūlyti įstatymus ir jų pataisas, todėl jis nėra visiškai nešališkas, kaip Lordas Spikeris.

³⁰² Organisation. Le Président. <http://www.senat.fr/role/orga.html#president> [žiūrėta 2010 11 02]

³⁰³ Délégations étrangères. http://www.senat.fr/presidence/delegations_etrangeres.html [žiūrėta 2010 11 03]

³⁰⁴ Ten pat.

³⁰⁵ Le Bureau du Sénat. <http://www.senat.fr/role/fiche/bur.html> [žiūrėta 2010 11 02]

Lordas Spikeris pirmininkaudamas negali drausminti Lordų Rūmų narių, nuspręsti kam kalbėti diskusijose, o Senato Pirmininkas, priešingai nei Lordas Spikeris, yra atsakingas už drausmę, gali priimti ar panaikinti leidimą kalbėti ir pan.

Senato Pirmininkas yra antras Prancūzijos valdyme asmuo, kaip ir Lietuvoje Seimo Pirmininkas, kadangi gali laikinai pavaduoti Respublikos Prezidentą. Jungtinėje Karalystėje prezidento institutas neegzistuoja. Valstybės vadovas yra Karalienė. Lordas Spikeris negali pavaduoti monarcho, nes jis niekuomet nemiršta ir sostas yra paveldimas (žr. 1.2. skyrelį). Lordas Spikeris neturi ypatingų įgaliojimų santykiuose su Karaliene. Taigi Senato Pirmininkas yra svarbus valstybės valdyme asmuo ir taip pasireiškia jo pranašumas prieš Nacionalinės Asamblėjos Pirmininką, kuris valstybės valdyme užima tik ketvirtą vietą. Lordas Spikeris šalies valdyme neturi tokių svarbių pareigų, kaip Senato Pirmininkas Prancūzijoje. Jungtinėje Karalystėje svarbesnį vaidmenį valstybės valdyme vis dėlto atlieka Bendruomenių Rūmų Spikeris.

Lordas Spikeris ir Senato Pirmininkas turi įgaliojimą atstovauti parlamentams. Lordas Spikeris atstovauja Lordų Rūmams ir dalyvauja susitikimuose su kitų valstybių pirmininkais. Senato Pirmininkas atstovauja Senatui ir priima aukšto rango asmenis iš kitų valstybių Prancūzijos Parlamente. Taigi parlamentų vadovai atstovauja parlamentams.

Senato Pirmininkas turi įgaliojimą skirti narius į Konstitucinę Tarybą, o Lordas Spikeris neturi įgaliojimų, kurie būtų susiję su teisminėmis institucijomis.

Lordas Spikeris pirmininkauja Lordų Rūmų komitetui ir yra atsakingas už saugumą, taip pat Jungtinės Karalystės Parlamento turto saugumą Lordų Rūmuose. Senato Pirmininkas prižiūri Senato saugumą bei gerą jo funkcionavimą. Taigi Lordas Spikeris ir Senato Pirmininkas turi įgaliojimą saugumo srityje.

Lordo Spikerio ir Senato Pirmininko įgaliojimai turi išskirtinių bruožų. Lordas Spikeris teikia pasiūlymus dėl procedūrų (formalių ir neformalių Lordų Rūmų veiklos taisyklių), sako kalbas Lordų Rūmuose iškilmingomis progomis, priima sprendimus dėl *Sub judice* taisyklių, turi teisę iš anksto nustatyti ypatingos svarbos klausimus, dalyvauja tarptautiniuose parlamentų pirmininkų susitikimuose, plėtoja „informavimo“ vaidmenį ir kt. Senato Pirmininkas užtikrina Senato organizavimą bei jo valdymą, konsultuoja Respublikos Prezidentą, priima delegacijas iš užsienio ir kt. Taigi Lordo Spikerio ir Senato Pirmininko įgaliojimai turi išskirtinių bruožų.

Lordo Spikerio ir Senato Pirmininko įgaliojimai yra svarbūs valstybės valdyme.

Lordas Spikeris ir Senato Pirmininkas turi pavaduotojus, kurių pagrindinis vaidmuo yra pavaduoti parlamentų vadovus. Lordas Spikeris turi dvidešimt – dvidešimt penkis pavaduotojus, o Senato Pirmininkas aštuonis pavaduotojus. Taigi Lordas Spikeris turi daugiau pavaduotojų nei Senato Pirmininkas. Lordo Spikerio ir Senato Pirmininko pavaduotojai vykdo jiems suteiktus įgaliojimus.

3.2.3. Parlamento vadovo veiklos garantijos

Lordui Spikeriui ir Senato Pirmininkui yra suteikti išskirtiniai įgaliojimai. Nekliudomai įgyvendinti suteiktus įgaliojimus teisės aktuose yra numatytos veiklos garantijos. Pirmiausia veiklos garantijos yra numatytos Lordų Rūmų ir Senato nariams, kurios yra taikomos ir Lordui Spikeriui bei Senato Pirmininkui. Parlamentų narių **veiklos garantijos** – tai parlamentų narių įgaliojimams realizuoti būtinos socialinės – politinės sąlygos ir specialiosios politinės priemonės³⁰⁶. Visas parlamentų narių veiklos garantijas, kuriomis gali naudotis ir parlamentų vadovai, reikėtų išskirti į **dvi grupes**:

1. piniginio atlygio garantija³⁰⁷;
2. neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemniteto) garantijos³⁰⁸.

Piniginio atlygio garantija³⁰⁹.

Lordo Spikerio piniginio atlygio garantija Jungtinėje Karalystėje. Nauja Lordų Rūmų narių finansinės paramos sistema įsigaliojo nuo 2010 m. spalio 1 d. Dauguma Lordų Rūmų narių negauna atlyginimo, susijusio su jų parlamentinėmis pareigomis, tačiau gali turėti teisę į finansinę paramą, susijusią su jų išpareigojimais. Negaunantys atlyginimo Lordų Rūmų nariai gali reikalauti 300 svarų dienpinigių už posėdžio dieną – tačiau tik tuo atveju jei jie dalyvauja posėdyje ir (arba) komitetų veikloje. Lordų Rūmų narių dienpinigiai nėra apmokestinami³¹⁰.

Kai kurie Lordų Rūmų nariai už savo einamas pareigas gauna atlyginimą. Lordas Spikeris, komitetų pirmininkai, Pirmasis pirmininko pavaduotojas gauna atlyginimą iš Lordų Rūmų biudžeto. Atlyginimą gaunantys nariai neturi teisės reikalauti papildomų išmokų už dalyvavimą posėdžiuose³¹¹. Taigi Lordas Spikeris skirtingai nei Lordų Rūmų nariai gauna atlyginimą. Lordo Spikerio atlyginimas nuo 2010 m. yra 108 253 svarai per metus³¹².

Lordas Spikeris turi teisę reikalauti kompensuoti tas pačias išlaidas, kaip ir bet kuris valstybės pareigūnas, tai yra sekretoriato išlaidas, susijusias su parlamentinėmis pareigomis, kelionės iš namų į Lordų Rūmus išlaidas, sutuoktinio ar civilinio partnerio bei išlaikomų vaikų kelionės į Jungtinės Karalystės Parlamento renginius Londone³¹³.

³⁰⁶ Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002, p. 75.

³⁰⁷ Šileikis E. Konstitucinė teisė / Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004, p. 112.

³⁰⁸ Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2008, p. 92.

³⁰⁹ Šileikis E. Konstitucinė teisė / Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004, p. 112.

³¹⁰ About Parliament. About MPs, Lords & officers, House of Lords, Members of the Lords: allowances. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/about-lords/lords-allowances/> [žiūrėta 2010 10 25]

³¹¹ Ten pat.

³¹² House of Commons Information Office. Ministerial Salaries. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m06.pdf> [žiūrėta 2010 10 24]

³¹³ House of Lords. The election and role of the new Lord Speaker of The House of Lords – Briefing. <http://www.parliament.uk/documents/lords-information-office/hoflnotice110506-brief.pdf> [žiūrėta 2010 10 25]

Taigi Lordui Spikeriui yra mokamas atlyginimas, o kiti Lordų Rūmų nariai negali gauti atlyginimo. Taip pat Lordui Spikeriui yra apmokamos parlamentinės išlaidos. Jam yra suteikta piniginio atlygio garantija skirtingai nei kitiems Lordų Rūmų nariams.

Senato Pirmininko piniginio atlygio garantija Prancūzijoje. Senato narių **parlamentinis atlyginimas** ir išlaidos, kurios yra susijusios su parlamentine veikla yra mokamos iš valstybės biudžeto. Senatorių atlyginimas, kaip politinių sistemų demokratizavimo faktorius, yra skirtas kompensuoti išlaidas, kurios atsiranda vykdant įgaliojimus³¹⁴. Senato Pirmininkui yra mokamas atlyginimas, kuris yra didesnis nei kitų Senato narių, kadangi Senato Pirmininkas užima specialias pareigas ir turi išskirtinius įgaliojimus³¹⁵.

Senato nariai turi teisę į *socialinį draudimą ir pensiją*. Vykdantys savo pareigas senatoriai yra privalomai apdrausti nepriklausomu Senato socialiniu draudimu ir senųjų senatorių nepriklausomų pensijų draudimu³¹⁶. Senato Pirmininkui mokamas didesnis atlyginimas lemia jo didesnės pensijos gavimą ateityje.

Senato nariai turi teisę į *individualias priemones*. Jei paties Senato viduje gausios administracinės struktūros konkuruoja dėl mandato vykdymo, tai individualios priemonės buvo sukurtos tam, kad būtų leista kiekvienam senatoriui įgyvendinti savo mandatą pagal savo paties poreikius. Susijusios su pačiu senatoriumi, o ne su Senato institucija, šios priemonės turi „asmeninę“ charakteristiką, nes jų tikslas yra pritaikyti kaip galima geriau mandato vykdymo sąlygas kiekvieno senatoriaus ypatingiems įsakymams³¹⁷.

Senato nariams yra suteikiamos *materialinės priemonės*, kad senatoriai galėtų vykdyti įgaliojimus atitinkamai pagal savo poreikius³¹⁸. Senato Pirmininkui yra suteikta oficiali rezidencija, sekretoriatas, tarnybinis automobilis ir vairuotojai, kompensuojamos darbo bei reprezentacinės išlaidos³¹⁹ ir kt.

Taigi Senato Pirmininkui yra mokamas atlyginimas, kuris yra didesnis nei kitų Senato narių. Senato nariai turi teisę į socialinį draudimą, pensiją, individualias ir materialines priemones. Visos šios garantijos yra suteikiamos ir Senato Pirmininkui. Senato Pirmininkas turi geresnes garantijas nei kiti Senato nariai, tai yra jam mokamas didesnis atlyginimas, suteikiamas automobilis ir kt.

Lordui Spikeriui ir Senato Pirmininkui yra būdingos tos pačios piniginio atlygio garantijos, tai yra jiems mokamas atlyginimas, kompensuojamos išlaidos, kurios yra susijusios su parlamentine veikla. Lordas Spikeris ir Senato Pirmininkas turi pranašumų prieš parlamentų narius. Pavyzdžiui: Lordui Spikeriui yra mokamas atlyginimas, o daugumai Lordų Rūmų narių ne, tačiau jie turi teisę gauti

³¹⁴Le statut du sénateur: données juridiques. http://www.senat.fr/role/fiche/statut_senateur.html [žiūrėta 2010 11 03]

³¹⁵France Sénat. Présidence de la Chambre. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_C.htm [žiūrėta 2010 10 08]

³¹⁶Le statut du sénateur: données juridiques. http://www.senat.fr/role/fiche/statut_senateur.html [žiūrėta 2010 11 03]

³¹⁷Ten pat.

³¹⁸Ten pat.

³¹⁹France Sénat. Présidence de la Chambre. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_C.htm [žiūrėta 2010 10 08]

dienpinigių už dalyvavimą posėdžiuose; Senato Pirmininkas gauna didesnę atlyginimą nei kiti Senato nariai ir pan. Lordo Spikerio ir Senato Pirmininko atlyginimai skiriasi, nes juos nustato kiekvienos valstybės nacionaliniai teisės aktai. Taigi Lordas Spikeris ir Senato Pirmininkas turi piniginio atlygio garantijas, kurios jiems yra suteiktos, kad galėtų realizuoti savo įgaliojimus.

Neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemnitet) garantijos³²⁰. Imuniteto ir indemnitet žodžių sąvokos yra pateikiamos 3.1.3. skyrelyje.

Lordo Spikerio neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemnitet) garantijos Jungtinėje Karalystėje. Lordų Rūmų ir Bendruomenių Rūmų nariams yra suteikiamos parlamentinės privilegijos, kurios suteikia nariams imunitetą ir indemnitetą bei leidžia jiems atlikti savo teises ir pareigas nepriklausomai nuo išorės veikslių. Jungtinės Karalystės Parlamento nariams yra suteikiamos šios privilegijos: žodžio laisvė, teisinė neliečiamybė (civilinėse bylose), galimybė turėti suverenumą. Visai Jungtinės Karalystės Parlamento narių veiklai turi būti suteiktos palankiausios sąlygos įgyvendinti savo funkcijas. Lordų Rūmų nariai turi imunitetą nuo teisinių veikslių dėl šmeižto, tačiau privalo laikytis parlamentinės kalbos principų³²¹. Išsamesnė informacija apie Lordų Rūmų narių privilegijas yra pateikiama 3.1.3. skyrelyje.

Lordas Spikeris yra Lordų Rūmų narys, nors ir turi išskirtinius įgaliojimus, todėl jam yra taikomos tos pačios asmens neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemnitet) garantijos, kaip ir Lordų Rūmų nariams.

Senato Pirmininko neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemnitet) garantijos Prancūzijoje. V Prancūzijos Respublikos Konstitucijos (toliau Konstitucijos) 26 straipsnis numato Prancūzijos Parlamento nariams neliečiamumą (imunitetą) ir nepersekiojamumą (indemnitetą). Konstitucijos 26 straipsnis nustato:

„Joks parlamento narys negali būti persekiojamas, ieškomas, areštuotas, sulaikytas ar teisiamas dėl pareikštos nuomonės ar balsavimo jam vykdant savo įgaliojimus.

Negalima areštuoti jokio parlamento nario ar kitaip suvaržyti jo laisvę vykdant baudžiamąjį ar policijos persekiojimą be rūmų, kuriems jis priklauso, biuro sutikimo. Šio sutikimo nereikia tokiu atveju, kai jis sulaikomas darantis nusizengimą ar nusikaltimą, ar paskelbus galutinį nuosprendį.

Parlamento nario sulaikymas, prevencinės ar laisvę ribojančios priemonės ar jo persekiojimas yra sustabdomi sesijos laikotarpiui, jeigu to reikalauja rūmai, kuriems jis priklauso.

³²⁰Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2008, p. 92.

³²¹Parliament home page. Site information, Glossary, Parliamentary privilege. <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/parliamentary-privilege/> [žiūrėta 2010 10 24]

Suinteresuotieji rūmai pagal teisę, gali susirinkti į papildomus posėdžius, jei to prireiktų norint taikyti anksčiau išdėstyta pastraipą“.

Kiekvienas Senato narys turi neliečiamybę, kurią reglamentuoja Konstitucijos 26 straipsnis, tam, kad apsisaugotų nuo rinkėjų galimos įtakos, o ypač nuo vykdomosios valdžios. Senato narių **neatsakingumas** saugo jų mandatą. Senatoriai negali būti persekiojami, ieškomi, sulaikomi, laikomi uždarytais ar teisiami dėl savo pasisakymų ar balsavimų vykdant savo pareigas³²². Senato narių **neliečiamybė** yra, kai senatoriai gali tapti kriminalinio ar administracinio teismo lygmenyje, arešto ar bet kurios laisvės atėmimo ar suvaržymo objektu tik leidus Senato Biurui. Šio leidimo nėra prašoma, kai asmuo yra sulaikomas darant nusižengimą ar nusikaltimą arba paskelbus galutinį nuosprendį³²³.

Senato Pirmininkas yra Senato narys, nors ir turi išskirtinius įgaliojimus, todėl jam yra taikomos tos pačios asmens neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemniteto) garantijos, kaip ir Senato nariams.

Lordui Spikeriui ir Senato Pirmininkui yra būdingos tos pačios neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemniteto) garantijos, kaip ir jų parlamentų nariams. Šios garantijos suteikia Lordui Spikeriui ir Senato Pirmininkui nekliudomai vykdyti jiems suteiktus įgaliojimus.

Apibendrinant 3 skyrių reikėtų paminėti, kad Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas, Lordas Spikeris ir Senato Pirmininkas yra parlamentų vadovai, kurie yra renkami iš parlamentų narių. Parlamentų nariai išrinkti į parlamentų vadovus turi būti nešališki ir gali turėti ne visas parlamentų nariams būdingas teises. Seimo Pirmininkas negali priklausyti Seimo narių frakcijai, tačiau gali likti politinėje partijoje ir taip daryti įtaką frakcijai. Jis gali balsuoti dėl įstatymų priėmimo. Bendruomenių Rūmų Spikeris negali priklausyti politinei partijai ir balsuoti dėl įstatymų priėmimo išskyrus, jei balsai pasiskirsto po lygiai. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas negali inicijuoti įstatymų leidimo, tačiau gali dalyvauti debatuose ir balsuoti, todėl jis nėra nešališkas ir visiškai neutralus. Lordas Spikeris negali priklausyti politinei partijai ir balsuoti, jeigu net balsai pasiskirsto po lygiai. Senato Pirmininkas turi teisę pasisakyti dėl įstatymų priėmimo, kai nepirmininkauja, išimtinė tvarka dalyvauti balsavime, siūlyti įstatymus, todėl jis nėra nešališkas ir visiškai neutralus. Parlamentų vadovai, kaip ir parlamentų nariai, privalo vykdyti tam tikras pareigas, tai yra dalyvauti parlamentų posėdžiuose, laikytis teisės aktuose įtvirtintų elgesio principų ir kt. Parlamentų vadovams yra suteikti išskirtiniai įgaliojimai, kurių neturi kiti parlamentų nariai, tai yra pirmininkavime parlamentų ir kitų svarbių institucijų posėdžiuose, teisės aktų leidymos procese, valstybės valdyme, atstovavime parlamentams, tvarkos palaikyme ir taisyklių prižiūrėjime parlamentuose, potvarkių (nutarimų) leidime, santykiuose su

³²²Le statut du sénateur: données juridiques. http://www.senat.fr/role/fiche/statut_senateur.html [žiūrėta 2010 11 03]

³²³Ten pat.

teisminėmis institucijomis, valstybės gynybos bei saugumo užtikrinimo srityse ir kt. Realizuoti parlamentų vadovams suteiktus įgaliojimus teisės aktuose yra numatytos veiklos garantijos, tai yra piniginio atlygio, neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemniteto). Taigi Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas, Lordas Spikeris, Senato Pirmininkas – tai parlamentų vadovai, kurie turi ypatingą konstitucinį statusą, kurį nustato kiekvienos valstybės nacionaliniai teisės aktai, todėl jie visi turi panašumų ir skirtumų.

IŠVADOS

1. Kiekvienoje Europos Sąjungos valstybės valdžios institucijos sistemoje svarbią vietą užima parlamentas. Pirmieji parlamentai atsirado Anglijoje ir Prancūzijoje. Būtent nuo šių valstybių pradėjo formotis šiuolaikinė parlamentinė institucija. Parlamentas gali būti sudarytas iš vienu arba dvejų rūmų. Visa tai priklauso nuo valstybės santvarkos formos. Visiems Europos Sąjungos valstybių narių parlamentams yra būdingos kelios tos pačios funkcijos, tai atstovavimas tautai, valstybės biudžeto tvirtinimas, įstatymų leidyba, šalies vyriausybės parinkimas, vykdomosios valdžios kontrolė. Pagrindinė parlamento funkcija yra atstovauti tautai. Taigi parlamentas Europos Sąjungos valstybėse – tai atstovaujamoji tautos institucija, kuriai patikimas įstatymų priėmimas ir kitos svarbos funkcijos.

2. Kiekviename Europos Sąjungos valstybės narės parlamente svarbus asmuo yra parlamento vadovas, kurio pagrindinis įgaliojimas yra vadovauti parlamentui. Parlamento vadovas turi ypatingą konstitucinį statusą, kurį apibrėžia įgaliojimų (mandato) pradžios momento atsiradimas, teisės, pareigos, veiklos garantijos ir įgaliojimų (mandato) pasibaigimo pagrindai.

3. Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas, Lordas Spikeris bei Senato Pirmininkas yra renkami iš parlamentų narių, todėl būdami parlamentų vadovais jie yra ir parlamentų nariai. Parlamentų vadovams, kaip ir parlamentų nariams, yra taikomi tie patys reikalavimai, kaip ir kandidatams į parlamentų narius. Taip pat jiems būdinga įgaliojimų (mandato) pradžios momento atsiradimas, tam tikros teisės ir pareigos bei įgaliojimų (mandato) pasibaigimo pagrindai. Nuo parlamentų nariams įgaliojimų suteikimo momento jie įgyja teisę būti išrinkti į parlamentų vadovus. Parlamentų vadovus renka parlamentų nariai. Jiems yra suteikiamos išskirtinės teisės (įgaliojimai), todėl būdami parlamentų vadovais turi būti nešališki ir gali turėti ne visas parlamentų nariams būdingas teises. Seimo Pirmininkas negali priklausyti Seimo narių frakcijai, tačiau gali likti politinėje partijoje ir taip daryti įtaką frakcijai. Jis gali balsuoti dėl įstatymų priėmimo. Bendruomenių Rūmų Spikeris negali priklausyti politinei partijai ir balsuoti dėl įstatymų priėmimo išskyrus, jei balsai pasiskirsto po lygiai. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas negali inicijuoti įstatymų leidimo, tačiau gali dalyvauti debatuose ir balsuoti, todėl jis nėra nešališkas ir visiškai neutralus. Lordas Spikeris negali priklausyti politinei partijai ir balsuoti, jeigu net balsai pasiskirsto po lygiai. Senato Pirmininkas turi teisę pasisakyti dėl įstatymų priėmimo, kai nepirmininkauja, išimtinė tvarka dalyvauti balsavime, siūlyti įstatymus, todėl jis, kaip ir Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas, nėra nešališkas ir visiškai neutralus. Parlamentų vadovai, kaip ir parlamentų nariai, privalo vykdyti tam tikras pareigas, tai yra dalyvauti parlamentų posėdžiuose, laikytis teisės aktuose įtvirtintų elgesio principų. Jų pareigos yra nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis viešosiose ir privačiose įmonėse, įstaigose ir organizacijose. Taip pat

parlamentų vadovai turi pareigą pirmininkauti posėdžiams, kuri nėra būdinga parlamentų nariams. Visiems parlamentų vadovams, kaip ir parlamentų nariams, yra taikomi tie patys įgaliojimų pasibaigimo pagrindai. Įgaliojimai nutrūksta, kai pasibaigia parlamentų kadencijos laikas, parlamentaras miršta, netenka pilietybės, atsistatydina, apkaltos proceso tvarka panaikinamas mandatas ir kitais atvejais.

4. Seimo Pirmininko, Bendruomenių Rūmų Spikerio, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininko, Lordo Spikerio ir Senato Pirmininko įgaliojimai pirmininkavime parlamentų ir kitų svarbių institucijų posėdžiuose, teisės aktų leidybos procese, valstybės valdyme, atstovavime parlamentams, tvarkos palaikyme ir taisyklių prižiūrėjime parlamentuose, potvarkių (nutarimų) leidime, santykiuose su teisminėmis institucijomis, valstybės gynybos ir saugumo užtikrinimo srityse turi panašumų ir skirtumų. Visų parlamentų vadovų pagrindinis įgaliojimas yra pirmininkauti parlamentų ir kitų svarbių institucijų posėdžiams. Seimo Pirmininkas pirmininkauja Seimo ir Seimo valdybos, Bendruomenių Rūmų Spikeris – Bendruomenių Rūmų ir Bendruomenių Rūmų Komisijos, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas – Nacionalinės Asamblėjos, Nacionalinės Asamblėjos Biuro, Pirmininkų Konferencijos, Kongreso ir Aukščiausiojo Teismo, Lordas Spikeris – Lordų Rūmų ir Lordų Rūmų komiteto, Senato Pirmininkas – Senato ir Senato Biuro posėdžiams. Parlamentų vadovai turi įgaliojimus teisės aktų leidybos procese. Seimo Pirmininkas pasirašo ir oficialiai skelbia įstatymus, jei to per 10 d. nepadaro Respublikos Prezidentas, parašu tvirtina Seimo priimto įstatymo teksto autentiškumą ir perduoda jį Respublikos Prezidentui pasirašyti, pasirašo Seimo statutą, Seimo statuto nutarimus bei kitus Seimo priimtus aktus ir kt. Bendruomenių Rūmų Spikeris tvirtina įstatymus, tikrina Lordų Rūmų įstatymų pataisymus ir kt. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas turi teisę atkelti įstatymų leidimą prieš juos priimant Konstitucinėje Taryboje, atlieka įstatymų priežiūrą, gali nesutikti su įstatymų pataisomis ar pasiūlymais ir kt. Lordas Spikeris ir Senato Pirmininkas neturi svarbių įgaliojimų teisės aktų leidybos procese. Visi parlamentų vadovai užima tam tikrą vietą valstybės valdyme. Seimo Pirmininkas Lietuvoje ir Senato Pirmininkas Prancūzijoje yra antri aukščiausi pagal valstybės rangą asmenys, kadangi jie gali laikinai pavaduoti Respublikos Prezidentą. Bendruomenių Rūmų Spikerio postas Jungtinėje Karalystėje yra laikomas jo karjeros viršūne. Jungtinėje Karalystėje Lordo Spikerio vaidmuo valstybės valdyme nėra toks svarbus, kaip Bendruomenių Rūmų Spikerio. Jungtinėje Karalystėje prezidento institutas neegzistuoja. Valstybės vadovas yra Karalienė. Bendruomenių Rūmų Spikeris ir Lordas Spikeris negali pavaduoti monarcho, kadangi jis niekuomet nemiršta ir jo sostas yra paveldimas. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas yra ketvirtas pagal svarbą valstybės valdyme asmuo Prancūzijoje ir neturi įgaliojimų laikinai pavaduoti Respublikos Prezidento. Visi parlamentų vadovai turi įgaliojimą atstovauti parlamentams. Taip pat parlamentų vadovai pirmininkaudami palaiko tvarką bei prižiūri, kad būtų laikomasi taisyklių. Lordas Spikeris, skirtingai nei kiti parlamentų nariai, negali drausminti Lordų Rūmų narių, nuspręsti kam toliau

kalbėti diskusijoje ir pan. Parlamentų vadovai vykdydami jiems priskirtus įgaliojimus leidžia potvarkius (nutarimus). Jie turi įgaliojimus santykiuose su teisminėmis institucijomis. Seimo Pirmininkas teikia kandidatus į Konstitucinio Teismo teisėjus, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas ir Senato Pirmininkas skiria narius į Konstitucinę Tarybą, o Bendruomenių Rūmų Spikeris ir Lordas Spikeris neturi įgaliojimų nei teikti, nei skirti asmenis į teismines institucijas. Taip pat parlamentų vadovai turi įgaliojimus valstybės gynybos ir saugumo užtikrinimo srityse. Seimo Pirmininkas priklauso Valstybės gynimo tarybai, kuri svarsto svarbiausius gynybos klausimus. Bendruomenių Rūmų Spikeris neturi įgaliojimų valstybės gynybos ar saugumo užtikrinimo srityse. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas yra atsakingas už Nacionalinės Asamblėjos vidaus ir išorės saugumą. Jo įtakoje yra karinės armijos pajėgos. Lordas Spikeris yra atsakingas už Jungtinės Karalystės Parlamento turto saugumą Lordų Rūmuose. Senato Pirmininkas prižiūri Senato saugumą bei gerą jo funkcionavimą. Taigi parlamentų vadovų įgaliojimai turi panašumų ir skirtumų.

5. Kiekvieno parlamento vadovo įgaliojimai turi išskirtinių bruožų, kurie yra būdingi tik konkrečios valstybės parlamento vadovui, todėl jų negali turėti kitų valstybių parlamentų vadovai. Seimo Pirmininkas teikia Seimui skirti ir atleisti Seimo kontrolierių, Seimo kontrolierių įstaigos vadovo, valstybės institucijų vadovų, jų pavaduotojų kandidatūras kt. Bendruomenių Rūmų Spikeris atsako už mažumų – tų, kurių interesų arba nuomonių neatspindi pagrindinės partijos – interesų gynimą Bendruomenių Rūmuose, rūpinasi Jungtinės Karalystės Parlamento infrastruktūros priežiūra, išrenka ir prižiūri darbuotojus įvairioms savo atliekamoms procedūrinėms, administracinėms bei ceremonijų funkcijoms ir kt. Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas privalo konsultuoti Respublikos Prezidentą, patarti Ministrui Pirmininkui, skiria asmenis į Aukščiausiąją magistratūros tarybą ir į kitas atitinkamas pareigas skirtingose tarnybose, turi teisę sukviesti Konstitucinę Tarybą ir kitas organizacijas, gauti svarbius pranešimus apie Nacionalinės Asamblėjos narių mandatą bei statusą ir kt. Lordas Spikeris teikia pasiūlymus dėl procedūrų (formalių ir neformalių Lordų Rūmų veiklos taisyklių), priima sprendimus dėl *Sub judice* taisyklių, dalyvauja tarptautiniuose parlamentų pirmininkų susitikimuose, plėtoja „informavimo“ vaidmenį ir kt. Senato Pirmininkas užtikrina Senato organizavimą bei jo valdymą, konsultuoja Respublikos Prezidentą, priima delegacijas iš užsienio ir kt. Taigi visų parlamentų vadovų įgaliojimai turi išskirtinių bruožų.

6. Seimo Pirmininkui, Bendruomenių Rūmų Spikeriui, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkui, Lordui Spikeriui ir Senato Pirmininkui teisės aktuose yra numatytos veiklos garantijos, kurios padeda tinkamai įgyvendinti jiems suteiktus išskirtinius įgaliojimus. Visiems šiems parlamentų vadovams yra būdinga piniginio atlygio garantija, kuri nustato jų atlyginimą bei išlaidas susijusias su parlamentine veikla ir yra mokama iš valstybės biudžeto. Taip pat visiems parlamentų vadovams yra būdingos neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemniteto) garantijos.

LITERATŪRA

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais iki 2009 m. spalio 23 d.). – Vilnius: Saulelė, 2009. – 64 p. – ISBN 978-9955-763-09-3
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 7, 11, 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 7 straipsnio 1 bei 4 dalių ir Lietuvos Respublikos Prezidento įstatymo 20 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ / Valstybės žinios. 2002, Nr. 62 – 2515.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimas „Dėl Respublikos Seimo statuto II dalies 5 skirsnio 25 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ / Valstybės žinios. 1993, Nr. 66 – 1260
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Respublikos Vyriausybės programos“ atidėjimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ / Valstybės žinios. 1998, Nr. 5 – 99
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. sausio 15 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų įstatymo 13 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ ir 2006 m. kovo 28 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ nuostatų išaiškinimo“ / Valstybės žinios. 2009, Nr. 6 – 170.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto II dalies 9, 9 – 3, 9 – 6, 10 ir 10 – 1 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ / Valstybės žinios. 1994, Nr. 16 – 271.
7. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=374259&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010 09 07]
8. Lietuvos Respublikos Seimo statutas. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=386708 [žiūrėta 2010 11 22]

9. Lietuvos Respublikos Valstybės politikų elgesio kodeksas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=376953 [žiūrėta 2010 11 02]
10. Constitution de la République française. <http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp> [žiūrėta 2010 10 29]
11. Constitution of the Portuguese Republic.
<http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm> [žiūrėta 2010 11 06]
12. Constitution of the Republic of Cyprus.
<http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm> [žiūrėta 2010 11 06]
13. Constitution of the Republic of Slovenia.
<http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm> [žiūrėta 2010 11 06]
14. The Constitution of the Slovak Republic.
<http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm> [žiūrėta 2010 11 06]
15. The Netherlands Constitution.
<http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm> [žiūrėta 2010 11 06]
16. Code of Conduct for Members of the House of Lords and Guide to the Code of Conduct.
<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld/ldcond/code.pdf> [žiūrėta 2010 10 24]
17. Règlement de l'Assemblée nationale. <http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/reglement.asp> [žiūrėta 2010 10 20]
18. Règlement du Sénat et instruction generale du Bureau.
<http://www.senat.fr/reglement/reglement.html> [žiūrėta 2010 11 02]
19. The Code of Conduct for Members of Parliament.
<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmcode/735/73502.htm> [žiūrėta 2010 10 22]

Specialioji literatūra:

20. About Parliament. About MPs, Lords & officers, House of Lords, Different types of Lords.
<http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/about-lords/lords-types/> [žiūrėta 2010 10 24]
21. About Parliament. About MPs, Lords & officers, House of Lords, Different types of Lords, Law Lords. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/about-lords/lords-types/law-lords/> [žiūrėta 2010 10 24]
22. About Parliament. About MPs, Lords & officers, House of Lords, How do you become a Member of the House of Lords? <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/about-lords/lords-appointment/> [žiūrėta 2010 10 25]

23. About Parliament. About MPs, Lords & officers, House of Lords, Members of the Lords: allowances. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/about-lords/lords-allowances/> [žiūrėta 2010 10 25]
24. About Parliament. About MPs, Lords & officers, House of Lords, What individual Lords do. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/about-lords/lords/> [žiūrėta 2010 10 21]
25. About Parliament. About MPs, Lords & officers, MPs, How MPs are elected, Who can stand as an MP? <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/members/electing-mps/candidates/> [žiūrėta 2010 10 21]
26. About Parliament. About MPs, Lords & officers, MPs, Standards. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/members/standards/> [žiūrėta 2010 10 21]
27. About Parliament. About MPs, Lords & officers, MPs, What MPs do. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/members/mps/> [žiūrėta 2010 10 21]
28. About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, Commons Deputy Speakers. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/deputy-speakers/> [žiūrėta 2010 10 23]
29. About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, Commons Deputy Speakers, Election of Deputy Speakers 2010. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/deputy-speakers/election-of-commons-deputy-speakers/> [žiūrėta 2010 10 23]
30. About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, The Lord Chancellor. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/lord-chancellor/> [žiūrėta 2010 10 11]
31. About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, The Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]
32. About Parliament. About MPs, Lords & officers, Principal Officers and staff, The Speaker, Speaker' election 2010. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/principal/speaker/speakers-election-2010/> [žiūrėta 2010 10 11]
33. About Parliament. How Parliament works, Elections and voting, Parliamentary constituencies. <http://www.parliament.uk/about/how/elections-and-voting/constituencies/> [žiūrėta 2010 10 22]
34. About Parliament. How Parliament works, Elections and voting, Swearing in and the parliamentary oath. <http://www.parliament.uk/about/how/elections-and-voting/swearingin/> [žiūrėta 2010 10 21]
35. About Parliament. How Parliament works, Parliament's role. <http://www.parliament.uk/about/how/role/> [žiūrėta 2010 10 20]

36. About Parliament. How Parliament works, Parliament's role, The two – House system. <http://www.parliament.uk/about/how/role/system/> [žiūrėta 2010 10 20]
37. Appendix: Conventions and Courtesies of the House. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200203/cmselect/cmproced/333/33309.htm> [žiūrėta 2010 10 11]
38. Apie ES glauštai. ES valstybės narės. http://europa.eu/abc/european_countries/eu_members/index_lt.htm [žiūrėta 2010 11 06]
39. Bacevičius V. ir kt. Konstitucinio reguliavimo įvairovė: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. – 448 p. – ISBN 9955-19-034-5
40. Barnett H. Constitutional & Administrative Law / 6th ed. – London: Routledge Cavendish, 2006. – 870 p. – ISBN 1-84568-033-2
41. Birmontienė T. ir kt. Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005. – 368 p. – ISBN 9955-19-006-X (1 dalis), - ISBN 9955-19-007-8 (bendras)
42. Borchardtas K. D. Bendrijos teisės abėcėlė. – Vilnius: Europos Bendrijų oficialių leidimų biuras, 2001. – 116 p. – ISBN 9986-9375-9-0
43. Chambre des députés. <http://www.chd.lu/wps/portal/public> [žiūrėta 2010 11 06]
44. Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2008. – 412 p. – ISBN 978-995552816-6
45. Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002. – 335 p. – ISBN 9955-528-02-8
46. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas / Redaktoriai: J. Kruopas (atsakingasis) ir kt. – Vilnius: Mintis, 1972. – 976 p.
47. Délégations étrangères. http://www.senat.fr/presidence/delegations_etrangeres.html [žiūrėta 2010 11 03]
48. Duhamel O., Mény Y. Dictionnaire contitutionnel. – Paris: Presses Universitaires de France, 1992. – 1112 p. – ISBN 9 782130 442561
49. Europos Sąjungos valstybės narės. http://europa.eu/about-eu/member-countries/index_lt.htm [žiūrėta 2010 11 06]
50. France Assemblée nationale. Mandat Parlementaire. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1113_D.htm [žiūrėta 2010 10 29]
51. France Assemblée nationale. Présidence de la Chambre. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1113_C.htm [žiūrėta 2010 10 18]

52. France Assemblée nationale. Système électoral. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1113_B.htm [žiūrėta 2010 10 27]
53. France Sénat. Mandat Parlementaire. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_D.htm [žiūrėta 2010 11 01]
54. France Sénat. Présidence de la Chambre. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_C.htm [žiūrėta 2010 10 18]
55. France Sénat. Système électoral. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1114_B.htm [žiūrėta 2010 10 27]
56. Grikenis R. ir kt. Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas / Sudarė: G. Vitkus. – Vilnius: Eugrimas, 2008. – 352 p. – ISBN 978-9955-790-05-1
57. Histoire de l'Assemblée nationale. Le temps de l'invention (1789 - 1799). La naissance de l'Assemblée nationale. <http://www.assemblee-nationale.fr/histoire/histoire-1789.asp> [žiūrėta 2010 10 26]
58. Hood Phillips O. et al. Constitutional and Administrative Law / 8th ed., Jackson P., Leopold P. editors. – London: Sweet & Maxwell, 2001. – 855 p. – ISBN 0-421-57480-1
59. House of Commons Information Office. You and Your MP. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m01.pdf> [žiūrėta 2010 10 22]
60. House of Commons Information Office. Members' pay, pensions and allowances. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/M05.pdf> [žiūrėta 2010 10 24]
61. House of Commons Information Office. Ministerial Salaries. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m06.pdf> [žiūrėta 2010 10 24]
62. House of Commons Information Office. Parliamentary Elections. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m07.pdf> [žiūrėta 2010 10 22]
63. House of Commons Information Office. The House of Commons and the right to vote. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/g01.pdf> [žiūrėta 2010 10 20]
64. House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]
65. House of Lords. The election and role of the new Lord Speaker of The House of Lords – Briefing. <http://www.parliament.uk/documents/lords-information-office/hoflnotice110506-brief.pdf> [žiūrėta 2010 10 25]
66. Interview with the Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/upload/lordspeaker-interview-pdfversion.pdf> [žiūrėta 2010 10 25]

67. Yardly D.C.M. Introduction to British Constitutional Law / 7th ed. – London: Butterworths, 1990. – 188 p. – ISBN 0-406-53129-3
68. Jarašiūnas E. Konstitucinė valstybės valdžios institucijų sistema / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 675 – 690. – ISBN 9955-442-61-1
69. Jarašiūnas E. V Prancūzijos Respublikos Konstitucija (Prancūzijos 1958 m. Konstitucija) / Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, p. 54 – 80. – ISBN 9955-19-006-X (1 dalis), - ISBN 9955-19-007-8 (bendras)
70. Jarašiūnas E. Valdžių padalijimo principas: samprata ir keletas interpretavimo problemų konstitucinėje jurisprudencijoje / Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 135 – 163. – ISBN 978-9955-19-061-5
71. Jarašiūnas E. Valstybės forma / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės iniversitetas, 2002, p. 523 – 566. – ISBN 9955-442-61-1
72. L'accueil des députés. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_18.asp [žiūrėta 2010 11 02]
73. L'Assemblée nationale et le Sénat - Caractères généraux du Parlement. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_4.asp [žiūrėta 2010 10 26]
74. L'Assemblée nationale expliquée aux jeunes. <http://www.assemblee-nationale.fr/juniors/presentation-jeunes.asp> [žiūrėta 2010 10 26]
75. L'Assemblée nationale, le Sénat et le Congrès. <http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/parlement.asp> [žiūrėta 2010 10 26]
76. La démocratie. La naissance des Parlements. <http://www.assemblee-nationale.fr/juniors/parlements.asp> [žiūrėta 2010 10 26]
77. La Présidence du Sénat. <http://www.senat.fr/presidence/index.html> [žiūrėta 2010 10 27]
78. La situation matérielle du député. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_17.asp [žiūrėta 2010 10 30]
79. Le Bureau de l'Assemblée nationale. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_20.asp [žiūrėta 2010 10 20]
80. Le Président de L'Assemblée nationale. <http://www.assemblee-nationale.fr/presidence/> [žiūrėta 2010 10 27]
81. Le Président de l'Assemblée nationale. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_19.asp [žiūrėta 2010 10 20]

82. Le statut du député. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_16.asp
[žiūrėta 2010 10 29]
83. Le statut du sénateur: données juridiques. http://www.senat.fr/role/fiche/statut_senateur.html
[žiūrėta 2010 11 03]
84. Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / Redaktorius: K. Jovaišas (atsakingasis). – Vilnius: Teisės institutas, d. 2, 2002. – 216 p. – ISBN 9955-9346-2-X (2 dalis)
85. Martikonis R. Mastrichto sutartis / Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas / Sudarė: G. Vitkus. – Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 203- 204. – ISBN 978-9955-790-05-1
86. Mesonis G. Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės (Didžioji Britanija) konstitucinė sistema / Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, p. 196 – 217. – ISBN 9955-19-006-X (1 dalis), - ISBN 9955-19-007-8 (bendras)
87. Mesonis G. Lietuvos Respublikos Seimas / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 699 – 730. – ISBN 9955-442-61-1
88. Mesonis G. Valstybės valdymo forma konstitucinėje teisėje: Lietuvos Respublika Vidurio ir Rytų Europos kontekste: monografija. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. – 232 p. – ISBN 9955-563-37-0
89. Mode d'élection des sénateurs. <http://www.senat.fr/role/senate.html> [žiūrėta 2010 10 27]
90. 2008 m. spalio 12 d. rinkimai į Lietuvos Respublikos Seimą ir Referendumas dėl Ignalinos atominės elektrinės darbo pratęsimo. http://www.vrk.lt/2008_seimo_rinkimai/output_lt/rinkimu_diena/index.html [žiūrėta 2010 11 10]
91. National Democratic Institute for International Affairs. Presiding Officers: Speakers and Presidents of Legislatures. Legislative Research Series, Paper 1, 1996. http://www.accessdemocracy.org/files/031_ww_presiding.pdf [žiūrėta 2010 10 12]
92. Organisation. Le Président. <http://www.senat.fr/role/orga.html#president> [žiūrėta 2010 11 02]
93. Parliamentary business. House of Lords, Lord Speaker, Role of the Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/business/lords/lord-speaker/the-role-of-lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]
94. Parliament home page. Site information, Glossary, Deputy Speakers. <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/deputy-speakers/> [žiūrėta 2010 10 23]
95. Parliament home page. Site information, Glossary, Lord Chancellor. <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/lord-chancellor/> [žiūrėta 2010 10 21]

96. Parliament home page. Site information, Glossary, Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24]
97. Parliament home page. Site information, Glossary, Speaker (The). <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/speaker-the/> [žiūrėta 2010 10 21]
98. Parliament home page. Site information, Glossary, Parliamentary privilege. <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/parliamentary-privilege/> [žiūrėta 2010 10 24]
99. Pažyma apie Seimo narių pareiginių koeficientų ir algų dydžių pasikeitimą nuo 2009 – 05 – 01. <http://www3.lrs.lt/docs2/HINVBQRH.PDF> [žiūrėta 2010 11 07]
100. Petrauskaitė A. Istorija: trumpas istorijos kursas. – Vilnius: Gimtinė, 2005. – 478 p. – ISBN 9986-867-10-X
101. Que fait le président du Sénat? http://www.junior.senat.fr/president_senat/president_senat.htm [žiūrėta 2010 11 03]
102. Royaume – Uni House of Commons (Chambre de Communes). Système électoral. http://www.ipu.org/parline-f/reports/1335_B.htm [žiūrėta 2010 10 29]
103. Sinkevičius E. Europos Sąjunga / Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas / Sudarė: G. Vitkus. – Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 122 – 125. – ISBN 978-9955-790-05-1
104. Šileikis E. Alternatyvi konstitucinė teisė. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. – 603 p. – ISBN 9955-557-72-9
105. Šileikis E. Konstitucinė teisė / Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004, p. 63 – 130. – ISBN 9955-616-03-2
106. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. – 528 p.
107. Today's world in one volume: Whitaker's Almanack 2009 / Edited by Inna Ward. – London: A & C Black, 2008. – 1369 p. – ISBN 978-1-4081-0422-4
108. Vaitiekienė E., Vidrinskienė S. Lietuvos konstitucinės teisės įvadas. – Vilnius: Justitia, 2001. – 198 p. – ISBN 9986-567-48-3
109. Vitkus V. Europos Sąjunga ir ne tik ji: 99 terminai. – Vilnius: Alora, 2003. – 196 p. – ISBN 9955-549-01-7
110. Welcome to IPSA. <http://www.parliamentarystandards.org.uk/index.html> [žiūrėta 2010 10 24]

Pranckevičiūtė L. Parlamento vadovo konstitucinis statusas: ES / Magistro baigiamasis darbas. Vadovas lekt. I. Pukanasytė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2010. – 110 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išnagrinėtas ir įvertintas parlamento vadovo konstitucinis statusas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje. Iškelta problema kokie yra parlamento vadovo konstitucinio statuso panašumai ir skirtumai su kitais parlamentų vadovais bei parlamentų nariais Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje bei pateikiamos išvados. Pirmoje darbo dalyje yra aptariamas parlamentas - atstovaujamoji tautos institucija Europos Sąjungos valstybėse. Antrojoje dalyje yra apžvelgiama parlamento vadovo konstitucinio statuso samprata. Trečiojoje dalyje yra nagrinėjamas parlamento vadovo konstitucinis statusas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje, tai yra parlamento vadovo, kaip parlamento nario teisės ir pareigos, jo įgaliojimai bei veiklos garantijos.

Raktiniai žodžiai: parlamentas, parlamento vadovas, parlamento vadovo konstitucinis statusas, Europos Sąjunga.

Pranckevičiūtė L. Constitutional Status of a Parliament Leader in EU / The Final Master's Work. Supervisor: lecturer I. Pukanasytė. – Vilnius: Faculty of Law, Mykolas Romeris University, 2010. – 110 p.

ABSTRACT

The Master's Final Paper analyses and evaluates constitutional status of a parliament leader in Lithuania, United Kingdom, and France. Research includes issues on advantages of constitutional status of a parliament leader and differences from other parliament executives and parliament members in Lithuania, United Kingdom, and France. As a result, conclusions follow the analysis. The first part of the paper includes discussion on a parliament as a representative institution of a nation in countries of the European Union. The second part contains the overview of a concept of the status of a parliament leader. The third part researches constitutional status of a parliament leader in Lithuania, United Kingdom, and France. This includes rights and duties of a parliament leader as a member of a parliament, also authority and guarantees of his/her activity.

Keywords: parliament, parliament leader, constitutional status of a parliament leader, European Union.

Pranckevičiūtė L. Parlamento vadovo konstitucinis statusas: ES / Magistro baigiamasis darbas. Vadovas lekt. I. Pukanasytė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2010. – 110 p.

Raktiniai žodžiai: parlamentas, parlamento vadovas, parlamento vadovo konstitucinis statusas, Europos Sąjunga.

SANTRAUKA

Parlamento vadovo konstitucinio statuso Europos Sąjungos valstybėse aktualumą suponuoja akivaizdus kiekvienos šalies parlamento išskirtinumas. Kiekvienos Europos Sąjungos valstybės narės parlamentas turi savo vadovus. Tyrimo problema – norima atskleisti kokie yra parlamento vadovo konstitucinio statuso panašumai ir skirtumai su kitais parlamentų vadovais bei parlamentų nariais Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje. Tyrimo objektas - parlamento vadovo konstitucinis statusas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje. Tikslas - išnagrinėti ir įvertinti parlamento vadovo konstitucinį statusą Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje. Tyrimo uždaviniai: 1. aptarti parlamentą Europos Sąjungos valstybėse; 2. apibendrinti parlamento vadovo konstitucinio statuso sampratą; 3. atskleisti parlamento vadovo, kaip parlamento nario, teises ir pareigas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje; 4. išanalizuoti parlamento vadovo įgaliojimus Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje; 5. išnagrinėti parlamento vadovo veiklos garantijas Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje.

Siekiant atskleisti pasirinktą temą ir įgyvendinti užsibrėžtus uždavinius buvo panaudoti įvairūs teoriniai (lyginamasis, loginis, sisteminis, apibendrinimo) ir empiriniai (dokumentų analizės) tyrimo metodai.

Parlamentas Europos Sąjungos valstybėse – tai atstovaujamoji tautos institucija, kuriai patikimas įstatymų priėmimas ir kitos svarbos funkcijos. Parlamento vadovas turi ypatingą konstitucinį statusą, kurį apibrėžia įgaliojimų (mandato) pradžios momento atsiradimas, teisės, pareigos, veiklos garantijos ir įgaliojimų (mandato) pasibaigimo pagrindai. Seimo Pirmininkas, Bendruomenių Rūmų Spikeris, Nacionalinės Asamblėjos Pirmininkas, Lordas Spikeris bei Senato Pirmininkas yra renkami iš parlamentų narių, todėl būdami parlamentų vadovais yra ir parlamentų nariai. Parlamentų vadovams, kaip ir parlamentų nariams, yra taikomi tie patys reikalavimai, kaip ir kandidatams į parlamentų narius. Taip pat jiems būdinga įgaliojimų (mandato) pradžios momento atsiradimas, tam tikros teisės ir pareigos bei įgaliojimų (mandato) pasibaigimo pagrindai. Jiems yra suteikiamos išskirtinės teisės (įgaliojimai), todėl būdami parlamentų vadovais turi būti nešališki ir gali turėti ne visas parlamentų nariams suteiktas teises,

tačiau privalo vykdyti visiems būdingas tam tikras pareigas, tai yra dalyvauti parlamentų posėdžiuose, laikytis teisės aktuose įtvirtintų elgesio principų. Visų parlamentų vadovų įgaliojimai pirmininkavime parlamentų ir kitų svarbių institucijų posėdžiuose, teisės aktų leidybos procese, valstybės valdyme, atstovavime parlamentams, tvarkos palaikyme ir taisyklių prižiūrėjime parlamentuose, potvarkių (nutarimų) leidime, santykiuose su teisminėmis institucijomis, valstybės gynybos ir saugumo užtikrinimo srityse turi panašumų ir skirtumų. Kiekvieno parlamento vadovo įgaliojimai turi išskirtinių bruožų, kurie yra būdingi tik konkrečios valstybės parlamento vadovui, todėl jų negali turėti kitų valstybių parlamentų vadovai. Parlamentų vadovams teisės aktuose yra numatytos veiklos garantijos, kurios padeda tinkamai įgyvendinti jiems suteiktus išskirtinius įgaliojimus, tai yra piniginio atlygio, neliečiamumo (imuniteto) ir nepersekiojamumo (indemniteto).

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, literatūra, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba bei priedai.

Nagrinėjant parlamento vadovo konstitucinį statusą Europos Sąjungos valstybėse buvo remiamasi autorių – Petro Algimanto Čiočio, Egidijaus Jarašiūno, Gedimino Mesonio, Egidijaus Šileikio, Hilaire Barnett, Oliver Duhamel, Yves Mény ir kitais darbais. Taip pat buvo nagrinėjami valstybių nacionaliniai teisės aktai, kurie pateikia pačią naujausią informaciją.

Pranckevičiūtė L. Constitutional Status of a Parliament Leader in EU / The Final Master's Work. Supervisor: lecturer I. Pukanasytė. – Vilnius: Faculty of Law, Mykolas Romeris University, 2010. – 110 p.

Keywords: parliament, parliament leader, constitutional status of a parliament leader, European Union.

SUMMARY

Obvious exclusiveness of the parliament in each country suggests of the relevance of the constitutional status of a parliament leader in countries of the European Union. Parliament of every member state in the European Union has its own executives. Purpose of the research is to discover advantages of constitutional status of a parliament leader and differences from other parliament executives and parliament members in Lithuania, United Kingdom, and France. The object of the study is the constitutional status of a parliament leader in Lithuania, United Kingdom, and France. The objective of the paper is to analyse and evaluate constitutional status of a parliament leader in the above-mentioned countries. Tasks of the research: 1) to discuss the role of a parliament in countries of the European Union; 2) to summarize the concept of the constitutional status of a parliament leader; 3) to discover rights and duties of a parliament leader as a member of a parliament in Lithuania, United Kingdom, and France; 4) to analyze the authority of a parliament leader in Lithuania, United Kingdom, and France; 5) to research guarantees of activity of a parliament leader in Lithuania, United Kingdom, and France.

Various theoretical (comparative, logical, systematic, generalization) and empirical (document analysis) methods of the research helped to reveal the chosen subject and implement the tasks set.

In countries of the European Union, parliament is a representative institution, which is committed to legislation and functions of the other importance. Leader of the parliament has a special constitutional status, which is defined by the basics of the beginning of the authority (mandate), rights, duties, guarantees of activity and the end of the authority (mandate). The Chairman of the Seimas, the Speaker of the House of Commons, the Chairman of the National Assembly, the Lord Speaker, and the Chairman of the Senate are elected from parliament members, therefore, being leaders of their parliaments, they remain members of a parliament. Requirements that apply to candidates for parliament are the same for parliament leaders, as well as the other parliament members. Furthermore, typical for parliament leaders is the beginning of the authority (mandate), certain rights, and duties, and the end of the authority (mandate). They are granted exceptional rights (authority), therefore, being leaders of parliament, they shall remain

impartial and may have not all the rights that are conceded to members of parliament; however, they must perform certain duties, i.e. participate in parliamentary sittings and follow the code of conduct established by law. Resemblances and differences in authority of all leaders of any parliament are evident in fields of presiding at sittings in parliament and other significant institutions, legislation process, state governing, representing the parliament, keeping order in the parliament, issuing decrees (ordinances), relationship with judicial institutions, state defence and security. Authority of leaders of each parliament is distinctive and typical to the leader of the parliament of the certain state only, therefore, cannot be possessed by parliament leaders from other countries. As established by law, parliament leaders have guarantees of their activity helping them in proper implementation of the exceptional authority granted to them. The guarantees are of salary entitlement, immunity, and indemnity.

The Final Master's Work comprises of the introduction, three sections, conclusions, literature list, abstract in Lithuanian and English, summary in Lithuanian, summary in English, and appendixes.

The research on the constitutional status of a parliament leader in states of the European Union refers to papers of Petras Algimantas Čiočys, Egidijus Jarašiūnas, Gediminas Mesonis, Egidijus Šileikis, Hilaire Barnett, Oliver Duhamel, Yves Mény, and others. In addition, the analysis involved states' legal acts, which provide the most recent information.

PRIEDAI

EUROPOS SAJUNGOS RAIDA: SVARBIAUSIOS DATOS

1950 m. gegužės 9 d. paskelbtas Schumano planas. Prancūzijos užsienio reikalų ministras Robert'as Schumanas pasiūlė Vokietijos Federacinei Respublikai sujungti abiejų valstybių anglių gavybą ir plieno gamybą ir pavesti tai valdyti bendrai tarptautinei organizacijai, kuri būtų atvira ir kitams Europos valstybėms.

1951 m. balandžio 18 d. Paryžiuje šešios valstybės – Belgija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija ir Vokietijos Federacinė Respublika – pasirašė Europos anglių ir plieno bendrijos sutartį.

1952 m. gegužės 27 d. Paryžiuje šešios valstybės - Belgija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija ir Vokietijos Federacinė Respublika – pasirašė Europos gynybos bendrijos sutartį.

1952 m. liepo 23 d. įsigaliojo Europos anglių ir plieno bendrijos steigimo sutartis. Europos anglių ir plieno bendrija pradėjo veiklą.

1954 m. rugpjūčio 30 d. Prancūzijos Nacionalinis Susirinkimas atsisakė svarstyti Europos gynybos bendrijos sutarties ratifikavimą. Sumanymas įsteigti Europos gynybos bendriją žlugo.

1957 m. kovo 25 d. Romoje šešios valstybės - Belgija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija ir Vokietijos Federacinė Respublika – pasirašė Europos ekonomikos bendrijos ir Europos atominės energijos bendrijos (Euratomo) steigimo sutartis.

1958 m. sausio 1 d. įsigaliojo Europos ekonominės bendrijos ir Europos atominės energijos bendrijos (Euratomo) steigimo sutartys. Europos ekonominė bendrija ir Europos atominės energijos bendrija pradėjo veiklą.

1961 – 1962 m. paraiškas įstoti į tris Europos Bendrijas pateikė Airija, Danija, Jungtinė Karalystė ir Norvegija.

1963 m. sausio 14 d. Prancūzijos prezidentas Charles'is de Gaulle'is pareiškė, kad Prancūzija vetuos Jungtinės Karalystės narystę Europos Bendrijose.

1965 m. liepos 30 d. Prancūzija dėl nesutarimų su kitomis Europos Bendrijų valstybėmis atšaukė savo atstovą iš Europos ekonominės bendrijos Ministrų tarybos. Prasidėjo „tuščios kėdės“ krizė.

1966 m. sausio 29 d. Liuksemburge Prancūzija ir kitos penkios Europos Bendrijų valstybės pasiekė kompromisą. Prancūzija grąžino savo atstovą į Ministrų tarybą, bet iškėlė sąlygą, kad balsuojant itin svarbiais, tiesiogiai su nacionaliniais interesais susijusiais klausimais būtų priimamas vieningas sprendimas. „Tuščios kėdės“ krizė baigėsi.

1967 m. liepos 1 d. į vieną sistemą sujungtos trijų Europos Bendrijų – Europos anglių ir plieno bendrijos, Europos atominės energijos bendrijos, Europos ekonominės bendrijos – institucijos.

1967 m. trims Europos Bendrijoms paraiškas įstoti į jas antrą kartą pateikė Airija, Danija, Jungtinė Karalystė ir Norvegija. Šias paraiškas vėl vetavo Prancūzija.

1968 m. liepos 1 d. tarp Europos ekonominės bendrijos valstybių įsigaliojo muitų sąjunga panaikinti paskutiniai muitai pramonės gaminiams. Su Europos Bendrija prekiaujančioms šalims nustatyti bendrieji išoriniai muitų tarifai.

1969 m. gruodžio 1 – 2 d. Hagoje Europos Bendrijos valstybių viršūnių susitikime nuspręsta imtis naujų integracijos gilinimo iniciatyvų ir priimti į bendriją to pageidaujančias valstybes.

1970 m. parengti Europos Bendrijos valstybių bendradarbiavimo užsienio politikos srityje bei ekonominės ir pinigų sąjungos kūrimo projektai.

1972 m. sausio 22 d. Airija, Danija, Jungtinė Karalystė, Norvegija ir Europos Bendrijos valstybės pasirašė stojimo į Europos Bendriją sutartį.

1972 m. rugsėjo 25 d. Norvegijos piliečiai referendume nepritarė šalies stojimui į Europos Bendriją. Norvegijos stojimo į Bendriją sutartis neįsigaliojo.

1973 m. sausio 1 d. Airija, Danija ir Jungtinė Karalystė tapo Europos Bendrijos narėmis.

1974 m. gruodžio 9 – 10 d. Paryžiuje susirinkę Europos Bendrijos valstybių ir vyriausybų vadovai nutarė oficialiai įtvirtinti savo susitikimus ir renti juos reguliariai, tris kartus per metus. EB valstybių lyderių susitikimas nuo tada vadinamas Europos Vadovų Taryba.

1979 m. kovo 13 d. pradėjo veikti Europos pinigų sistema, atsiskaitymams pradedama naudoti bendras Europos piniginis vienetas – ekiu.

1979 m. gegužės 28 d. Graikija ir Europos Bendrijos valstybės pasirašė stojimo į Bendriją sutartį.

1979 m. birželio 7 – 10 d. vyko pirmieji tiesiogiai Europos Parlamento rinkimai. Nuo tada tiesioginiai Europos Parlamentas vyksta kas penkeri metai (1984, 1989, 1994, 1999 m. ir t.t.).

1981 m. sausio 1 d. Graikija tapo dešimtąją Europos Bendrijos nare.

1984 m. vasario 14 d. Europos Parlamentas pritarė Europos Sąjungos sutarties metmenims ir paragino Europos Bendrijos valstybių vyriausybes imtis tolesnių integracijos gilinimo veiksmų.

1984 m. birželio 25 – 26 d. Fontenblo Europos Vadovų Taryba pasiekė kompromisą ir baigė kone dešimtmetį trukusį ginčą tarp Jungtinės Karalystės ir kitų Europos Bendrijos valstybių dėl jos įnašo į Bendrijos biudžetą dydžio.

1985 m. birželio 14 d. Europos Bendrijos Komisija paskelbė Baltąją knygą dėl vidaus rinkos sukūrimo, kurioje numatytos vidaus rinkoje išliekančių fizinių, techninių ir fiskalinių suvaržymų pašalinimo iki 1992 m. pabaigos priemonės.

1985 m. birželio 28 – 29 d. Milano Europos Vadovų Taryba paskelvė tarpvyriausybines konferencijas, rengusias Europos Bendrijos reformą pradžia.

1985 m. liepos 12 d. Ispanija, Portugalija ir Europos Bendrijos valstybės pasirašė stojimo į Bendriją sutartį.

1986 m. sausio 1 d. Ispanija ir Portugalija tapo Europos Bendrijos narėmis.

1986 m. vasario 17 d. Hagoje devynios Europos Bendrijos valstybės – Airija, Belgija, Jungtinė Karalystė, Ispanija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Vokietijos Federacinė Respublika – pasirašė Suvestinį Europos aktą.

1986 m. vasario 28 d. Liuksemburge Suvestinį Europos aktą pasirašė trys likusios Europos Bendrijos valstybės – Danija, Graikija ir Italija.

1987 m. liepos 1 d. įsigaliojo Suvestinis Europos aktas. Juo buvo reformuotos Europos Bendrijų steigimo sutartys ir nustatytas tikslas iki 1992 m. pabaigos sukurti vidaus rinką be sienų.

1989 m. lapkričio 9 d. griuvo Berlyno siena.

1989 m. gruodžio 8 – 9 d. Strasbūro Europos Vadovų Taryba nutarė surengti naują vyriausybinių konferenciją, kurioje būtų pasirengta įgyvendinti ekonominę ir pinigų sąjungą.

1990 m. spalio 3 d. galutinai susivienijo Vokietija. Buvusi Vokietijos Demokratinė Respublika tapo Vokietijos Federacinės Respublikos drauge ir Europos Bendrijos, sudedamąja dalimi.

1990 m. gruodžio 13 – 15 d. Romos Europos Vadovų Taryba nusprendė surengti iš karto dvi tarpvyriausybines konferencijas: vieną skirtą ekonominei ir pinigų sąjungai, kitą – Europos Bendrijos valstybių politinei sąjungai.

1991 m. gruodžio 9 – 10 d. Maastrichte baigėsi tarvyriausybines konferencijas dėl ekonominės ir pinigų sąjungos bei politinės sąjungos sukūrimo. Europos Vadovų Taryba pritarė Europos Sąjungos sutarčiai.

1992 m. vasario 7 d. Maastrichte dvylika Europos Bendrijos valstybių – Airija, Belgija, Danija, Jungtinė Karalystė, Graikija, Ispanija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Vokietija – pasirašė Europos Sąjungos sutartį.

1992 m. birželio 2 d. Danijos piliečiai referendume nepritarė Europos Sąjungos (Maastrichto) sutarčiai.

1992 m. gruodžio 31 d. baigta įgyvendinti vidaus rinkos kūrimo programa.

1993 m. gegužės 18 d. Danijos vyriausybei išsiderėjus kai kurias nuolaidas, Danijos piliečiai pakartotiniame referendume pritarė Maastrichto sutarčiai.

1993 m. lapkričio 1 d. įsigaliojo Europos Sąjungos (Maastrichto) sutartis.

1994 m. birželio 12 d. Austrijos piliečiai referendume pritarė šalies narystei Europos Sąjungoje.

1994 birželio 25 d. Austrija, Norvegija, Suomija, Švedija ir Europos Sąjungos valstybės pasirašė stojimo į Sąjungą sutartį.

1994 m. spalio 16 d. Suomijos piliečiai referendume pritarė šalies narystei Europos Sąjungoje.

1994 m. lapkričio 13 d. Švedijos piliečiai referendume pritarė šalies narystei Europos Sąjungoje.

1994 m. lapkričio 28 d. Norvegijos piliečiai referendume nepritarė šalies stojimui į Europos Sąjungą. Norvegijos stojimo į Sąjungą sutartis neįsigaliojo.

1995 m. sausio 1 d. Austrija, Suomija ir Švedija tapo Europos Sąjungos narėmis.

1996 m. kovo 29 d. Turino Europos Vadovų Taryba paskelbė, kad pradedama nauja tarpvyriausybinių konferencijų skirta Europos Sąjungos sutarties įgyvendinimui ir tolesnėms reformoms aptarti.

1997 m. birželio 16 – 17 d. Amsterdame baigėsi tarpvyriausybinių konferencijų. Europos Vadovų Taryba pritarė modifikuotai Europos Sąjungos sutarčiai.

1997 m. spalio 2 d. penkioliką Europos Sąjungos valstybių – Airija, Austrija, Belgija, Danija, Jungtinė Karalystė, Graikija, Ispanija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Suomija, Švedija, Vokietija – pasirašė Amsterdamo sutartį.

1997 m. gruodžio 12 – 13 d. Liuksemburgo Europos Vadovų Taryba nusprendė pradėti derybas dėl narystės Europos Sąjungoje su Čekija, Estija, Kipru, Lenkija, Slovėnija ir Vengrija.

1998 m. birželio 1 d. įsteigtas Europos centrinis bankas.

1999 m. sausio 1 d. prasidėjo baigiamasis ekonominės ir pinigų sąjungos įgyvendinimo etapas. Bendra Europos Sąjungos valstybių valiuta – euras – naudojama vienuolikos Europos Sąjungos valstybių (Airija, Austrija, Belgija, Italija, Ispanija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Suomija, Vokietija) tarpbankiniams atsiskaitymams. Eurą kaip grynuosius pinigus nutarta įvesti 2002 m.

1999 m. kovo 15 d. dėl iškilusių viešumon piktnaudžiavimų, nepakankamos veiklos kontrolės ir nepotizmo faktų atsistatydino visa Europos Komisija.

1999 m. gegužės 1 d. įsigaliojo Amsterdamo sutartis.

1999 m. gruodžio 10 – 11 d. Helsinkio Europos Vadovų Taryba nusprendė pradėti derybas dėl narystės Europos Sąjungoje su Bulgarija, Latvija, Lietuva, Malta, Rumunija ir Slovakija, Turkijai suteikti šalies kandidatės statusą. Nutarta 2000 m. vasario mėn. pradėti tarpvyriausybines konferencijas.

2000 m. vasario 14 d. Briuselyje prasidėjo tarpvyriausybinių konferencijų, kuriose turėjo būti peržiūrėtos Europos Bendrijų steigimo bei Europos Sąjungos sutartys ir apsispręsta dėl Europos Sąjungos institucijų reformos, reikalingos, kad Sąjunga galėtų sėkmingai išsiplėsti.

2000 m. rugsėjo 28 d. Danijos piliečiai referendume nepritarė bendros Europos valiutos euro įvedimui šalyje.

2000 m. gruodžio 7 – 10 d. Nicoje pasibaigė vasario 14 d. prasidėjusi tarpvyriausybinių konferencija. Europos Vadovų Taryba pasiekė politinį susitarimą dėl Europos Sąjungos institucinės reformos ir pritarė atitinkamiems Europos Bendrijų steigimo ir Europos Sąjungos sutarčių pakeitimams.

2001 m. sausio 2 d. Graikija tapo dvyliktąja euro zonos nare.

2001 m. vasario 16 d. pasirašyta sutartis dėl Europos Bendrijų steigimo ir Europos Sąjungos sutarčių pakeitimo (Nicos sutartis), kuriai Europos Vadovų Taryba pritaria 2000 m. gruodžio 7 – 8 d. Nicoje.

2001 m. birželio 7 d. Airijos piliečiai referendume nepritarė Nicos sutarčiai.

2002 m. sausio 1 d. visose Europos Sąjungos valstybėse, išskyrus Daniją, Jungtinę Karalystę ir Švediją, į apyvartą išleisti gryniesi eurai, cirkuliuavę drauge su nacionaliniais pinigais. Nuo vasario 28 d. eurai galutinai pakeitė nacionalinės valiutas.

2002 m. vasario 28 d. darbą pradėjo Europos ateities konventas.

2002 m. liepos 23 d. praėjus 50 metų po įsigaliojimo, nustojo galios Europos anglių ir plieno bendrijos steigimo sutartis. Sutarties galiojimas nebuvo pratęstas.

2002 m. spalio 9 d. Europos Komisija paskelbė, kad, jos nuomone, Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Lenkija, Lietuva, Malta, Slovakija, Slovėnija ir Vengrija yra pasirengusios iki metų pabaigos baigti stojimo derybas ir nuo 2004 m. tapti visateisėmis Europos Sąjungos narėmis.

2002 m. spalio 19 d. Airijos piliečiai pakartotiniame referendume pritarė Nicos sutarčiai.

2003 m. vasario 1 d. įsigaliojo Nicos sutartis.

2003 m. kovo 8 d. Maltos piliečiai referendume pritarė šalies narystei Europos Sąjungoje.

2003 m. kovo 23 d. Slovėnijos piliečiai referendume pritarė šalies narystei Europos Sąjungoje.

2003 m. balandžio 12 d. Vengrijos piliečiai referendume pritarė šalies narystei Europos Sąjungoje.

2003 m. balandžio 16 d. Atėnuose Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Lenkija, Lietuva, Malta, Slovakija, Slovėnija, Vengrija su 15 valstybių Europos Sąjunga pasirašė pirmųjų šalių stojimo į Europos Sąjungą sutartį.

2003 m. gegužės 10 – 11 d. Lietuvos piliečiai referendume pritarė šalies narystei Europos Sąjungoje.

2003 m. gegužės 16 – 17 d. Slovakijos piliečiai referendume pritarė šalies narystei Europos Sąjungoje.

2003 m. birželio 7 – 8 d. Lenkijos piliečiai referendume pritarė šalies narystei Europos Sąjungoje.

2003 m. birželio 13 – 14 d. Čekijos piliečiai referendume pritarė šalies narystei Europos Sąjungoje.

2003 m. birželio 20 – 21 d. Salonikuose Europos ateities konventas baigė darbą, Europos Vadovų Tarybai pristatęs parengtą Sutarties dėl Konstitucijos Europai projektą. Taryba projektą įvertino ją kaip gerą pagrindą tolesnėms tarpvalstybinėms deryboms naujoje tarpvyriausybiniėje konferencijoje.

2003 m. rugsėjo 14 d. Estijos piliečiai referendume pritarė šalies narystei Europos Sąjungoje. Švedijos piliečiai referendume nepritarė bendros Europos valiutos euro įvedimui šalyje.

2003 m. rugsėjo 20 d. Latvijos piliečiai referendume pritarė šalies narystei Europos Sąjungoje.

2003 m. spalio 4 d. Romoje pirmininkaujant Italijai, prasidėjo tarpvyriausybinių konferencija, turėjusi apsvarstyti Europos ateities konvento parengtą Sutarties dėl Konstitucijos Europai projektą.

2003 m. gruodžio 12 – 13 d. nesėkmingai baigėsi Italijos pirmininkaujamas baigiamasis tarpvyriausybinių konferencijos Europos Vadovų Tarybos posėdis, nes Europos Sąjungos valstybės nepajėgė susitarti dėl kvalifikuotos daugumos balsavimo Taryboje.

2004 m. gegužės 1 d. įsigalioja Stojimo sutartis ir į Europos Sąjungą įstoja 10 naujų valstybių: Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Lenkija, Lietuva, Malta, Slovakija, Slovėnija ir Vengrija.

2004 m. kovo 25 – 26 d. pirmininkaujant Airijai, tarpvyriausybinių konferencija pratęsė darbą, kuri Europos Vadovų Taryba galutinai užbaigė birželio 17 – 18 d. sutarusi dėl galutinio Sutarties dėl Konstitucijos Europai teksto.

2004 m. spalio 29 d. Romoje Europos Sąjungos valstybių arba vyriausybės vadovai ir užsienio reikalų ministrai pasirašė sutartį dėl Konstitucijos Europai.

2004 m. lapkričio 11 d. Lietuva pirmoji iš Europos Sąjungos valstybių savo parlamente ratifikavo Sutartį dėl Konstitucijos Europai.

2005 m. vasario 29 d. Ispanijos piliečiai referendume pritarė Sutarčiai dėl Konstitucijos Europai.

2005 m. gegužės 29 d. Prancūzijos piliečiai referendume nepritarė Sutarčiai dėl Konstitucijos Europai.

2005 m. birželio 1 d. Nyderlandų piliečiai referendume nepritarė Sutarčiai dėl Konstitucijos Europai.

2005 m. birželio 10 d. Liuksemburgo piliečiai referendume pritarė Sutarčiai dėl Konstitucijos Europai.

2005 m. birželio 16 – 17 d. Europos Vadovų Taryba atsižvelgdama į Prancūzijos ir Nyderlandų piliečių nepritarimą, nusprendė galutinį sprendimą dėl Sutarties dėl Konstitucijos Europai likimo atidėti ir kol kas paskelbti „apmąstymų laikotarpį“, per kurį Europos Sąjungos valstybės turėtų apsvarstyti tolesnio Sutarties dėl Konstitucijos ratifikavimo klausimą.

2005 m. spalio 3 d. Europos Sąjunga pradėjo stojimo derybas su Turkija ir Kroatija.

2006 m. birželio 15 – 16 d. Europos Vadovų Taryba nusprendė, kad Europos Sąjungos konstitucinė krizė turėtų būti baigta ne vėliau kaip iki 2008 m. pabaigos.

2007 m. sausio 1 d. Bulgarija ir Rumunija tapo Europos Sąjungos narėmis. Slovėnija tapo tryliktąją euro zonos nare.

2007 m. kovo 25 d. Berlyno Europos Vadovų Taryba neoficialiame susitikime, skirtame Romos sutarties 50 – mečiui paminėti, nutaria nutraukti tolesnį Sutarties dėl Konstitucijos ratifikavimą ir pradėti derybas dėl naujos reformos sutarties.

2007 m. liepos 23 d. pirmininkaujant Portugalijai, prasidėjo tarpvyriausybė konferencija dėl naujos reformos sutarties, kuri turėtų pakeisti Sutartį dėl Konstitucijos Europai.

2007 m. gruodžio 13 d. pasirašyta Europos Sąjungos reformų sutartis dėl Europos Bendrijų steigimo ir Europos Sąjungos sutarčių pakeitimo (Lisabonos sutartis), kuriai Europos Vadovų Taryba pritarė 2007 m. spalio 18 – 19 d. Lisabonoje įvykusiame savo neoficialiame susitikime.

Šaltinis: Griekienis R. ir kt. Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas / Sudarė: G. Vitkus. – Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 331 – 336.

EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBIŲ NARIŲ PARLAMENTAI

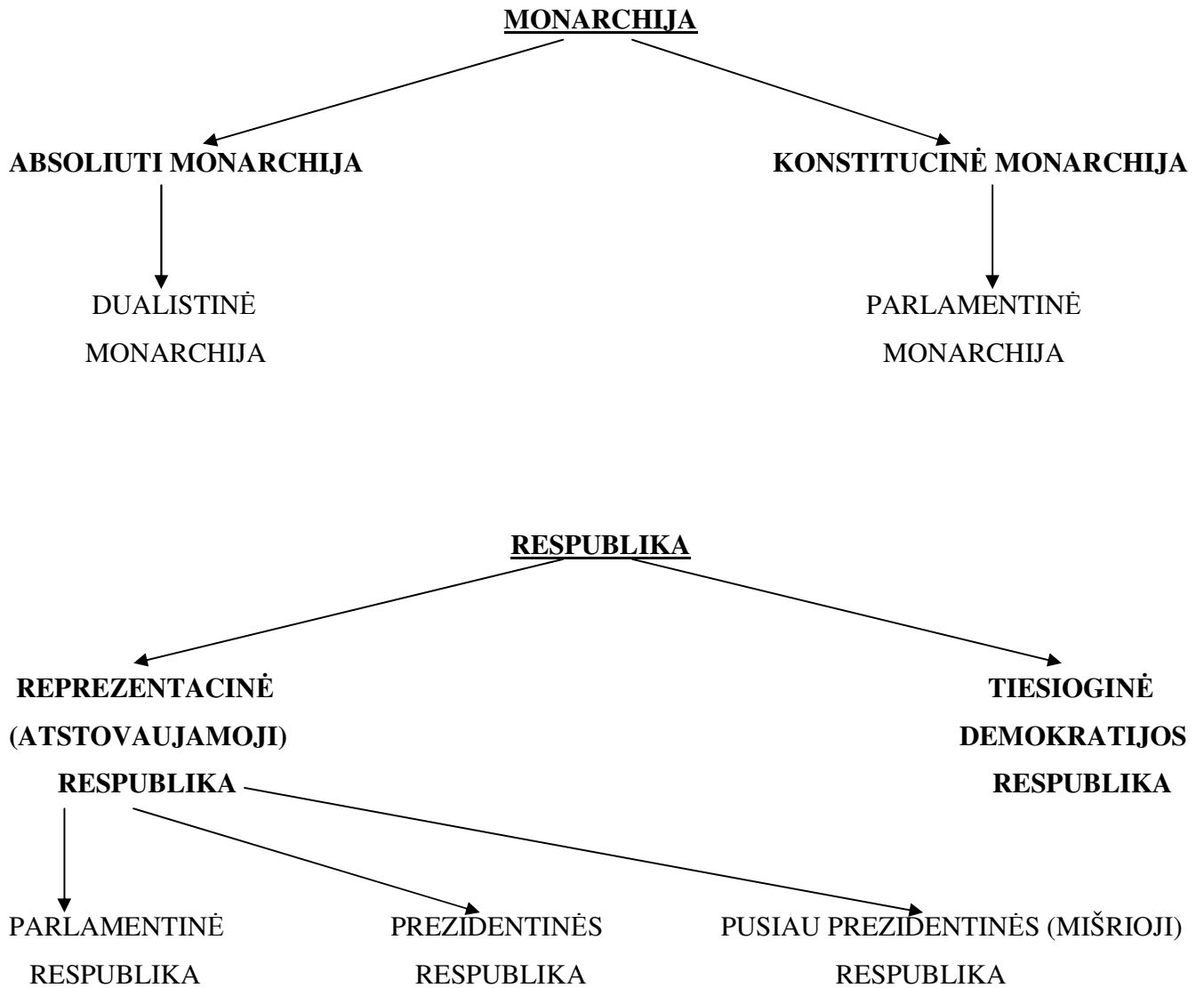
Europos Sąjungos valstybės narės	Narystės pradžia	Europos Sąjungos valstybių narių parlamentų struktūra	Europos Sąjungos valstybių narių parlamentai
1. Airija	1973 m.	Dveji rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Žemieji parlamento rūmai: Atstovų Rūmai; • Aukštieji parlamento rūmai: Senatas.
2. Austrija	1995 m.	Dveji rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Žemieji parlamento rūmai: Nacionalinė Taryba; • Aukštieji parlamento rūmai: Federacijos Taryba.
3. Belgija	Nuo įkūrimo	Dveji rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Žemieji parlamento rūmai: Atstovų Rūmai; • Aukštieji parlamento rūmai: Senatas.
4. Bulgarija	2007 m.	Vieni rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalinė Asamblėja.
5. Čekija	2004 m.	Dveji rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Žemieji parlamento rūmai: Deputatų (arba Atstovų) Rūmai; • Aukštieji parlamento rūmai: Senatas.
6. Danija	1973 m.	Vieni rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Folketingas.
7. Estija	2004 m.	Vieni rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Riigikogu.
8. Graikija	1981 m.	Vieni rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalinė Bulė.
9. Ispanija	1986 m.	Dveji rūmai	<p>Generaliniai Kortesai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žemieji parlamento rūmai: Deputatų

			Kongresas; • Aukštieji parlamento rūmai: Senatas.
10. Italija	Nuo įkūrimo	Dveji rūmai	• Žemieji parlamento rūmai: Deputatų Rūmai; • Aukštieji parlamento rūmai: Senatas.
11. Jungtinė Karalystė	1973 m.	Dveji rūmai	Parlamentas: • Žemieji parlamento rūmai: Bendruomenių Rūmai; • Aukštieji parlamento rūmai: Lordų Rūmai.
12. Kipras	2004 m.	Vieni rūmai	• Atstovų Rūmai.
13. Latvija	2004 m.	Vieni rūmai	• Saeimas.
14. Lenkija	2004 m.	Dveji rūmai	• Žemieji parlamento rūmai: Seimas; • Aukštieji parlamento rūmai: Senatas.
15. Lietuva	2004 m.	Vieni rūmai	• Seimas.
16. Liuksemburgas	Nuo įkūrimo	Vieni rūmai	• Deputatų Rūmai.
17. Malta	2004 m.	Vieni rūmai	• Atstovų Rūmai.
18. Nyderlandai	Nuo įkūrimo	Dveji rūmai	Generalinis susirinkimas: • Žemieji parlamento rūmai: Antrieji Rūmai; • Aukštieji parlamento rūmai: Pirmieji Rūmai.
19. Portugalija	1986 m.	Vieni rūmai	• Respublikos Asamblėja.
20. Prancūzija	Nuo įkūrimo	Dveji rūmai	• Žemieji parlamento rūmai: Nacionalinė

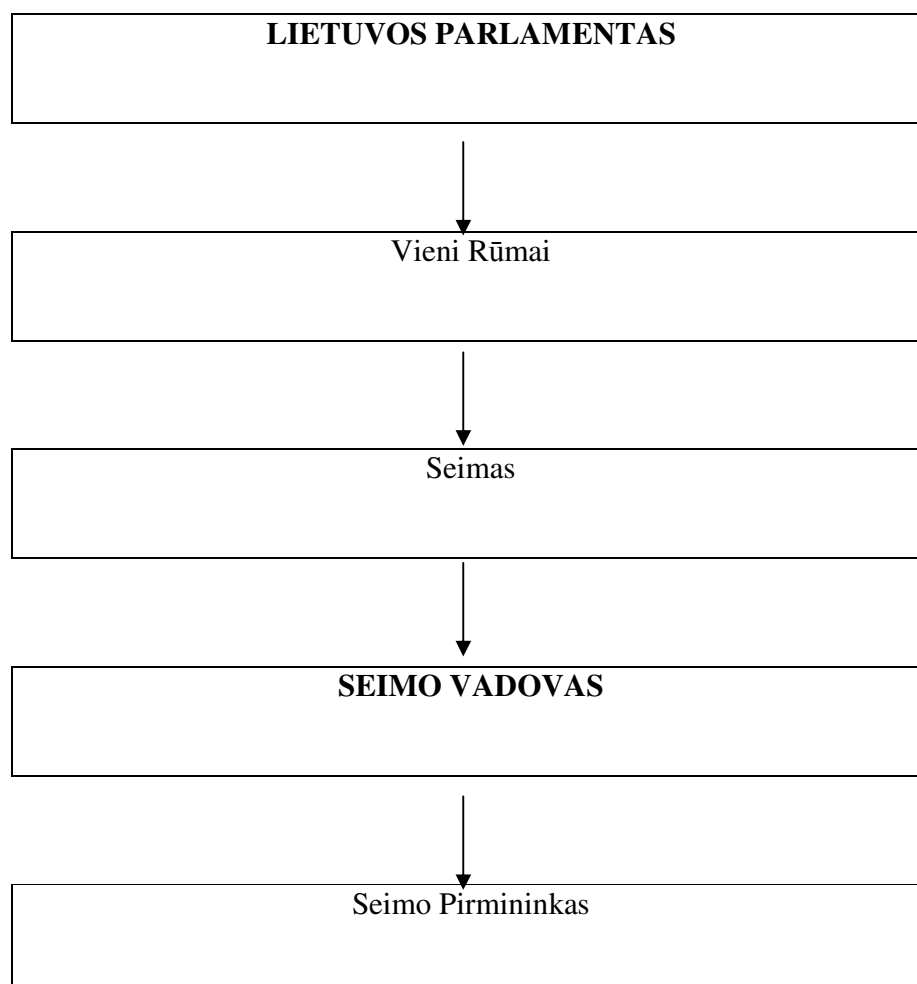
			Asamblėja; <ul style="list-style-type: none"> • Aukštieji parlamento rūmai: Senatas.
21. Rumunija	2007 m.	Dveji rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Žemieji parlamento rūmai: Deputatų Rūmai; • Aukštieji parlamento rūmai: Senatas.
22. Slovakija	2004 m.	Vieni rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalinė Slovakijos Respublikos Taryba.
23. Slovėnija	2004 m.	Dveji rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Žemieji parlamento rūmai: Nacionalinė Asamblėja; • Aukštieji parlamento rūmai: Nacionalinė Taryba.
24. Suomija	1995 m.	Vieni rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Eduskunda.
25. Švedija	1995 m.	Vieni rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Riksdagas.
26. Vengrija	2004 m.	Vieni rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalinė Asamblėja.
27. Vokietija	Nuo įkūrimo	Dveji rūmai	<ul style="list-style-type: none"> • Žemieji parlamento rūmai: Bundestagas; • Aukštieji parlamento rūmai: Bundesratas, kurį sudaro 69 šešiolikos žemių atstovai.

Šaltiniai: sudaryta pagal: 1. Constitution of the Portuguese Republic. <http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm> [žiūrėta 2010 11 06]; 2. Constitution of the Republic of Cyprus. <http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm> [žiūrėta 2010 11 06]; 3. Constitution of the Republic of Slovenia. <http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm> [žiūrėta 2010 11 06]; 4. The Constitution of the Slovak Republic. <http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm> [žiūrėta 2010 11 06]; 5. The Netherlands Constitution. <http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm> [žiūrėta 2010 11 06]; 6. Apie ES glaustai. ES valstybės narės. http://europa.eu/abc/european_countries/eu_members/index_lt.htm [žiūrėta 2010 11 06]; 7. Bacevičius V. ir kt. Konstitucinio reguliavimo įvairovė: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. 8. Birmontienė T. ir kt. Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005. 9. Chambre des députés. <http://www.chd.lu/wps/portal/public> [žiūrėta 2010 11 06].

VALSTYBĖS VALDYMO FORMA

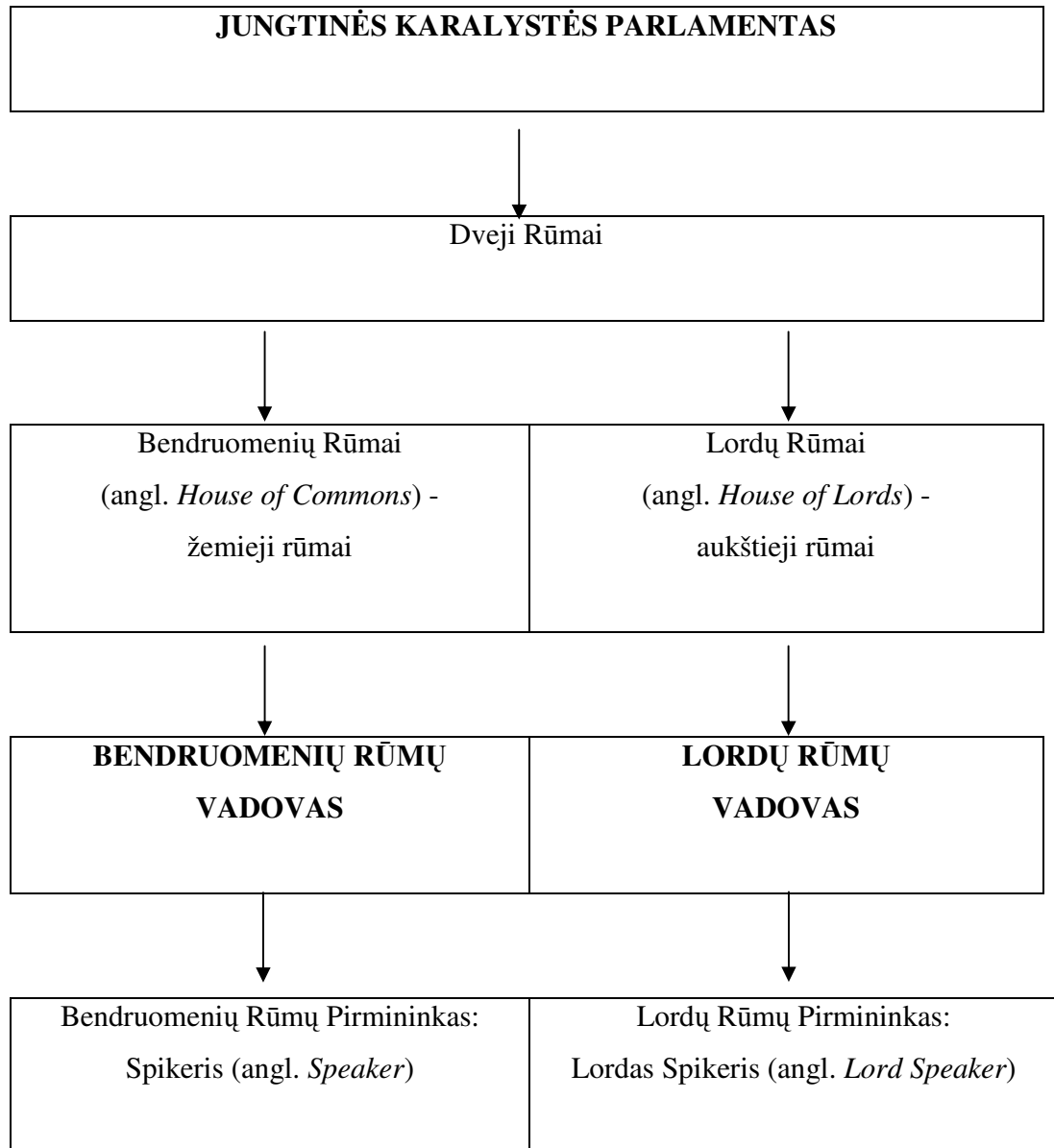

Šaltinis: sudaryta pagal Jarašiūnas E. Valstybės forma / Lietuvos konstitucija. – Vinius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 523 – 537.

LIETUVOS PARLAMENTO STRUKTŪRA IR PARLAMENTO VADOVAS

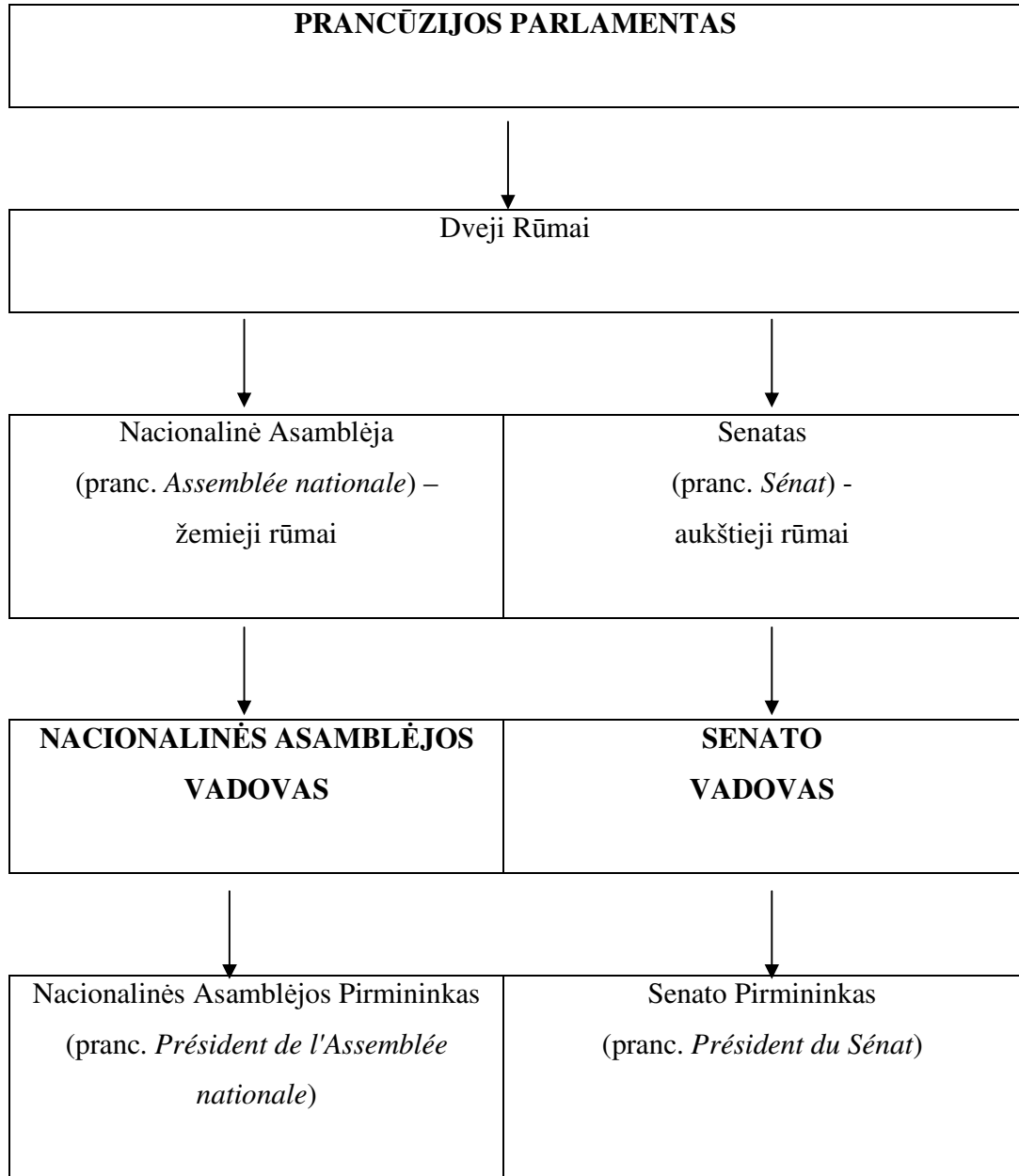
Šaltiniai: sudaryta pagal: 1. Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2008, p. 88; 2. Mesonis G. Lietuvos Respublikos Seimas / Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 708.

JUNGTINĖS KARALYSTĖS PARLAMENTO STRUKTŪRA IR PARLAMENTO VADOVAI

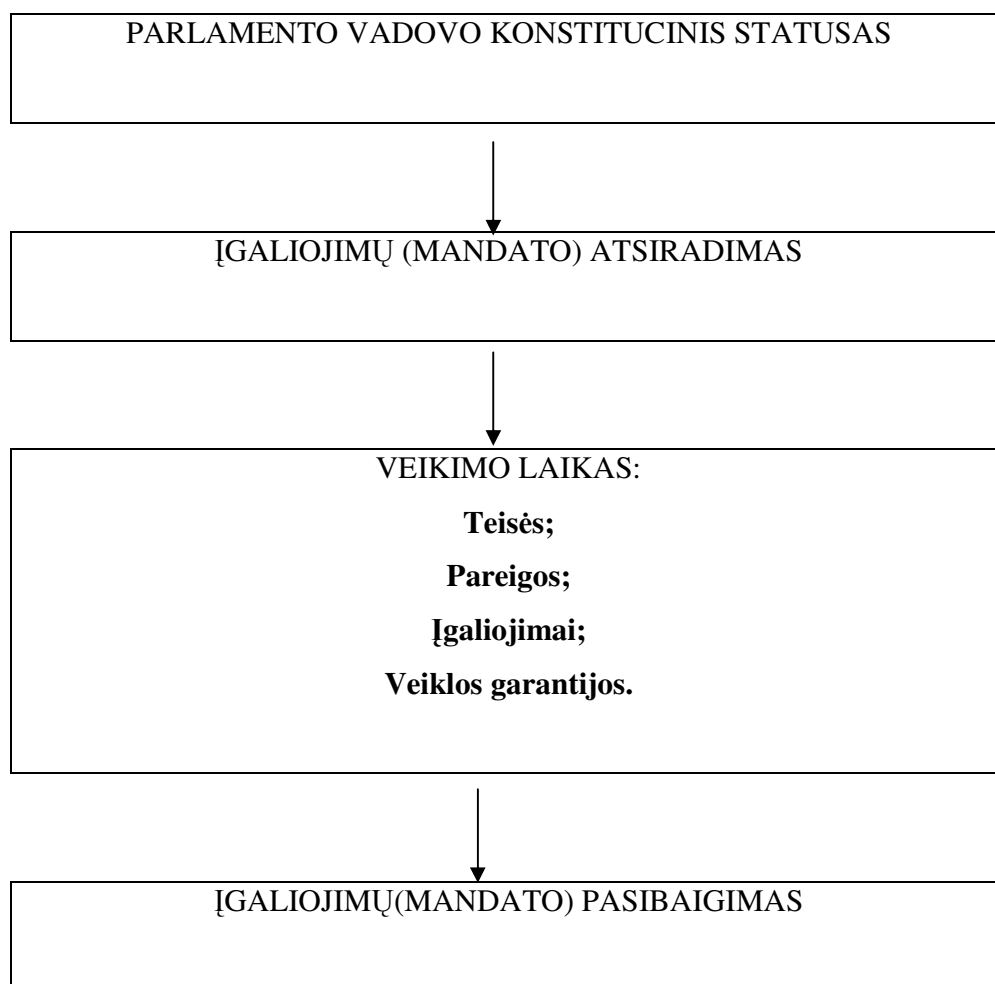

Šaltiniai: sudaryta pagal: 1. House of Commons Information Office. The Speaker. <http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m02.pdf> [žiūrėta 2010 10 11]; 2. Mesonis G. Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės (Didžioji Britanija) konstitucinė sistema / Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, p. 209 – 210; 3. Parliamentary business. House of Lords, Lord Speaker, Role of the Lord Speaker. <http://www.parliament.uk/business/lords/lord-speaker/the-role-of-lord-speaker/> [žiūrėta 2010 10 24].

PRANCŪZIJO PARLAMENTO STRUKTŪRA IR PARLAMENTO VADOVAI

Šaltiniai: sudaryta pagal: 1. Jarašiūnas E. V Prancūzijos Respublikos Konstitucija (Prancūzijos 1958 m. Konstitucija) / Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, p. 67; 2. Le Bureau du Sénat. <http://www.senat.fr/role/fiche/bur.html> [žiūrėta 2010 11 02]; 3. Le Président de l'Assemblée nationale. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/fiches_synthese/fiche_19.asp [žiūrėta 2010 10 20].

PARLAMENTO VADOVO KONSTITUCINIO STATUSO STRUKTŪRA

Šaltinis: sudaryta pagal Čiočys P. A. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2008, p. 91.

LIETUVOS RESPUBLIKOS POLITIKŲ ELGESIO PRINCIPAI

Elgesio principas	Elgesio principo apibrėžimas
1. Pagarba žmogui ir valstybei	Laikosi žmogaus teisių ir laisvių ir jas užtikrina, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija ir teise, didina pasitikėjimą valstybe ir jos institucijomis.
2. Teisingumas	Vienodai tarnauja visiems žmonėms nepaisydamas jų tautybės, rasės, lyties, kalbos, kilmės, socialinės padėties, išsilavinimo, religinių įsitikinimų, politinių pažiūrų, amžiaus ar kitų skirtumų;
3. Sąžiningumas	Pareigas eina sąžiningai ir laikosi aukščiausių elgesio standartų, vengia situacijų, galinčių paveikti sprendimų, kurie sukeltų visuomenėje abejonę, priėmimą;
4. Skaidrumas ir viešumas	Nekelia abejonių dėl sąžiningumo priimdamas sprendimus, taip pat pateikia visuomenei savo elgesio ir sprendimų motyvus, visada laikosi atvirumo ir viešumo, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, ribojančius informacijos atskleidimą, deklaruoja savo privačius interesus;
5. Padorumas	Elgiasi deramai pagal einamas pareigas, vengia situacijų, kai politiko elgesys kenktų jo ar institucijos, kurioje jis eina pareigas, reputacijai ir autoritetui, vengia nesąžiningų pranašumo siekimo būdų, gautą oficialią informaciją naudoja tik pareigoms atlikti ir nesipelno iš jos;
6. Pavyzdingumas	Deramai elgiasi visuomenėje, laikosi visuotinai pripažįstamų dorovės, moralės ir etikos normų;
7. Nesavanaudiškumas	Tarnauja valstybei ir visuomenės interesams, vengia tariamų ar tikrų viešųjų ir privačių interesų konfliktų, jiems iškilus, imasi visų reikiamų priemonių, kad jie būtų išspręsti greitai ir atitiktų visuomenės interesus, nenaudoja savo pareigų ar padėties siekdamas daryti įtaką kito asmens sprendimui, kuris galėtų būtų naudingas politikui ar jo artimam asmeniui;
8. Nešališkumas	Neturi sutartinių ar kitų santykių, kurie galėtų kliudyti atlikti valstybės politiko pareigas ir varžytų jo apsisprendimo laisvę priimant sprendimus, taip pat yra objektyvus priimdamas sprendimus ir vengia išankstinio nusistatymo;
9. Atsakomybė	Atsako už savo elgesį viešajame gyvenime, priimamus sprendimus ir atsiskaito už juos visuomenei.

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos Valstybės politikų elgesio kodeksas. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=376953 [žiūrėta 2010 11 02]

JUNGTINĖS KARALYSTĖS PARLAMENTO NARIŲ ELGESIO PRINCIPAI

Elgesio principas	Elgesio principo apibrėžimas
1. Nesavanaudiškumas	Valstybės tarnautojai privalo priimti sprendimus tik remdamiesi valstybės interesais. Jie turi dirbti nesiekdami gauti finansinės ar kitokios materialios naudos sau, savo šeimai ar savo draugams.
2. Sąžiningumas	Valstybės tarnautojai neturi priimti finansinių ar kitų išsipareigojimų išorės asmenims arba organizacijoms, kurie gali įtakoti juos šiems vykdant savo oficialias pareigas.
3. Objektivumas	Valstybinėje veikloje, įskaitant skyrimą į valstybės pareigas, sutarčių sudarymą arba asmenų rekomendavimą apdovanojimams ir išmokoms, valstybės tarnautojai turėtų rinktis pagal nuopelnus.
4. Atskaitomybė	Valstybės tarnautojai atsiskaito visuomenei už savo sprendimus ir veiksmus bei privalo suteikti galimybę tikrinti juos dėl visko, kas yra susiję su jų pareigomis.
5. Atvirumas	Valstybės tarnautojai privalo būti kiek įmanoma atviri dėl savo priimamų sprendimų ir veiksmų. Jie privalo motyvuoti savo sprendimus ir riboti informaciją tik tuomet, kai to aiškiai reikalauja platesni valstybės interesai.
6. Dorumas	Valstybės tarnautojai privalo deklaruoti su jų visuomeniniais išsipareigojimais susijusius privačius interesus ir imtis priemonių siekiant išspręsti bet kokius konfliktus, susikertančius su visuomenės interesais.
7. Vadovavimasis	Valstybės tarnautojai turi skatinti ir remti šiuos principus jais vadovaudamiesi ir rodydami savo pavyzdį.

Šaltinis: sudaryta pagal The Code of Conduct for Members of Parliament.
<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmcode/735/73502.htm> [žiūrėta 2010 10 22]